

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kamu Hukuku Anabilim Dalı

**ŞANGAY KONVANSYONU
KAPSAMINDA TERÖRİZM SUÇU**

Aylin UZEL

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2019

ŞANGAY KONVANSYONU KAPSAMINDA TERÖRİZM SUÇU

Aylin UZEL

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kamu Hukuku Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2019

KABUL VE ONAY

Aylin UZEL tarafından hazırlanan " Şangay Konvansiyonu Kapsamından Terörizm Suçu" başlıklı bu çalışma, 11.09.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

[İ m z a]

Prof. Dr. Ali Murat ÖZDEMİR (Başkan)

[İ m z a]

Prof. Dr. Ali Murat ÖZDEMİR (Danışman)

[İ m z a]

Doç. Dr. Gökhan GÜNEYSU (Üye)

[İ m z a]

Dr. Bahadır Bumin ÖZARSLAN (Üye)

[İ m z a]

[Unvanı, Adı ve Soyadı] (Üye)

Bu tez çalışmasında Sayın (Unvanı, Adı ve Soyadı) Ortak Danışman olarak görev almıştır.

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Prof. Dr. Musa Yaşar SAĞLAM

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan "*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*" kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- o Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihinden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- o Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihinden itibaren ..... ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- o Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

11/09/2019

Aylin UZEL

ETİK BEYAN

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Prof. Dr Ali Murat ÖZDEMİR danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

11.09.2019

Aylin UZEL

ÖZET

UZEL, Aylin - *Şangay Konvansyonu Kapsamında Terörizm Suçu*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2019.

İnsanlık tarihi kadar eski olan ve halen tüm dünyayı yıldırان terörizm günümüzde tüm dünya devletlerinin gündeminde olan bir olgudur. Son 25 yıldır dünyada terörizme karşı ciddi anlamda çalışmalar yürütülmektedir. Ne var ki, bu tehdide karşı yapılan mücadelelerde şu ana kadar çok ciddi anlamda başarılı sonuçlar elde edilememiştir. Zira her geçen gün gelişen teknolojiyle beraber teröristler tarafından gerçekleştirilen terör saldırılarında da yeni yöntemler kullanılmaktadır. Bu çalışmada, küresel güç ilişkileri bağlamında terörizmin değişen anlamı ile uluslararası hukukta terörizmin düzenlenmesi, özellikle Şangay İşbirliği Örgütüne üye ülkeler arasındaki "Terörizm, Aşırılık ve Ayrılıkçılığa Karşı Mücadele Konvansiyonu" bakımından ele alınacaktır. Çalışmaya konu olan Konvansiyon, terörizmle mücadelede güçlenmeye başlayan önleyici stratejinin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Şangay İşbirliği Örgütü'nün bu Konvansiyonunun temelinde sınır güvenliği ve üye devletlerde ortaya çıkan bölgesel terör gruplarına karşı yapılan işbirliği yer almaktadır. Bu işbirliği kapsamında üye devletlerin iç hukuk mevzuatını değiştirmeleri, aralarında tek kabul görmüş terörizm tanımını oluşturarak terörle mücadele çalışmalarının daha etkili hale getirilmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Terörizm, Aşırılıkçılık, Ayrılıkçılık, Şangay İşbirliği Örgütü, Uluslararası Hukukta Terörizm.

ABSTRACT

UZEL, Aylin – The Crime of Terrorism in Shanghai Convention, Master's Thesis, Ankara, 2019.

Terrorism, a phenomenon that is as old as the history of humanity, still terrorizes the entire world and is on the agenda of all countries in the world today. In the last 25 years, serious efforts have been carried out against terrorism in the world. Nevertheless, no substantial successful results have been attained up to now in the struggles conducted against this threat. This is because along with the technological developments with each passing day, terrorists are using novel methods in terror attacks conducted. In this study, changing meaning of terrorism in the context of global power relations and regulation of terrorism in the international law will be discussed particularly in terms of the "Shanghai Convention on Combating Terrorism, Separatism and Extremism" between the member states of the Shanghai Cooperation Organization. The Convention, which is the subject of the study, constitutes a significant part of the preventive strategy that is becoming powerful in combating against terrorism. The Shanghai Cooperation Organization Convention is based on border security and cooperation against regional terrorist group emerging in member states. Under the scope of this cooperation, it is aimed to make efforts on combating against terrorism more effective with the change in the domestic legal regulations of the member states and making a commonly accepted definition of terrorism.

Keywords: Terrorism, Extremism, Separatism, Shanghai Cooperation Organization, Terrorism in International Law.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY.....	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	ii
ETİK BEYAN.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR.....	viii
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	5
ULUSLARARASI HUKUKTA TERÖRİZMİN TANIMI	5
1.1. KÜRESEL GÜÇ İLİŞKİLERİ BAĞLAMINDA TERÖRİZMİN DEĞİŞEN ANLAMINI	7
1.1.1. Vekalet Savaşları.....	14
1.2 ULUSLARARASI HUKUKTA TERÖRİZMİN DÜZENLENMESİ	18
1.2.1. Tarihsel Dönüşüm	19
1.2.2. Güncel Durum	26
1.2.3. Güncel Durumun Değerlendirilmesi.....	32
İKİNCİ BÖLÜM.....	40
ŞİÖ ANLAŞMASI KAPSAMINDA TERÖRİZMİN DÜZENLENMESİ	40
2.1.TARİHSEL GELİŞİM	43

2.2. ŞİÖ KONVANSİYONLARDA TERÖRİZME İLİŞKİN HÜKÜMLER	55
2.2.1 Şangay İşbirliği Örgütünün Terörizmle Mücadele Konvansiyonu	63
2.2.2. Şangay İşbirliği Örgütü'nün Aşırılıkçılıkla Mücadele Konvansiyonu	67
2.3. ŞANGAY İŞBİRLİĞİ ÖRGÜTÜ'NÜN PRATİKLERİNDE TERÖRİZM	72
SONUÇ	79
KAYNAKÇA	84
EK1. ORJİNALLİK RAPORU	96
EK2. ETİK KURUL/KOMİSYON İZİNİ YA DA MUAFİYET FORMU	98

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ASEAN	Güneydoğu Asya Uluslar Birliği
AİHS	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
Bkz.	Bakınız
BM	Birleşmiş Milletler
C.	Cilt
m.	Madde
NATO	Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
RATS	Teröre Karşı Bölgesel Yapılanması
SSCB	Sovyetler Birliği
S.	Sayı
s.	Sayfa
ŞİÖ	Şangay İşbirliği Örgütü
Y.	Yıl
yy.	Yüzyıl

GİRİŞ

Günümüzde terörizm küreselleşen dünyanın ortak bir sorun haline gelmiştir. Hemen hemen her haber programında dünyanın herhangi bir yerinde bombalı bir patlama, rehin alınma, masum insanların öldürülmesi gibi bir haber karşımıza çıkmaktadır. Dünyamız ortadan kaldırılması son derece zor olan gerçek bir tehdit ile karşı karşıya kalmaktadır. Terörizme karşı mücadelelerde bir taraftan masum insanlar diğer taraftan terör örgütleri ve onları finansman eden gizli aktörler karşı karşıya gelmektedir. Terörizmi bir araç olarak kullanan güçler hedeflerine ulaşmaya başladıkça insanlığın ilerleyip, gelişmesi önemli ölçüde yavaşlayabilir ve hatta tamamen durabilir.

Modern dünyanın değişik bölgelerinde gerçekleşen terör saldırıları günden güne artmaktadır. Terörizm insanlığa karşı küresel bir tehlike haline gelmiştir ve dünya topluluğu terörizmi dünyanın en büyük sorunu olarak görmeye başlamıştır. Bu koşullarda terörizm ve terörle mücadele konularının incelenmesi önem kazanmaktadır.

Günümüzde terörizmle mücadele konusu ülkelerin, uluslararası toplulukların ve kuruluşların önemli bir sorun haline gelmiştir. Fakat terörizmin önlemesi konusunda nihai bir sonuca ulaşamamış olup terör eylemlerinin zaman içerisinde şiddeti daha da artmıştır. Devletlerin zamanla iç hukuk bakımından terörizme karşı geniş çaplı yasal önlemler alması üzerine, uluslararası boyut kazanarak evrilmeye başlayan terörizm devletler karşı meydan okur olmuştur. Bugün insanların terör saldırıların mağduru olma tehdidinden kendini güvende hissedileceğini hiçbir ülke bulunmamaktadır. Kendi aralarında var olan her türlü çekişmelere rağmen, tek başına bu küresel tehdit ile baş edemeyeceklerini anlayan dünya devletleri terörizme karşı mücadele etmek amacıyla ortaklaşa hareket etmeye başlamışlardır.

Son yüz yıl içerisinde terörizme karşı mücadelenin yasal temellerinin atılmaya başlanmasıyla uluslararası hukuk alanında çok sayıda adımlar atılmıştır. Terör sorunlarının ele alındığı ilk uluslararası konferans 1889 yılında Roma'da

yapılmıştır. Bu konferansta devletler anarşist saldırılara karşı mücadele ve önleme yöntemlerinin uluslararası alanda geliştirilmesi adına girişimlerde bulunmuşlardır.

Bugüne kadar terörizme karşı birçok küresel ve bölgesel sözleşmeler yapılmıştır. Ancak 20. yüzyılın sonu ile 21. yüzyılın başında dünyada sosyal, ekonomik ve siyasi çekişmelerin ve çatışmaların artması nedeniyle bu sorun özel bir aciliyet kazanmıştır. Gerçeği yansıtan ve uluslararası toplum tarafından kabul edilen terörizm kavramının ortak tanımı, terörle mücadelede etkili mekanizmalarının geliştirilmesinde önemli bir faktör olmaktadır. Uluslararası toplumda, Birleşmiş Milletlerinin geliştirdiği terörizme karşı mekanizmaların tamamlanması ve terörizme karşı etkin işbirliğinin sağlanması için uluslararası terörle ortaklaşa mücadele konusunda kapsamlı evrensel bir sözleşmenin yapılması ihtiyacı hissedilmiştir. Böyle bir sözleşmenin tüm devletlerce hazırlanması için 1998 yılında BM Genel Kurulunda karar alınmıştır. Bu proje hakkında çalışmalar halen devam etmektedir. Ancak, devletler arasında çeşitli açılardan farklı düşüncelerin ve çelişkilerin bulunması, özellikle de terörizm olgusunun tanımı üzerinde uzlaşma sağlanamamış olması, bu sözleşmenin tamamlanmasına engel teşkil etmektedir. Bununla birlikte, hem ulusal hem de uluslararası terörizmin sürekli artış göstermesi dünyayı tehlike altında tutmaktadır. Bu nedenle terörizme karşı evrensel ve kapsamlı uluslararası sözleşme konusunda çalışmanın en yakın zamanında tamamlanmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Terörizmin uluslararası boyut kazanması öncelikle uluslararası düzene, devletlerarası ilişkilere, uluslararası güvenliğe, devletlerin uluslararası menfaatlerine ve vatandaşların hayatına ve sağlığına büyük bir tehlike teşkil etmektedir.

Hukuk bilimi terörizmin doğası ve terörizmle evrensel mücadele yöntemleri konularında fikir birliğinde ulaşılamamıştır. Hatta, bugüne kadar uluslararası toplum, tüm devletler ve hukuk sistemleri için uluslararası terörizm kavramının tek kabul edilebilir tanımını dahi bulamamıştır. Bu konuda küresel konsensüse varılamamasının nedeni, terörizm olgusunun farklı ulusal ve siyasi amaçlara göre yorumlanması olarak görülmektedir. Bazı devletlerin terörizmi dış politika

aracı olarak kullanması da bu konuda çifte standart yaratmaktadır. Örneğin, bir devlet tarafından terör eylemi olarak değerlendirilen bir şiddet eylemi, başka bir devlet tarafından uluslararası hukuk normlarının çerçevesinde yer alan bir hakkın kullanılması olarak yorumlanabilmektedir. Bu bağlamda; “birisi için terörist olan bir diğeri için özgürlük savaşçısı” olarak nitelendirilebilmektedir.

Bu çalışmanın amacı uluslararası terörizmin evriminin incelenmesi ve özellikle Şanghay İşbirliği Örgütü'nün Terörizm, Aşırılık ve Ayrılıkçılığa Karşı Mücadele Konvansiyonu kapsamında terörle yapılan mücadele ve önlemlerin araştırılmasıdır. Türkiye 2012 tarihinde Şanghay İşbirliği Örgütü'ne “diyalog ortağı” statüsüyle katılmıştır.¹ Bu bakımdan çalışmanın son alt bölümünde Türkiye'nin terörle mücadele kapsamında örgüte üyelik perspektifleri ile Şanghay anlaşmasının Türkiye'ye sağlayabileceği olası katkılar irdelenecektir.

Bu yüksek lisans tezi; özet, giriş, kısaltmalar, iki bölümü, on bir alt bölümü, sonuç ve kaynakçadan oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde uluslararası hukukta terörizmin oluşumu, küresel güç ilişkiler bağlamında gelişen anlamı ile uluslararası hukukta terörizmin tarihsel gelişimi ve terörizme karşı yapılan evrensel sözleşmeler değerlendirilecektir. Uluslararası hukukta terörizmin tarihsel özellikleri, evriminin her aşamasında teröre karşı oluşturulan ve geliştirilen yasal mekanizmalar üzerinde etkiler bırakmıştır. Bu nedenle uluslararası alanda terörizme karşı yapılan mücadeleler bakımından tarihsel süreç önem taşımaktadır.

Çalışmanın ikinci bölümünde Şangay İşbirliği Örgütü'nün oluşmasında tarihsel gelişimi ve Şangay İşbirliği Örgütü'nün terörizme karşı konvansiyonlarının kapsamında terörizmin düzenlenmesi ile örgütün terörizmle mücadelede gösterilen çabaları anlatılmaya çalışılacaktır. Şanghay İşbirliği Örgütü'nün Terörizm, Aşırılık ve Ayrılıkçılığa Karşı Mücadele Konvansiyonu bu eylemlere karşı yapılan ve güçlenmeye başlayan önleyici strateji için hukuksal dayanak oluşturmaktadır. Şangay İşbirliği Örgütü'nün bu Konvansiyonunun temelinde sınır güvenliği ve üye devletlerde ortaya çıkan bölgesel terör gruplarına karşı

¹ Türkiye 23 Mart 2011 tarihinde Şanghay İşbirliği Örgütü'ne başvuruda bulunmuştur,6-7 Haziran 2012 yılında Pekin'de yapılan Devlet Başkanları Zirvesinde Türkiye'nin başvuru onaylanmıştır(www.mfa.gov.tr)

yapılan işbirliği yer almaktadır. Bu işbirliği kapsamında üye devletlerin iç hukuk mevzuatını değiştirmeleri, aralarında tek kabul görmüş terörizm tanımını oluşturarak terörle mücadele çalışmalarının daha etkili hale getirilmesi amaçlanmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI HUKUKTA TERÖRİZMİN TANIMI

Katıldığı Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Toplantısında dünya liderlerine seslenen Birleşmiş Milletler Eski Genel Sekreteri Nobel ödüllü merhum Kofi Annan terörizm ile ilgili şöyle bir değerlendirmede bulunmuştu; “19. asrın başında dünya son derece önemli bir sorunla karşılaşmıştır, her birimizin güvenliği tehdit altında kalmıştır... Terörizm yeni bir olgu değildir, fakat ilk olarak bu kadar büyük bir boyut ve kuvvet almıştır”.² Buna benzer birçok değerlendirmeler uluslararası örgütler tarafından sürekli olarak yapılmaktadır. Nitekim, günümüzde terörizm olgusu dünyadaki bütün insanların can ve mallarına, güvenliğine hatta gezegenimizin varlığına karşı bir tehdit olup küresel bir sorun olarak karşımıza çıkmıştır. Bu sorun dünyadaki bütün devletleri teröre karşı birlikte hareket etmeye itmektedir.

Terörizm olgusunun tüm tezahürleriyle, özellikle evrilmesinin ardından incelenmesi ve analiz edilmesi zor ve karmaşık bir sorun olarak görünmektedir. Terörizm ve terörle ilgili eylemler hemen hemen tüm dünya ülkelerinin ceza yasalarında zamanla yer almıştır. Ülkeden ülkeye değişen terörizm anlayışı ve terör amacıyla işlenen suçlarının tanım ve cezaları, bu suçlar bakımından yapılan soruşturma ve kovuşturma konusunda devletlerarası işbirliğine engel olmaktadır.

Terörizm uluslararası suç kapsamında ilk olarak 1930 yılında Brüksel’de yapılan Ceza Hukuku Birleştirme Konferansında ele alınmıştır. Buna göre; “Terörizm kişilerin yaşamlarına, özgürlüklerine ve fiziksel bütünlüklerine, siyasi veya sosyal fikirlerinin ifade edilmesi veya icra edilmesi amacıyla, özel ya da devlet varlıklarına yönelik suçların kullanılması için birilerin terör eylemlerini oluşturan yaygın tehlikeleri üretme kapasitesine sahip olan araçların kasten

---

²URL: <https://www.un.org/sg/ru/content/sg/declarations-and-messages>. (erişim tarihi 01.12.2018)

kullanılmasıdır.”³ Devletlerarası terörizme karşı işbirliğinin de ana hatları bu konferansta belirlenmiştir. Uluslararası hukukçular terörizmin niteliğinin belirlenmesi konusunda ve terörle mücadelede uluslararası işbirliğinin geliştirilmesi hususlarında gerekli belgelerin hazırlanması için çaba göstermişlerdir.⁴

Terörizm tanımını uluslararası arenada resmi olarak 1937 yılında ele alınmıştır. “Terörizmin Önlemesi ve Cezalandırılmasına Dair Sözleşme”ye göre; terör eylemleri “devlete karşı yönetilmiş ve belirli kişiler, gruplar yahut halk arasında yıldırım, tahrik etmek maksat ve niteliğini gösteren hareketler” olup bu tanıma göre terör eylemleri genel tehlike yaratan fiillerden oluşmaktadır.

Uzun bir dönem terörizm siyasi bir suç olarak anlaşılmaktaydı. 11 Eylül saldırıları üzerine dünyadaki birçok ülkede “radikal dinciler” tarafından düzenlenen terör saldırıları terörizme bakış açısını değiştirmiştir. Din üzerinde çalışan teröristler için öldürmek siyasi bir eylem olmadığı gibi, cinayetleri din adına işleyen “dinci” teröristler bu eylemlerini kutsal bir görev olarak görmektedir.

Günümüzde terörizme karşı mücadeleler iki yönlü olarak yapılmaktadır. Terörizm sorunuyla hem ulusal hem uluslararası alanlarda mücadele edilmektedir. Terörizmin uluslararası boyutunun önlenmesine ilişkin birçok bölgesel ve uluslararası örgüt çabalar göstermiştir. Bu çabalarda Birleşmiş Milletler liderlik rolü üstlenmiştir. Özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra örgüt içinde birçok komite kurulmuştur. Güvenlik Konseyi tarafından terörizme ilgili sürekli kararlar çıkartılmaya başlanmıştır. Ayrıca, 1998 yılından itibaren örgüt uluslararası terörle mücadele konusunda evrensel kapsamlı bir sözleşmenin hazırlanması için çalışmalar yürütmektedir.

Bu bölümünde uluslararası hukukta terörizmin oluşumu küresel güç ilişkiler bağlamında gelişen anlamı ile uluslararası hukukta terörizmin tarihsel

³ ЛУКАШУК И.И., НАУМОВ А.В.; Международное Уголовное Право, Спарк ,Москва, 1999 ,с. 112 .(LUKAŞUK İgor ,NAUMOV Anatoliy; Mejdunarodnoye Ugolovnoye Pravo,Spark, Moskova 1999,s.112), ŞEN Osman ; 21 Yüzyılın Başlangıcında Terörizmle Stratejik Mücadele, Alfa 2016,s.90.

⁴ МЕТЕЛЕВ С.Е.; Современный Терроризм и Методы Антитеррористической Деятельности,РГТУ,Омск,2008,с. 164 .(METELEV Sergey; “Sovremenniy Terrorizm i Metodi Antiterroristicheskoy Deyatelnosti,RGTEU, Omsk,2008.s.164)

gelişmesinin yapılan uluslararası sözleşmeler kapsamında değerlendirilecektir. Uluslararası hukukta terörizmin tarihsel özellikleri onun evriminin her aşamasında teröre karşı oluşturulan ve geliştirilen yasal mekanizmalar üzerinde etkileri bırakmıştır. Bu nedenle uluslararası alanında terörizme karşı yapılan mücadeleler bakımından tarihsel süreç önem taşımaktadır. Bu bölüm tezin bütünlüğü açısından tarihsel ve güncel bilgileri taşımakta olup terörizm kavramının uluslararası alanda önemi ve üzerinde durulması gereken noktalar vurgulanmaktadır.

1.1. KÜRESEL GÜÇ İLİŞKİLERİ BAĞLAMINDA TERÖRİZMİN DEĞİŞEN ANLAM

Tarihin her döneminde bir ülkenin ulusal gücünün anlaşılabilmesi için bu ülkenin ulusal güvenliğine bakılması gerekir. Bu nedenle devletlerarası güvenlik sorunları ulusal gücünü korumak ya da artırmak isteyen küresel güçlerin mücadelesi dolayısıyla meydana gelmiştir. Birinci Dünya Savaşına bakıldığında yaşanan çatışmaların temel nedeninin güç mücadelesi olduğu görülmektedir. Benzer şekilde İkinci Dünya Savaşı da ideolojik bahaneyle kendini gösteren bir güç mücadelesiydi ⁵. Soğuk Savaşa gelince o dönemde küresel güçlerin çatışmaları doğrudan savaşın ötesinde farklı bir şekilde kendini göstermiştir. Devletler çeşitli propagandalar, iç kargaşa ve silahlı ayaklanma gibi araçlarla “vekâlet savaşları” sürdürmüşlerdir.

Terör insan medeniyetinin doğuşundan beri siyasi amaçlara ulaşmak için bir yöntem olarak kullanılmıştır. Etimolojik olarak terör kelimesinin kökeni Latince korkutmak, ürkütmek veya sindirmek anlamlarına gelen “terrere” kelimesine dayanmaktadır. “Terör” ve “Terörizm” terimleri 1789-1794 Fransız İhtilalinden sonra yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. “Terör” kelimesiyle 1793-1794 döneminde iktidara gelen hükümet sistemi adlandırılmıştır. “Terör” rejimi yeni devrimci devletin yönetme aracı olmuştur. Onun amacı yeni hükümetin

⁵ KARABULUT Bilal; “Küreselleşme Sürecinde Güvenliği Yeniden Düşünmek”, Barış Kitabevi, Ankara 2015, s.20-21.

çıkarlarına zarar veren ve devrime karşı çıkan “halk düşmanlarını” sindirme yoluyla devrimci iktidarı güçlendirmektir. Bu dönemde Fransa’da 40 bin “halk düşmanı” tutuklanmış ve giyotin ile idam edilmiştir.⁶ 1798 yılında Fransız Bilim Akademisinin sözlüğünde terör “korku sistemi” olarak açıklanmıştır.⁷

Terörizm bir grubun zor, şiddet, dehşet yolu ile kendi iradesini halkın çoğunluğuna kabul ettirmek için başvurduğu meşru siyasete katılma sürecinin dışında kalan hukuk dışı bir araçtır. Türkçede “-cılık”(-izm) son eki, çoğu kez bir ideolojiyi çağırıştırır. Bu nedenle “yıldırımcılık/terörizm “ denildiği zaman bu kapsamdaki bir eylemin ideolojik bir amaca bağlantı durumunda terörizmden söz edileceği belirtilmektedir.⁸

Bir olgu olarak terörizm, uygarlık tarihi kadar eskidir ve insanların siyasi örgütlenmesine paralel olarak gelişmiştir.⁹ Terör olayları tarihin her döneminde yaşanmıştır. “Sicarii” adıyla bilinen tarihinde ilk terör hareketi, Ortadoğu bölgesinde günümüzde İsrail’in bulunduğu bölgede, topluma korku ve şiddet yayarak kendi amaçlarına ulaşmaya çalışmıştır. Milattan önce 73-66 yılları arasında bağnaz din adamlarının kurduğu son derece iyi örgütlenmiş, bir dini mezhep olan “Sicarii” terör hareketi, Kudüs’te yoğunlaştırdığı eylemlerinde, çok sayıda insanı acımasızca katletmiştir. Düşmanlarını, gündüz ve tercihen tatil günleri kalabalıkların olduğu bölgelerde, “Sica” denilen ve elbiselerini altına gizlenen kısa kılıçlarla öldüren Sicariiler, tarihin ilk terör mağdurlarının doğmalarına neden olmuştur. Siyasi amaçlı ilk terörizm olgusu 11 yüzyılda ortaya çıkmıştır. İsmaili din adamı Hasan Sabbah tarafından kurulmuş ve 13 yüzyılda Moğollar tarafından ortadan kaldırılan “Haşhaşinler” adıyla tarihe girmiştir. İran’da üslenen “Haşhaşinler”, yüksek memurları, valileri, halifeleri ve Kudüs’ün Haçlı Kralı Konrad’ı öldürmüştü ve ilk kez de Selahattin Eyyübi’yi

⁶ ГОРБУНОВ К.Г.; Терроризм- Социально Психологическое Исследование ОмГУ, Омск, 2010, с.14-15 (GORBUNOV Konstantin; “ Terrorism – Sotsialno Psihologicheskoe İssledovanie”,OmGU ,Omsk 2010,s.14-15.

⁷ ЧЕБОТАРЁВ Владимир ; «Терроризм как социальное явление»,Тамбов,2013,с.14. (ÇEBOTAREV Vladimir; “Terrorizm kak sotsialnoe yavleniye”, Tambov,2013,s.14)

⁸ SAMİ Selçuk ; “Hukukun Terörle Sınanı”, TAAAD, Cilt:1, Yıl:2,Sayı:5, 2011, s.60. ZAFER Hamide, Ceza Hukukunda Terörizm, Beta Yayınlar, İstanbul 1999, s.13

⁹ ÖRGÜN Faruk; Küresel Terör, Okunmuş Adam Yayınları, İstanbul,2001,s.13

öldürme girişiminde bulunmuştur.¹⁰ Milattan önce başlayan ve halen devam eden terör olgusu şiddet üzerinden varlığını devam ettirmiştir. Orta Çağ toplumunda uygarlık düzeyinde yaşanan gelişmelerle şiddete bakış açısı da değişmeye başlamış, dönem insanları şiddeti bir ölçüde sınırlamaya en azından şehrin yaşamının dışına çıkarmaya çabalamışlardır.¹¹

19. yüz yılda Avrupa’da anarşistler terörden aldığı ilhamla anarşi-terör hareketine başlamışlardır. Alman devrimci Karl Peter Heinzen 1848 yılında radikal Alman “gezete *Die Evolution*”da yayınlanan yazısında; “siyasi savaşta insanlığın daha büyük bir amaca ulaşmak için yüz binlerce masumun öldürülmesinin haklı olduğunu” savunmuştur. Karl Peter Heinzen “insanlığa giden yol vahşetten geçer” sözüyle modern terörizmin doktrini ortaya koymuştur.¹² Heinzen çalışmaları modern terörizmin ideolojisinin esasları içermektedir. Buna göre; “gerici askeri disiplin ve gücüne karşı öyle bir silah koyması gerekir ki, bu tür silahla (gazlar, roketler) küçük bir grup insanların maksimum kaos yaratılması için elverişli olmalıdır”¹³.

19. yüzyılın sonunda Avrupa ve ABD’de terör propagandasında ABD’ye göç eden Alman anarşist Johann Most özel bir rol almıştır. 1884 yılında “Teröristlere Tavsiyeler ” adlı makalesinde Johann Most; “ terör eylemleri kendini tanıtmanın en iyi yoludur, zira her terör saldırısını taklit eden bulunur ve bir sonraki saldırısını yaratır” yazmıştır. Most “barbar sistem ile mücadelenin barbarca yapılmasını ve katillerin katletmesi gerektiğini” savunmuştur. Most’un savına göre; “canavar ve şeytan” olan polis ve casuslar insan statüsünde olmadığı için onların öldürülmesi cinayet sayılmayacaktır.¹⁴ Elbette bunun gibi teoriler ve sloganlar anarşistler için ilham kaynağı olmuştur. Bu dönemde anarşistler beğenmedikleri siyasi rejimlere ve iktidarlara karşı çeşitli saldırılar gerçekleştirmişlerdir.

¹⁰ YAYLA Atila, Terör ve Terörizm Kavramlarına Genel Bakış, 1990, Cilt 45,sayı 1,s 343
dergipark.ulakbilim.gov.tr/ (15.12.2018)

¹¹ GÜMÜŞ Tolga; Orta Çağ Avrupa’sında Şiddet: Toplumsal Değişim ve Şiddetin Yeniden Yapılanması, Doğu Batı, Kasım, Aralık, Ocak 2007-2008, sayı 43,s.48.

¹² GROB-FITZGIBON Benjamin, “Haçerden Bombaya: Karl Heinzen ve Politik Terörüz Evrimi” çeviri: HAZARYAN Anahit, Terrorism and Political Violence, Vol.16, No1.,2004,s.97-115.

¹³ ГОРБУНОВ К.(GORBUNOV) a.g.e.,s.19

¹⁴ *ibid* s.22.

1880-1890 yılları Avrupa ve ABD de anarşi-terörizm dönemiymişti. Teröristler tiyatro ve restoranlar gibi kalabalık yerlerde patlama eylemleriyle yöneticilerin dikkati çekmeye çalışmışlardır. Anılan dönemde siyasilere birçok suikast düzenlenmiş olup neticesinde 1881 yılında ABD başkanı James Garfield ölümcül şeklinde yaralanmıştır. 1894'te Fransa Başbakanı Sadi Carnot öldürülmüştür. 1901 yılında ABD Başkanı William MacKinley öldürülmüştür. Anarşi- terörizm hareketi ancak 1920 yıllardan sonra düşüş göstermeye başlamıştır.¹⁵

Birinci Dünya Savaşından önce terör eylemleri "halkın mutluluğu, eşitlik, özgürlük ve kardeşlik " sloganıyla yürütüldüğü için o dönemdeki terörizm, solcuların aleti olarak kabul edilmekteydi. Ancak gerçekte, o dönemde terör yöntemine başvuranlar sadece açık siyasi platformlarda bulunmayan bireyciler ve solcular değil, aynı zamanda çeşitli siyasi partilerde bulunan milliyetçilerdi.¹⁶

Birinci Dünya Savaşının sonu ile terörizmi bir alet olarak bölücü-milliyetçi hareketler ve sağcılar da benimsemişler; faşist hareketler Almanya'da, Fransa'da, Macaristan'da , "Demir Muhafızlar" Romanya'da olmak üzere tüm dünyada korku tohumları ekmişlerdi. Bir taraftan sağcılar bölücü-milliyetçi saldırıları gerçekleştirirken diğer taraftan radikal solcular siyasi cinayetleri işlemeye devam etmişlerdir. O dönemin en çok ses getiren terör saldırılarından 1919 yılında Karl Liebknecht ve Rosa Luxemburg katli, 1934 yılında Yugoslav Kralı 1. Aleksander ve Fransız başbakan Jean Louis Barthou cinayetleri olmuştur.¹⁷

İkinci Dünya Savaşı terörizmi tüm dünyaya yayarak bir başka aşamaya getirmiştir. Bazıları terörizmi toplumun şiddet ve korku ile yönetmesinin bir yolu olarak görmeye başlamışlardır. Sponsor-devletlerin verdikleri desteklerden

¹⁵ БАКТИАЯ А.А.; "19 Yüzyılın Sonlarında Anarşist Terör, Toplumun Anarşistlere Karşı Korunması Konferansı (1898) ve Osmanlı Devlet", Bilgi ve Belek, İstanbul Bilgi Üniversitesi Türk Devrim Tarihi Çalışmaları Dergisi, Yıl04, Sayı 08, Yaz 2007, s.54-60.

¹⁶ ГОРБУНОВ К.(GORBUNOV) a.g.e,s.25.

¹⁷ ТРОШКИНА А., МЕРЕЕВА В.; «Терроризм Историко-Политический Аспект», Молодой Учёный, 2016, №26, с.561-564.(TROSHKINA Alina, MEREEVA Veronika; "Terrorizm İstoriko-Politicheskiy Aspekt", Molodoy Ucheniy, 2016, No26, s.561-564.) <http://moluch.ru/archive/130/36045/> (erişim tarihi 30.12.2018)

yararlanan profesyonel örgütler terörizmin süjeleri olarak ortaya çıkmışlar ve bundan sonra terör saldırıların hedefine sadece yüksek devlet yetkilileri değil, masum vatandaşlar da dahil olmuşlardır.¹⁸

60-70'li yıllarda yeni bir siyasi terörizm dalgası dünyayı vurmuştur. Bu hareket savaş sonrasında “ekonomik mucizeyi” yaşayan ülkelerde kendisini göstermiştir. İtalya, Almanya, İngiltere, Japonya gibi ülkelerde sosyal yapı ve enstitüleri ekonomik değişikliklerine yetişmemekte olup, bu ülkelerin genelinde sol aşırılıkçı örgütleri ciddi bir şekilde siyasi durumunu etkilemeye çalışmışlardır. O dönemde Avrupa’da IRA, ETA Almanya’da Kızıl Tugaylar gibi aşırı solcu terör örgütleri aktif olarak faaliyet göstermekteydiler. Bu örgütlerinin faaliyetlerin niteliğine bakılırsa, Fransız İhtilaline paralel bir çizgi oluşturmak mümkündür. Örgütlerin terör eylemleri Fransız ihtilal modeline benzemektedir; “özgürlük, eşitlik ve kardeşlik” sloganıyla yapılan siyasi- ideolojik mücadele neticesinde halkı yıldırım suretiyle kendi siyasi amaçlarına ulaşmaya çalışmışlardır.¹⁹

Fransa’da çıkan terörizmin ilk anlamı ve anlayışı erdemlik ve demokrasi fikirleri ile yakından ilişkiliydi. İhtilal lideri Robespierre, barış zamanında halk hükümetinin faaliyetlerinde ana motivasyonu erdemlik olması gerektiğini, ancak çalkantılı zamanlarda ve devrimci kargaşada ona teröre yaslanması gerektiğine savunmaktaydı. Maksimilien Robespierre terör hakkında şöyle demiştir; “*terör adaletten başka bir şey değildir ve bu adalet hızlı, sert ve acımasız olmasına rağmen erdemliğin sızıntısıdır.*”²⁰ Robespierre idamından 1 yıl sonra ihtilali eleştiren Edmund Burke “*teröristler olarak adlandırılan binlerce cehennem köpeği masum insanlara saldırmışlardır*” yazmıştır. Böylece “terörizm” kelimesi hükümetin yasal yetkilerini aşması ve bu yetkileri kriminal şekilde açıkça kötüye kullanması olarak anlaşılmaya başlanmıştır.²¹ 60-80’li yıllarda bugünden farklı olarak terörizm belirgin bir siyasi motif taşımaktaydı ve genel olarak terör

¹⁸ MUMFORD A.; Proxy Warfare, Cambridge :Polity Press, 2013.s.43

¹⁹ МУФТАХОВА Ф.; «Современный Терроризм: Специфика, Причины, Основные Направления Противостояния», диссертация на соискание ученой степени кандидата философских наук, Уфа, 2006 . (MUFTANOVA Filza, “ Modern Terrorism: Spetsifika, Prichini, Osnovniye Napravleniya Protivodeistviya”, Ufa 2006,s.43.)

²⁰ HOFFMAN Bruce, “Inside Terrorism”, Columbia University Press 2006,s.264.

²¹ ГОРБУНОВ К.(GORBUNOV K.),a.g.e.,s.17

örgütleri bulunduğu ülkede eylemde bulunmaktaydı. Terör saldırıları hedef devletin içinde yapılmakta olup ülkenin sınırlarının dışına çıkmamışlardı.

1979 yılında İran'da yapılan “İslam Devrimi” İslam dinini kullanan köktendinci terörizme yol açmıştır. İslamcılık teorisyenleri küresel modernizmin üstesinden gelerek “ulusal devlet” kurmak amacı izlemek hedefiyle bir taraftan batıya karşı savaşırken diğer taraftan kendi devletine karşı mücadele etmeye çalışmışlardır. “Din adına” yürütülen terörizm kendi dinini doğrulamak diğer dinleri zayıflatmak/yok etmek amacıyla yapılmaktadır. Bu şekilde zamanında İspanyollar yerli halkın inancını değiştirerek kendi dinine geçirmiş ve Amerika'yı bu şekilde fethetmişlerdir. Din sebebiyle yapılan aşırılıkçı saldırıları Lübnan, eski Yugoslavya ülkelerin topraklarında, Hindistan gibi çok uluslu ve çok dini bulunan ülkelerde yaygın olarak ortaya çıkmaktadır. “Dinci” terörizm aynı dinin içinde farklı dallarda bulunanların arasında da mümkündür. Örnek olarak Irak ve Pakistan'da yıllar süren Sünni ve Şii Müslümanlar arasında yapılan çatışmalar gösterilebilir.²²

1988 yılında dünya çapında faaliyet gösteren uluslararası terör örgütü El-Kaide kurulmuştur. O dönemde SSCB'yi Afganistan'dan çıkarmak için bütün yolları deneyen ABD, bu örgütün kurulmasında ve gelişmesinde bir çok yönden destek sağlamıştır. Ancak SSCB askerlerinin Afganistan'dan çekilmesi ile Afgan Savaşı bitmemiştir.²³ Soğuk Savaşın bitmesiyle uluslararası terörizm daha da artmıştır. Nispeten yakın zamanlarda terörizm bir lokal olgu olarak değerlendirilebilir iken 90'lı yıllardan itibaren terörizm küresel ölçekte ortaya çıkmıştır. 90'lı yıllardan sonra terörizmin coğrafyası olağan üstü genişlenmiştir ve artık dünyanın bütün bölgelerde terörizmin izleri görünmeye başlanmıştır.

11 Eylül 2001 saldırısı modern dünyanın en büyük ve en kanlı terör saldırısıdır. Bu olay terörizmin küresel terörizme dönüşme noktasıdır. Saldırıdan sonra Amerika uluslararası “terörizme savaş” ilan ederek Usame Bin Ladin'in ana

²² *ibid* s.47.

²³ РАБУШ Т.В.; «Афганский вопрос» в 1980-е годы и резолюции ООН Вестн. Сев.(Арктич) федер. Ун-та Гумани. и соц. Науки, 2018 No:5 С.15-24 (RABUŞ T.V. «Afganskiy vopros» v 1980-e godı i rezolutsii OON Vestn. Sev. (Arktiç)feder. Un-ta Gumanit. I sots.nauki.2018 No: 5 s.15-24.) DOI: 10.17238/issn2227-6564.2018.5.15

üssü bulunan Afganistan'a ordu göndermiştir. Amerika küresel kuralları yeniden oluşturma çabasında tek başına hareket etmemiştir. ABD bu operasyonu NATO'nun desteğiyle gerçekleştirmiştir. Ardından bir buçuk yıl içinde ABD Irak'ı da tahrip etmiştir. 11 Eylül'de gerçekleşen terör saldırıları İngiliz siyasi hayatının en büyük muammalarından birini oluşturmak üzere Blair ve Bush'u bir araya getirmiştir. İngiltere Irak'taki savaşa destek sağlayarak neredeyse hiçbir somut uluslararası destek gösterilmeyen, yasalara uygunluğu ve etkisi şüpheli eylemlere varlık ve uluslararası meşruluk kazandırmıştır.²⁴ Irak'a karşı savaş hazırlığı sırasında dayanağı olmadığı halde Saddam Hüseyin'in nükleer silah bulundurma konusunda, Irak'ın 11 Eylül olayları ve El-Kaide ile bağlantı olduğu defalarca konuşulmuştur. Bu asılsız iddialar çerçevesinde, Müslümanların terörizmi her yere yaymak istediği bahanesiyle Irak savaşının terörizmle mücadele için gerekli olduğu konusunda tüm dünyayı ikna etmeye çalışmışlardır.²⁵

2002-2005 yıllar arasında Avrupa'da terör saldırıların yeni bir dalgası başlamıştır; İspanya'da, Rusya'da, Fransa'da yüzlerce masum kişiler terör kurbanları olmuştur. ABD'nin ve müttefiklerinin teröre karşı yapılan savaşı toplumun beklenmeyen bir sonucu yaratılmıştır. Tehdidin azaltması yerine terör saldırıları daha da artarak tüm dünyaya yayılmıştır. Afganistan'daki savaş kronik bir hali almıştır ve devlet dünyanın en büyük uyuşturucu madde üreticisi haline gelmiştir. Harap olan Irak topraklarında çeşitli terör örgütleri Bağdat'taki bulunan hükümete, Amerikan silahlı kuvvetlerine ve müttefiklere karşı büyük bir iç savaş halindeydi. Avrupa'ya büyük bir mülteci akını başlamıştı. 2000'li yılların başlarında nispeten büyük olmayan akın yıldan yıla giderek artmaktaydı ve terör saldırılar Avrupa ülkelerde neredeyse olağan hale gelmiştir.

2010 yılının başlarında zaten karmaşık durumda olan Orta Doğu'nun daha da gerilmesi üzerine "Arap Baharı" yaşanmaya başlamıştır. İlk etapta halk öfkesi Kuzey Afrika'ya yayılmıştır. Mısırda Hüsnü Mübarek rejimi devrilerek bir müddet "Müslüman Kardeşler" iktidara gelmişlerdir. 2011 Libya iç savaşı sonucunda

²⁴ SANDS Philippe, Çeviren ÇALLI Bilge Firuze.; "Hukuksuz Dünya",Alfa Basım,2016,s.356.

²⁵ LAQUEUR Walter; "The New Terrorism : Fanaticism and the Arms of Mass Distruction", Oxford, Oxford Univ.Press, October 12, 2000.s.123-127.

Muammer Kaddafi'nin rejimi yıkılmıştır ve kendisi linç edilerek vahşice öldürülmüştür. Bundan sonra sıra Suriye'ye gelmiştir. Suriye'de "kanlı diktatörlük" bitsin sloganıyla iç savaş başlatılmıştır. Bu savaşta da klasik senaryo uygulanmıştır; "demokrat eylemciler" hükümetinin zulme karşı protestolar başlatılarak harekete geçmişler, ardından yetkililer protestoları bastırmaya çalışırken baskının kurbanları ortaya çıkmaya başlamıştır ve bu durum "halk sabrının" son noktası olmuştur. Bunu üzerine "demokrat güçler" açık olarak silahlı mücadelede bulunmak için fırsat bulmuşlardır. Suriye nüfusu dini ve etnik bakımdan karma bir yapıdan oluştuğu için ülkede güvensizlik ve nefret tohumları ekmesi zor olmamıştır. ²⁶

1.1.1. Vekalet Savaşları

Proxy wars/ dolaylı savaşlar olarak adlandırılan vekâlet savaşlarının yüzlerce yıllık bir tarihçesi bulunmaktadır. Tarihsel deneyiminde vekâlet savaşları; üçüncü bir devletin kendine menfaat ve çıkar amacıyla askeri çatışmada bulunan taraflardan birisine, organizasyon, kaynak, siyasi ya da başka bir destek sağlanmasıdır. Dolayısıyla yürütülen savaşta dolaylı olarak yer alması şeklinde tanımını ortaya koymaktadır. Kendi döneminde ABD'nin 34. Başkanı Dwight Eisenhower²⁷ vekâlet savaşlarını "başkalarının eliyle yapılan savaşlar" olarak tanımlanmıştır. Klasik olarak bilinen vekalet savaşının tanımı Amerikan siyaset bilimci Karl Deutsch 1964 yılında yapmıştır buna göre; Vekalet savaşları devletlerarası çatışmada bulunan iki devletin üçüncü bir devletin kaynakları kullanarak bu devletin topraklarında bulunan iç çatışmayı çözüme bağlamak kisvesi altında askeri eylemler neticesinde kendi amacına ulaşmasını

²⁶ КОЛОБКОВ О. А., ШУЛЬЦ Э. Э.; «Арабская Весна: Технологии Бунта», Парадигмы Общественного Развития, Полития, No:1(72), 2014 (KOLOBKOV O.A., ŞULTS E.E.; Arabskaya Vesna: Tehnologii Bunta», Paradigmi Obşestvennogo Razvitiya, Politiya, No:1(72), 2014. URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/arabskaya-vesna-tehnologii-bunta.pdf>. (erişim tarihi. 22.04.2019)

²⁷ ABD'nin 34. Başkanı ikinci Dünya Savaşı'nda 1944-45 yıllarında Batı Avrupa'daki Müttefik kuvvetlerinin başkomutanlığı yapmıştır. 1951'de NATO'nun ilk başkomutanı olmuştur.

sağlamaktadır.²⁸ Kısacası vekâlet savaşı; askeri çatışmaya bizzat katılmayan üçüncü bir devletin /devletlerin bu çatışmasının provoke edilmesi ve /veya çatışmaya aktif olarak siyasi, mali ve askeri kaynakların sağlanması yoluyla yürütülen savaşıdır.

Modern dünyada vekâlet savaşların ortaya çıkması Nükleer silahların üretilmesi ve kullanmasıyla ilişkindir. Bir çatışmanın tarafları için nükleer silah kullanılmasının yıkıcı sonuçları yaratılacaktır. Bu nedenle nükleer silah sahibi olan süper güç devletler doğrudan askeri çatışmada bulunmamak için büyük çabalar göstermektedir.²⁹ Tarihte bu bağlamda Hindistan-Pakistan çatışmaları örnek olarak gösterilebilir. Hindistan-Pakistan arasında “doğrudan” yapılan son savaştan sonra 1971 yılında her iki devlet nükleer alanda gelişmeler yaşamışlar ve nükleer silah üretmişlerdir. Bundan sonra Hindistan ve Pakistan aralarında askeri eylemler vekâlet savaşı şeklinde yapılmaktadır.³⁰ Zira dünyanın süper güç statüsünde bulunan devletleri Hindistan-Pakistan arasında nükleer savaşı önlemek için bütün çabaları göstermektedir.

Soğuk Savaş döneminde devletlerarasında çatışmaların standart şekli vekâlet savaşlarıydı. Nitekim iki süper güç; ABD ve Sovyetler Birliği nükleer savaşa katılan devletler bakımından savaşın katılan ülkeler için felaket sonuçlar getireceğini bildiğinden doğrudan bir çatışmada bulunmaktan kaçınılmaktaydılar. Yakın tarihte olan vekâlet savaşların örneklere bakılırsa; 1950-1953 yılında yapılan Kore Savaşı göze çarpar. Bu savaş çoğu zaman ABD ile müttefiklerin SSCB ile Çin Halk Cumhuriyeti arasında yürütülen savaş olarak değerlendirilmektedir³¹, 1957-1975 Vietnam Savaşı; bu savaş Vietnam’ın güneyinde iç savaş olarak başlatılmış olup sonradan Kuzey Vietnam’a dağılarak devam etmiştir, neticesinde Kuzey tarafından SSCB ve Çin Halk Cumhuriyeti

²⁸ MUMFORD A., a.g.e.,s.13.

²⁹ МАКАРОВ В. Г.; « Эволюция концепций ядерного сдерживания», Вестник АГУ ,Выпуск 2 (179),2016,с .142-150 (MAKAROV V.G.; «Evolutsiya kontsepsiy yadernogo sderzhivaniya», Vestnik AGU, Vypusk 2(179), 2016,s.142-150) ([URL: http ://cyberleninka.ru/article/v/evolyutsiya-kontsepsiy-yadernogo-sderzhivaniya](http://cyberleninka.ru/article/v/evolyutsiya-kontsepsiy-yadernogo-sderzhivaniya) (erişim tarihi 12.01.2019)

³⁰ MUMFORD A.,a.g.e.,s.57.

³¹ Kuzey koalisyonu içine ; Kuzey Kore, Kuzey Kore’nin silahlı kuvvetler, Çin Ordusu “Çin halkın gönülleri” olarak, resmi olarak dahil olmayan fakat finanse, askeri tedarikleri ve başka bir destekleri sağlayan SSCB girmişlerdir. Güney koalisyonunda ; Güney Kore, ABD, Birleşik Krallık ve BM Güvenlik Konseyine giren bazı devletler.

güneyden ABD ve müttefikleri savaşmışlardır. Bir başka örneği uzun yıllar (1975-2002) Angola'da süren iç savaştır. Angola topraklarında yapılan çatışmalar rakip olan gruplar; MPLA (Angola'nın Bağımsızlığı için Halk Hareketi), FNLA(Angola Milli Kurtuluş Cephesi) ve UNİTA (Angola'nın tam Bağımsızlığı için Ulusal Birlik Örgütü) arasında olmuştur. Bu savaşta ABD FNLA'nın eliyle SSCB MPLA'yı destekleyerek savaşı sürdürmüşlerdir. Bu çatışmada dolaylı savaş yürütülen devletlerinin amaçları Angolalarının ulaşmak istedikleri amaçlarından bambaşkaydı. Bu hususunda “*Neden ABD FNLA ya destek vermektedir?*” sorusu dönemin CIA yöneticisi olan William Kolbi'ye sorulduğunda “*çok basittir, SSCB MPLA'yı desteklediği için*” cevabını vermiştir.³²

1979-1989 Afganistan savaşında bir taraftan Afganistan hükümetinin güçleri ile Sovyetlerinin gönderdiği ordusu diğer taraftan Afgan radikal silahlı örgütler ile bazı NATO üye ülkelerinin silahlı kuvvetleri ile İslam dünyasının gönderdiği askerler savaşmışlardır. 21. yüzyılın vekalet savaşlara gelince Lübnan, Libya, Suriye akla gelen ilk devletler arasında yer almaktadır ve maalesef bunun sonu görünmemektedir.³³

Askeri uzmanlara göre 21 yy'da başkalarının eliyle yapılan vekalet savaşları daha da artacaktır. Bu durum birçok nedene dayanmakta olup nedenlerden bazıları şöyle saymaktadır;

1. Ucuz ve verimli yöntem nedenidir. ABD başkanı Dwight Eisenhower tarafından yapılan bir konuşmada “yabancılara yardım programı” adı altında yapılan vekalet savaşları “devletin kendi amaca ulaşmasının en ucuz bir yöntemi ” olarak belirtilmiştir. Eisenhower' a göre vekâlet savaşın maliyeti ve siyasi riskleri doğrudan yapılan savaştan daha azdır.³⁴ Pakistan'ın eski cumhurbaşkanı Muhammet Ziya ül Hak vekâlet savaşlarının “tehlikeli bölgelerde yıllarca çatışmaların sürdürülmesine

³² MUMFORD A., a.g.e, s.48-51

³³ ФЛИНТ Александр; “Большая Война Неизбежна”, (FLİNT Aleksandr; “ Bolshaya Voina Neizbejna”) URL: <http://inforesist.org/bolshaya-voyna-neizbezhna/amp/> (erişim tarihi 18.04.2019)

³⁴ MUMFORD A.,a.g.e., s.15-16

makul bir parayla yüksek verimlik gösteren bir yöntem” olarak düşünmekteydi.³⁵

2. Askeri harcamaların daha az olan yöntem nedenidir. Modern Dünyanın küresel ekonomisi mali ve ekonomik krizde bulunduğundan birçok devletler askeri harcamaları düşürmek zorunda kalmışlardır. Savaş sürekli ve çok maliyetli olan bir yöntemdir. Bu husus bağlamında devletler artık doğrudan yapılan savaşa katılmaktan kaçınmaktalar. Zira vekalet savaşından devlet her zaman çekilebilir ya da örgüte desteği kesebilir.³⁶
3. Kamuoyu nedeni. Bugün toplum büyük çaplı çatışmalardan kaynaklanan insan kaybı ve silahlı kuvvetlere yapılan sayısızca büyük harcamalarına tepki göstermektedir ve bu konularda kamuoyunun hassasiyeti yıldan yıla artmaktadır. Amerika’da yapılan araştırmalarına göre ABD’nin kamuoyunun savaşta “kabul edilebilir insani kayıp” sayısı Vietnam savaş döneminden altı katından fazla düşmüştü.³⁷ Bu çerçevede “başkalarının eliyle yürütülen savaş” daha kabul edilebilir hale gelmektedir.

Vekâlet savaşlarının uluslararası terörizmle ilişkilerine gelince; dünyanın herhangi bir devletin vekâlet savaşı sürdürmek suretiyle başka bir devlette iç savaş başlatmak ya da devam eden iç savaşında muhalif güçleri desteklemek, terör örgütleri finansman etmek ve bunun gibi eylemlerde bulunması uluslararası terörizmin ortaya çıkması sebeplerinden birisidir. Bu nedenle vekâlet savaşların devam edeceği süreçte uluslararası terörizmin bitmeyeceği aşikârdır.

---

³⁵ ВЛАДИМИРОВ А.И. «Основы общей теории войны. Часть 2. Теория национальной стратегии: Основы теории, Практики и Искусства управления государством», Москва, Синергия, 2013, с. 781-792(VLADIMIROV Aleksandr ; “Osnovi obşey teorii voini.Çast 2.Teoriya natsionalnoi strategii: Osnovi teorii, Praktiki i İskusstva upravleniya gosudarstvom”, Moskova, Sinergiya,2013.s.781-792).

³⁶ ФЛИНТ А.(FLİNT A),a.g.e.

³⁷ MUMFORD A., a.g.e.,s.132

1.2 ULUSLARARASI HUKUKTA TERÖRİZMİN DÜZENLENMESİ

Uluslararası suçlar arasında terörizm özel bir yer almaktadır. İlk olarak; terörizm netice bakımından topluma genel tehlike yaratmaktadır, terör saldırılarının objesi hem masum insanların hayatı hem kamu düzeni hem de anayasal düzen olmaktadır. Terörizm diğer suçlardan farklı olarak, genellikle siyasi ya da ideolojik bir kisve altında faaliyet göstermektedir. Bu sebeple, terörizm olgusunun gerçek nedenini algılamak ve terörü etkisizleştirmek çok zordur. İkinci olarak; terörizm bazı devletler tarafından dış politika aracı olarak kullanıldığı için uluslararası ilişkilerin gelişmesinde negatif bir etki yaratmaktadır. Son olarak; terör örgütleri diğer suç örgütleri ile sıkı bağlantılarda bulunmaktadır, örgütler tarafından yapılan saldırılar büyük finansal ve teknik imkânlardan faydalanarak profesyonel uzmanlar tarafından yapılmaktadır. Bu bağlamda uluslararası terörizmin küresel bir sorun olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

Bugün uluslararası hukukta terörizmle ilgili iki ana hukuksal sorun bulunmaktadır. Birincisi, uluslararası toplum arasında terörizmin halen tüm devletler tarafında kabul görmüş bir tanımının bulunmamasıdır. İkincisi ise, dünyada giderek artan terör saldırılarına karşı hukuksal çerçevesinde nasıl bir mücadele etmek gerektiği sorunudur.³⁸

Terörizm olgusu tüm dünyada uluslararası güvenliğe yönelik en büyük tehditler arasında değerlendirilmektedir. Milletlerarası barış ve güvenliğe karşı uzun yıllar boyunca bir tehdit olarak varlığını sürdüren terörizm, Soğuk Savaş sonrası gerçekleştirdiği dönüşümde uluslararası alanda devletler ve uluslararası toplum açısından en ciddi tehditler arasında ilk sıralarda yer almaya başlamıştır. Teröre karşı yapılan bütün uluslararası sözleşmelerde terörizmin açıklayıcı, tek ve genel kabul edilmiş tanımının bulunmaması, uluslararası alanda terörizmle mücadele çabalarının hukuksal açısından en zayıf noktasıdır.

Terör saldırıların bütün dünyaya yayılması terörizmle mücadelede evrensel yasal bir temelin oluşumuna yol açmıştır. Uluslararası hukukta terörizmin tarihsel özellikleri onun evriminin her aşamasında teröre karşı oluşturulan ve

³⁸ PAZARCI Hüseyin; "Uluslararası hukuk", Turhan Kitabevi ,Ankara 2012,s.209-210

geliştirilen yasal mekanizmalar üzerinde etki bırakmıştır. Bu nedenle terörizmin tarihsel dönüşümünün bu çalışma açısından değerlendirilmesinde yarar bulunmaktadır.

1.2.1. Tarihsel Dönüşüm

Uluslararası alanda terörizmle mücadele mekanizmalarının üretilmesinde uluslararası hukukun gelişmesi ile tarihi ve siyasi faktörler etkili olmuştur. Uluslararası hukukta terörizm kavramının gelişmesi farklı aşamalardan geçerek gerçekleştirilmiştir.

Birinci aşamada (19. yy sonu 20. yy başında) terörizmle mücadele ulusal düzeyde yapılmaktaydı. 1876 yılında Almanya’da “Sosyalistlere Karşı Özel Kanun” çıkarılmıştır. Anarşizme karşı, patlayıcı maddelerin bulundurulması ve kullanılması hakkında özel kanunlar Fransa, Belçika, Birleşik Krallık, İsviçre, İspanya, İtalya, Arjantin gibi ülkelerde yürürlüğe girmiştir. ABD’de Başkan MacKinley suikastından sonra anarşistlerin ABD’den deport edilmesi ile ülkeye girme yasağı hakkında bir dizi federal yasalar geliştirilmiştir.³⁹

Anılan dönemde terörizmle mücadeleler genel olarak ulusal düzeyde yapılmaktaydı. Ancak, Rusya’nın talebi üzerine 1898 yılında terörizme karşı mücadele sorunu ilk olarak uluslararası alanda ele alınmıştır. Avrupa’nın büyük devletleri tarafından 1898 yılında Roma’da “Anarşistlere Karşı Toplumun Korunması” uluslararası konferansı yapılmıştır. Konferansta anarşist saldırılarının önlenmesinde polis işbirliği, anarşi ile bağlantılı her türlü yayınların yasağı, anarşistlerin iade ve sınır dışı edilmesi sorunları gibi konular ele alınmış olup, bu konularda devletler arası anlaşma sağlanmıştır. Bu anlaşmaya varılan

³⁹ ГУРОВ В.; «Международный Терроризм: Некоторые аспекты Проблемы в Историческом Контексте» Известие Самарского научного центра Российской академии наук м.12 No:6,2010 с.168-172. (GUROV V.; “Mejdunarodnyy Terrorizm: Nekotorie Aspekti Problemi v İstoricheskom Kontekste”, İzvestiya Samarskogo nauchnogo tsentra Rossiyskoï akademii nauk m.12,No:6,2010 s.168-172.)
https://kpfu.ru/portal/docs/F114695191/mezhdunarodnyy_terrorizm_nekotorye_aspekty_problemy_v_istoricheskom_kontekste.pdf (erişim tarihi04.03.2019.)

devletler kendi katılımları doğrulanması ile katılmayan devletleri teşvik etmeye çalışmışlardır.⁴⁰

Avusturya – Macaristan İmparatorluğunda Gavrilo Princip tarafından yapılan terör saldırılarından sonra 23 Temmuz 1914 tarihinde, İmparatorluğun hükümeti suikasta katılanlar hakkında tahkikat yapılması ve soruşturmanın Avusturya – Macaristan memurları yardımıyla gerçekleştirilmesi, suçluların cezalandırılmasını, gelecek için güvence verilmesini, Avusturya- Macaristan aleyhindeki propagandaların yasaklanması talep etmiştir. Ayrıca Viyana hükümeti gelecekte benzer olayların önlenmesi için, devletlerin toprak bütünlüğünün ihlal etme amacı güden örgütlerin yasaklanması, bu örgütlerin özel polis işbirliğiyle bastırılması ve soruşturulması, silahların ve patlayıcı maddelerin sınırlardan geçirilmesinin önlenmesi gibi hükümleri içeren sözleşmenin devletlerarası imzalatılması girişiminde bulunmuştur.⁴¹ Bu fikirler modern uluslararası hukukun amaçlarına benzemekte olup uluslararası suç örgütlerin çoğalmasının önlenmesiyle daha güvenli bir dünyanın oluşumuna yönelmektedir. Birinci Dünya Savaşı'nın başlaması nedeniyle bu girişim geliştirilmemiştir.

İkinci aşamada (1930-1960 yılları) 1930'lu yıllarda uluslararası toplumda terörizmin uluslararası suç olarak kabul edilmesine dair girişimler başlanmıştır. Terörizm uluslararası suç kapsamında ilk olarak 1930 yılında Brüksel'de yapılan Ceza Hukuku Birleştirme Konferansında ele alınmıştır. Bu konferansta terörizme “ortak tehlike yaratabilecek nitelikte herhangi bir aracın kasten kullanılması” ölçüsü getirilmiştir.⁴²

Uluslararası Ceza Hukuku Derneği (*Association Internationale de Droit Penal*) terörizm konusunda yapılan çalışmaların birikimi ile 1935 yılında Kopenhag'ta toplanan Ceza Hukuku Birleştirme Konferansında terörizminin ana belirtilerini

⁴⁰ BAKTIAYA Adil; “19 Yüzyılın Sonlarında Anarşist Terör, Toplumun Anarşistlere Karşı Korunması Konferansı (1898) ve Osmanlı Devlet”, Bilgi ve Belek, İstanbul Bilgi Üniversitesi Türk Devrim Tarihi Çalışmaları Dergisi, Yıl 04, Sayı 08, Yaz 2007, s.65.

⁴¹ Birinci Dünya Savaşı'na Giden Yolda Avusturya- Macaristan ile Sırbistan İhtilafı, s.27.

edergi.trakya.edu.tr (erişim tarihi 23.04.2019)

⁴² DÖNMEZER Sulhi ; Milletlerarası Tedhişçilik; s.59 (<https://dergipark.org.tr/download/article-file/96139> erişim tarihi 02.01.2019)

taşıyan uluslararası sözleşmenin yapılması teklifinde bulunmuştur.⁴³ Konferans'ta kabul edilen metnin 1. maddesinde terörizm şu şekilde tanımlanmıştır: “Bir devlet reisi ya da eşinin ve/veya devlet reisi imtiyazlarına sahip bulunan diğer kişi ve eşlerinin, veliahdın, hükümet üyelerinin, diplomasi muafiyetten yararlananların, anayasal kuruluşların, yasama ve yargı organlarının mensuplarının hayat, vücut bütünlüklerine, sağlıklarına yönetilmiş kasıtlı hareketler”; “milletlerarası ilişkileri bozacak, yahut devlet organlarının işlemlerini engelleyecek, ya da bu konuda bir değişikliği tahrik edecek tedhiş hali ya da müşterek tehlike yaratan fiiller de” suç olarak sayılacaktır.⁴⁴ Bu Konferansta hazırlanan metni Milletler Cemiyeti tarafından yapılan ve terörizm kavramını açıklayan ilk uluslararası sözleşmesinde kullanılmıştır. Terörizmin Önlemesi ve Cezalandırılmasına dair sözleşmenin metni sonradan yapılan terörizme karşı uluslararası sözleşmelere prototip olarak kullanılmıştır.

Anılan sözleşmesi “devletlerin birbirlerine karşı terör niteliğindeki eylemlerden sakınmaları ve bu nitelikte hareketleri önleyip cezalandırmalarını, bu bakımdan birbirleriyle karşılıklı olarak yardımlaşmalarını” öngörmektedir. Terör eylemlerini ikinci maddesinde “devlete karşı yönetilmiş ve belirli kişiler, gruplar yahut halk arasında tedhiş, tahrik etmek maksat ve niteliğini gösteren hareketler” olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca sözleşmenin sekizinci maddesinde aut “*dedere aut punire*” ilkesine göre suçluların iadeye ilişkin hükümleri bulunmaktadır. Buna göre, sözleşmenin tarafları suçluyu ya iade edilecekler ya da bizzat kendileri cezalandıracaklardır.⁴⁵ 1937 yılı Kasım ayında Terörizmin Önlemesi ve Cezalandırılmasına dair Cenevre sözleşmesi 24 devlet tarafından imzalanmış fakat İkinci Dünya Savaşı başlaması nedeniyle devletlerce onanarak yürürlüğe girememiştir. Buna rağmen bu sözleşmesi terörizme karşı uluslararası işbirliğinin başlangıcı olarak sayılabilir.⁴⁶

İkinci Dünya Savaşından sonra dekolonizasyon sürecinde sömürge durumunda yaşayan ülkeler siyasal bağımsızlık için hareketler başlatmışlar. Bu dönemde

⁴³ BEN Saul; “Defining Terrorism in International Law”, Oxford University Press, 2010, s.169.

⁴⁴ DÖNMEZER S., a.g.e, s.60 .

⁴⁵ *ibid*, s.61 .

⁴⁶ BEN Saul; a.g.e., 168-169.

yeni kurulan devletlerin “kendi kaderini tayin etmek hakkını” elde etmek çabalarının neticesinde 14 Aralık 1960 yılı ve 1514 sayılı BM Genel Kurul “*Sömürge İdaresi Altındaki Ülkelere ve Halklara Bağımsızlık Verilmesine İlişkin*” deklarasyon çıkarılmıştır.⁴⁷ Bu deklarasyonda sömürgeci hükümetlerin sömürülen devletlerde iktidarı halka derhal transfer ederek toprak bütünlüğü bozmadan çekilmesini öngörülmüştür ancak dekolonizasyondan sonra çıkan devletlerde demokratik yasaların oluşturulmasıyla ilgili bir mekanizmanın düzenlenmesi bakımından eksik kalmıştır. Bu nedenle terörizmi arttıran, kendilerini ulusal kurtuluş hareketinin bir parçası olarak görenlerin bu deklarasyonu kendi kaderini ve geleceğini belirleme adına insan öldürme suçunu işlemesine izin verildiğini olarak algılamasına sebep olmuştur.⁴⁸

Üçüncü aşmada (1960-1990 yılları arasında) dünyada terör saldırılarının sayılarının önemli bir şekilde artış göstermesi üzerine bu sorun devletler tarafından daha sıkı ele alınmaya başlanmıştır. Bu dönemde çeşitli terör saldırılarının uluslararası hukukta terörizmin belirli yönler ve formlar hakkında, yani terör davranışların çeşidine göre spesifik hukuksal mekanizmalar çıkarılmasına neden olmuştur. Bu sözleşmelerden ilki 1963 tarihli “*Uçaklarda İşlenen Suçlar ve Diğer Eylemlere İlişkin*” uluslararası Tokyo sözleşmesidir. Daha sonra “*Uçakların Yasadışı Olarak Ele Geçirilmesinin Önlenmesi*” hakkında sözleşmesi (1970), “*Sivil Havacılığının Güvenliğine Karşı Kanunsuz Hareketlerin Önlenmesi*” hakkında sözleşmesi (1971) , “*Uluslararası Korunan Kişilere Karşı İşlenen Suçların Önlenmesi ve Cezalandırılması*” hakkında sözleşmesi (1973), “*Rehin Alma Olaylarına Karşı*” sözleşmesi (1979), “*Nükleer Maddelerin Fiziksel Korunması*” hakkında sözleşmesi (1980), “*Uluslararası Sivil Havacılığa Hizmete Veren Havaalanlarında Kanunsuz Şiddet Eylemlerinin Önlenmesine*” ilgili protokol (1988), “*Denizcilik Seyrüsefer Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlenmesi*” hakkında sözleşmesi(1988), “*Kıta Sahaneliği Üzerinde Bulunan Sabit Platformlarının Güvenliğine Karşı Kanunsuz Eylemlerin Önlenmesi*” protokolü (1988) yapılmıştır. Tüm bu sözleşmeler taraf devletlere iç

⁴⁷ “Sömürge İdaresi Altındaki Ülkelere ve Halklara Bağımsızlık Verilmesine İlişkin” deklarasyonu URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/colonial.shtml (erişim tarihi 04.02.2019)

⁴⁸ GOLD Dore ; “Tower of Babble: How the United Nations Has Fueled Global Chaos”,Grown Publishing Group, 2004 s. 37.

mevzuatlarında sözleşmelerde yasaklanan eylemlerin cezalandırılmasına yükümlülükler getirmektedir, ayrıca devletlerarası ilişkilere “*aut dedere aut judicare*” prensibi getirmektedir.

Anlatılan dönemdeki kapitalist ve sosyalist ülkeler arasında bulunan çelişki ve mücadeleler terörizme karşı uluslararası mekanizmaların yapılmasını ciddi bir şekilde zorlaştırmıştır. BM Genel Kurulunun terörizme karşı normlarını üretme sırasında, Sovyetler Birliğini, Çin, ve Üçüncü Dünya ülkelerinin birlikte hareket etmesiyle, kolonyal yönetimi ve kapitalist ülkelere karşı yapılan ulusal kurtuluş hareketleri ile bu hareketler altında sürdürülen terör eylemleri arasında bir ayırım yapmamakla birlikte bu eylemlerinin terörizm tanımı dışında tutulması için çabalamışlardır. Nitekim ö dönemde SSCB birkaç kez veto yetkisini kullanarak antiterör belgelerin çıkartılmasını bloke etmiştir, bu kararı da belgelerin bazı hükümleri terörle mücadele etmesi yerine komünist işçi hareketlerinin bastırılmasına yönelik olduğunu gerekçesi göstermiştir.⁴⁹

1972 yılında BM Genel Sekreteri Kurt Waldheim “Uluslararası Terörizmin Önlemesi için Önlemler” başlıklı bir çalışmanın Genel Kurul gündemine alınması için öneride bulunmuştur ve BM Genel Kurulu’nun 35 üyeden oluşan uluslararası terörizme karşı özel komitesi kurularak terörizmle mücadele kapsamında yapılan çalışmalarına katılmaya başlamıştır. Ancak 1970’li -1980’li yılların ortasına kadar Genel Kurulun terörizme ilişkin kararlarında *self determinasyon* hakkına atıf yapıldığı görülmektedir⁵⁰ *Self determinasyon* hakkı, 20 yüzyılın başında “Wilson İlkeleriyle” birlikte kullanılmaya başlanmış 1. Dünya Savaşından sonra uluslararası alanda meşhur olmuş, ancak Milletler Cemiyeti Sözleşmesinde yer almamıştır. “Wilson İlkeleri” adı altına bulunan formül ne ABD’nin ne de bu devlet ile ittifak halinde bulunan devletlerin el altında bulundurduğu sömürge haklarına hitap etmemekte, bu formül savaşta yenilecek

⁴⁹ ИЛЬИНСКИЙ Игорь; «О Терроре и Терроризме», Сборник статей о терроризме ,Русский интеллектуальный клуб, Московский гуманитарный университет, (İLİNSKİY İgor; “O Terrore i Terrorizme”, Sbornik statiyei o terrorizme , Russkiy intellektualiniy klub, Moskovskiy gumanitarniy universitet,2001) <http://avkrasn.ru/article-467.html> (erişim tarihi 04.05.2019.)

⁵⁰ KAYA İbrahim; Terörle Mücadele ve Uluslararası Hukuk, USAK Yayınları, Ankara 2005,s.90

olan üç imparatorluğun tebaasıyla sınırlı bir düşman cezalandırma edimini ifade etmekteydi.⁵¹

2.Dünya Savaşı bittikten sonra *self determinasyon* hakkı yeni gündeme gelmiş ve BM Sözleşmesinde yer alarak kolonyal rejimin altında bulunan halkların bağımsızlığını elde edilmesinde büyük bir rol oynamıştır.1966 yılında imzaya açılan ve ikiz sözleşmesi olarak bilinen “*Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi*” ile “*Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi*” *self determinasyon* hakkına sömürge altına bulunan halkları dışında evrensel nitelik kazanmasında büyük bir etken olmuştur. *Self determinasyon*, kolonyal rejiminin tasfiyesi sırasında uyulanmış olup uluslararası toplum tarafından destek görmüştür. Kolonyal dönemin sonrasında bu hakkın uygulanması konusunda çeşitli yaklaşımlar olmuştur. Bazı devletler, *self determinasyon hakkını* sadece sömürge altında bulunan halklara tanınmış olup, bazı devletler ise dinsel, etnik, dilsel gurupların bu hakkı kullanabileceğini ileri sürmüştür. Günümüzde *self determinasyon* hakkı hemen hemen tüm devletler tarafından kabul edilmekte, ancak bu hakkı “halka” tanındığından ve devletlerarasında “halk” tanımı üzerinde bir uzlaşma sağlanamadığından bu konuda tartışmalar devam etmektedir.⁵²

1970’li yıllardan itibaren BM Genel Kurulu terörizm hakkında devamlı kararlar çıkartmaktadır, bu kararlarda her türlü bütün terör eylemleri kınanmakla birlikte terörle mücadele etmesi için bütün devletlerle çağrıda bulunmaktadır.⁵³ BM Genel Kurulunun terörizme ilişkin kararlarında mücadelenin iki ana amacıyla yapılması gerektiğini vurgulamaktadır, bu amaçlar; dünya barışı ve insan haklarının korunmasıdır. BM Genel Kurulunun terörle mücadele hakkında alınan kararlar uluslararası hukukun terörizme karşı geliştirilen mekanizmalarının temeli oluşturan hükümleri içermektedir. BM Genel Kurulu terörizm için standartlar belirleme konusunda benzersiz bir yetkiye sahiptir. Zira Genel Kurulda BM tüm üye devletlerinin eşit statüsünde olan temsilcileri

⁵¹ ÖZEMİR Ali Murat; “Egemenlikteki Dönüşüm, Kendi Kaderini Tayin Meselesi ve Sovyet İhtilali”, s.188.

⁵² KILINÇ Doğan; “Self Determinasyon İlkesinin Azınlıklar Açısından Değerlendirilmesi, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C XII, Y.2008,Sa. 1-2.

⁵³ Genel Kurul’un “istisnasız kimin tarafından ve nerde işlenirse işlensin her türlü terör eylemlerin kınaması “kararları ancak 1985 yılındaki yapılan Achille Lauro gemi baskını sonrası olabilmektedir.

bulunmaktadır bu nedenle BM Genel Kurul tarafından çıkarılan kararlarda her devletin görüşü/ önerisi bulunmaktadır. Genel Kurulun kararları bağlayıcı olmadığına rağmen, normatif boşluğu doldurmasına ve uluslararası sözleşmelerin yorumlamasına yön vermektedir.⁵⁴ Zira Genel Kurulu devletlerin terörle mücadele için alınan her türlü önlem uluslararası hukukun yükümlülükler çerçevesinde sağlanması gerektiğine defalarca vurgulanmıştır. BM tarafından düzenlenen çeşitli forumlar ve konferanslarda hemen hemen her toplantısında terörle mücadele sorunu ele alınmıştır. Soğuk Savaş sırasında, Güvenlik Konseyi ise terörle mücadeleyi devletlerin daha çok iç sorunu olarak görmekteydi ve bu dönemde Güvenlik Konseyi terör saldırılara sadece kınama gibi tepkileri göstermiştir.⁵⁵

Anlatılan aşamada uluslararası hukukta terörizmin tarihsel gelişimi özetlenirse, önemli özellikleri bu şekilde ortaya çıkmaktadır; birinci olarak, terörizme karşı uluslararası sözleşmelerin yapılmasında BM aktif bir rol almıştır ve BM Genel Kurulu tarafından alınan kararlarda terör eylemleri kınamakla birlikte bu eylemlerin tasnif etmektedir böylece terörizme karşı evrensel kuralları içeren bir sistem oluşmaya başlanmıştır. İkinci olarak, bütün teröre karşı uluslararası sözleşmeler terör saldırılardan sonra hazırlanmıştır, bu şekilde sözleşmeleri terör saldırılarına uluslararası toplumun bir tepkisi olarak ortaya çıkmıştır. Ayrıca yapılan tüm uluslararası sözleşmeler spesifik karakter taşımaktadır, neticede uluslararası hukukunda terörizm kavramının açıklayıcı ve tek kabul görünmüş tanımı bulunmamış olup maalesef bu durum halen de devam etmektedir.

---

⁵⁴ KAYA İ., a.g.e., s.98-100.

⁵⁵ KAŞIKÇI Tamer; "Küresel Terörizm ve Birleşmiş Milletler Sistemi", The Turkish Yearbook of International Relations, Volume 47(2016), p.1-21. DOI: 10.1501/Intrel_0000000305 URL: <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/44/2256/23469.pdf>. (erişim tarihi 21.04.2019)

1.2.2. Güncel Durum

90'lı yıllardan itibaren uluslararası alanda terörizmle mücadelede devletlerarası işbirliğine duyulan ihtiyaç daha da net hissedilmiştir ve bunun üzerine uluslararası toplumda geniş ve çok yönlü terörizmi önleme ve mücadele etme konusunda çalışmaları yürütülmekte başlanmıştır. En etkin çalışmalar BM tarafından yürütülmektedir. 1994 yılında BM Genel Kurulu 49/60 sayılı kararında terörizmin hangi motivasyona dayandığına bakmayarak, *self determinasyon* hakkına da atıf yapmadan terörizmi şöyle belirlenmiş; “politik amaçlarla yapılan ve toplumda, bir insan topluluğunda veya belirli insanlarda bir korku ortamı yaratmaya yönelik cezai eylemleridir” ayrıca “bu eylemler siyasi, felsefi, ideolojik, etnik, ırksal, dini veya herhangi bir gerekçe ile haklı gösterilemez” şeklinde belirtilmiştir. Bu bağlamda terör eylemlerine karşı ayırım gözetmeyen tutum alan Genel Kurul terörizmi meşru kılabilecek bütün nedenleri ortadan kaldırmıştır.⁵⁶

Gerçeği yansıtan ve uluslararası toplumun kabul edilen terörizm kavramının ortak tanımı, onunla mücadele etmesi için etkili mekanizmalarının geliştirilmesine önemli bir faktör olmaktadır. Uluslararası toplumda Birleşmiş Milletlerinin geliştirdiği terörizme karşı mekanizmaların tamamlanması ve terörizme karşı etkin işbirliğinin sağlanması için ortaklaşa uluslararası terörle mücadele konusunda kapsayıcı bir sözleşme yapılmasına ihtiyaç doğmuştur. İlgili girişim 1996 yılında yapılan BM Genel Kurulun 51 oturumunda Hindistan tarafından teklife sunulmuştur ve 1998 yılında BM Genel Kurulun 53 oturumunda “Uluslararası terörizmi yok etmek için önlemler ” adı altında nükleer terörizm ve terör faaliyetlerin finansmanı önlemesi üzerinden devam eden çalışmalar ile birlikte bu projenin öncelikle olarak ele alınması karar alınmıştır. Çalışmaları halen devam etmektedir ancak devletler aralarında çeşitli yönlerde

---

⁵⁶ *ibid*,s.5

farklı düşünceler ve çelişkiler bu sözleşmenin bitmesine engel oluşturmaktadır.⁵⁷

BM Genel Kurulu 1996 yılında terörizmle mücadele ve önleme konularında uluslararası alanda karşılaşılan sorunlara ve normatif boşlukları gidermeye yönelik uluslararası sözleşmelerin hazırlanması için Ad Hoc Komitesi kurmuştur. Bu Komitenin nezdinde 1997 yılında “*Terörist Bombalamalarının Önlemesi*” hakkında uluslararası sözleşmesi ve 1999 yılında “*Terörizmin finansmanının önlemesi*” uluslararası sözleşmeleri hazırlanmıştır.⁵⁸

1998 yılında Nairobi ve Darusselam 'da terör bombalamalarını gerçekleştirenlerin Üsame bin Ladin'in örgütü çerçevesinde hareket ettikleri ve söz konusu şahısların Taliban yönetiminin himayesinde varlığını sürdürdüğü bulgusu üzerine BM Genel Kurulu 1999 yılında 1267 sayılı kararıyla Taliban El Kaide Komitesi kurulmasına karar almıştır. Bu Komitesi Taliban'a uygulayacak yaptırımlar sağlamak ve denetlemek amacıyla kurulmuştur. 11 Eylül öncesi ve sonrası çıkarılan bir dizi kararlarla Komite'nin yetkileri ve görev alanı genişletilmiştir.⁵⁹

11 Eylül 2001 tarihinden sonra BM Güvenlik Konseyi terörle mücadele soruna kendi faaliyetlerin içerisinde öncelik tanıtmıştır ve Genel Kuruldan bağımsız olarak kendi kararları üretmeye başlamıştır. BM Güvenlik Konseyi tarafından alınan 1368 sayılı kararda Amerika'da gerçekleşen terör saldırıları kınanmakla birlikte terör eylemlerinde bulunanlar, yardım edenler ve teröristlere her türlü destek sağlayanların adalet önüne çıkarılmaları ve tüm uluslararası toplumunun terör saldırıların önlemesi için daha fazla çabala göstermesi gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca bu kararda, BM Güvenlik Konseyi terör saldırıya maruz kalanlarının BM Şartında belirtilen meşru savunma hakkını teröristlere karşı

⁵⁷ МЕТЕЛЕВ С.; «Современный терроризм и методы антитеррористической деятельности», РГТУ, Омск, 2008, с. 105. (METELEV Sergey; “Sovremenniy Terrorizm i Metodi Antiterroristicheskoy Deyatelnosti, RGTEU, Omsk, 2008. s.105)

⁵⁸ BİRDİŞLİ Fikret; “Birleşmiş Milletler (BM)'in Uluslararası Sorunları Önleyebilme Yeteneği”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi /The Journal of International Social Research, Volume 3 / 11 ,Spring 2010 URL: http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt3/sayi11pdf/birdisli_fikret.pdf (erişim tarihi 05.04.2019)

⁵⁹ KAYA İ., a.g.e., s.97.

kullanılabileceğini öngörmüştür.⁶⁰ 1373 sayılı kararında ise Güvenlik Konseyi devletlerin aktif ve pasif olarak terörün desteklenmesinin durdurulmasını öngörmekte olup bunlara bir takım yükümlülükler getirilmiştir. Güvenlik Konseyi bütün devletlere terörün finanse edilmesi, teröristlere, yardım edenlere ve onlara destek sağlayanlara ait malvarlıklarının dondurulması, terör faaliyetlerde kullanmak için fon toplanmasının suç sayılması, sınır kontrollerinin sıkılaştırılması, pasaport ve diğer dokümanlarının taklit edilebilirliğinin engellenmesi yönünde çalışmalarının yürütülmesi yükümlülükleri getirilmiştir. Bu kararda bulunan yükümlülükleri yerine getirilmesini ve sağlanması amacıyla Güvenlik Konseyi aynı kararıyla Terörizmle Mücadele Komitesi kurmuştur.⁶¹

2004 yılında BM güvenlik Konseyi Kitle İmha Silahları ile ilişkin kararı alarak 1540 Komitesini kurmuştur. Bu kararda devletlerin hükümet dışı aktörlerin nükleer, kimyasal ve biyolojik silahları kullanma veya taşınmasını desteklemekten kaçınmaları, ayrıca bu silahların yayılımını önlemek için yerel denetim oluşturmak suretiyle etkili önlemler almakla yükümlü kılmaktadır. Konsey bu kararın uygulanmasını denetlemek için kendi üyelerinden ve kitle imha silahlarının yayılımının önlenmesi konusunda uzmanlardan oluşan Komitesini oluşturulmuştur.⁶² 2004 yılı ve 1566 sayılı Güvenlik Konsey kararında BM'nin tüm üye devletlerinin terörizme mücadele etmeye çağırılmıştır ve bu kararıyla terörist faaliyetlere katılan birey ya da gruplara uygulanacak daha pratik önlemler üzerine çalışacak olan "Çalışma Gurup" unu oluşturulmuştur. Çalışma Gurubu; terör suçlarının kovuşturma veya iadesi, finansal varlıklarının dondurulması, üye devletlerin toprakları arasında hareketlerinin önlenmesi ve onlara tüm silah ve ilgili maddelerinin sağlanmasını önlemek konusunda etkili tavsiyeler oluşturmak amacındadır.⁶³

⁶⁰ BM Güvenlik Konsey 12 Eylül 2001 yıl ve 1368 sayılı K. URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/pdf/responsibility.pdf (erişim tarihi 03.04.2019)

⁶¹ KAYA İ., a.e.g., s.104

BM Güvenlik Konsey 28 Eylül 2001 yıl ve 1373 sayılı Kararı http://www.unodc.org/pdf/crime/terrorism/res_1373_english.pdf erişim tarihi 23.05.2019

⁶² 1540 Sayılı Güvenlik Konsey Kararı docs.cntd.ru/document/902134343 erişim tarihi 05.05.2019.

⁶³ TEKEL Suna, "Birleşmiş Milletler ve Uluslararası Terörizm" <http://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/TEKEL-Suna-BİRLEŞMİŞ-MİLLETLER-VE-ULUSLARARASI-TERÖRİZM.pdf> (erişim tarihi 24.05.2019)

Genel Kurul tarafından kurulan *Ad Hoc* Komitesi 2005 yılında “*Nükleer Terörizmin Önlenmesi ile İlişkin*” sözleşmesi hazırlanmıştır. Bu sözleşme uyarınca ölüme, ciddi bedensel hasara, çevreye ya da mülke ciddi zarara yol açmak veya bir devleti, uluslararası örgütü, gerçek veya tüzel kişiye bir şeyi yapmaya ya da bir şeyi yapmaktan kaçınmaya zorlamak amacıyla nükleer maddeleri, kullanılan veya bunlarla sahip olan kişileri suçlu saymaktadır. Bu amaçlarla radyoaktif maddeleri salmak için nükleer tesisleri kullanmak ya da onlara zarar vermek de bu kapsam içindedir.⁶⁴

2006 yılında BM Genel Kurulu “*Küresel Terörizme Mücadele Stratejisi*” kabul edilmiştir. Bu strateji 2007 yılında resmi olarak yürürlüğe girmiştir ve buna göre terörizme karşı uluslararası, bölgesel ve ulusal düzeyde tüm üye devletlerin somut önlemlerin alınması için terörizmi ortaya çıkaran şartları tespit etmek, terörizmi önlemek ve mücadele etmek ve bu mücadelede hem bireysel hem de kolektif yeterliliklerini geliştirmek, insan hakları korumak ve hukuk kurallarını uygulamak gerekmektedir.

Dünyada terör eylemlerinin sürekli artması ve terörizmin şekli değişmesi üzerine BM tarafından teröre karşı yapılan çalışmaların sonucunda sivil havacılığa karşı yeni tehdit türlerinin önlenmesi ve bastırılması amacıyla 2010 yılında Pekin’de “*Uluslararası Sivil Havacılığa İlişkin Yasadışı Eylemlerin Önlenmesi Hakkında*” sözleşmesi ve “*Uçakların Kanundışı Yollarla Ele Geçirilmesini Önlemesi Hakkında*” sözleşmeye Ek Protokol kabul edilmiştir.⁶⁵

2011 yılında Suriye’de hükümete karşı başlayan eylemlerin iç savaşa dönüşmesi üzerine başlayan istikrarsızlık ilk olarak bölgeyi etkisi altına almış olup sonra da küresel bir sorun haline dönüşmüştür. Irak Şam İslam Devleti (İŞİD) adlı terör örgütü tüm dünyaya kutsal savaşı cihat ilan etmiş ve dünyada ki bütün “gerçek” Müslümanları İslam Devletine “Hicret” (göç) etmeye davet etmiştir. Buna imkânı olmayanların ise mücadeleye buldukları topraklardan

⁶⁴ “Nükleer Terörizmin Önlenmesine İlişkin Uluslararası sözleşmesi

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/05/20120508-1.htm> (erişim tarihi 21.06.2019)

⁶⁵ “Uluslararası Sivil Havacılığa İlişkin Yasadışı Eylemlerin Önlenmesi Hakkında” 2010 Pekin Sözleşmesi
http://mevzuat.shgm.gov.tr/umevzuat/kanun/Pekin_Sozlesmesi_TR.pdf (erişim tarihi 12.05.2019)

katılmalarını istedi. Bu çağrı, İslami referanslı dini aşırılıkçıların Irak, İran, Afganistan, Suriye ve dünyanın birçok bölgelerinde terör eylemlerinin gerçekleştirilmesiyle neticelenmiştir.⁶⁶ 24 Eylül 2014 yılında Terörle Mücadele Küresel Forumda (TMFK) BM Güvenlik Konseyi “Yabancı Terörist Savaşçılar” hakkında 2014/ 2178 sayılı karar almıştır. Bu kararda devletler arası işbirliğinin hem uluslararası hem bölgesel alanlarında güçlendirilmesi ve terörizmin önlenmesi için aşırılıkçılıkla mücadele etmesi gerektiğini belirtilmiştir. Ayrıca “Yabancı Terörist Savaşçıların” da tanımı yapılarak bu sorunla uluslararası analında mücadelenin yasal zemini oluşturulmuştur.⁶⁷

BM’ nin yetkili organlarının terörizmle mücadelede tam etkili olmadığını nedeniyle BM Genel Sekreteri Antonio Guterres şubat 2017 yılında Genel Kurul toplantısında terörle mücadele eden yeni bir organ /ofis kurulması için öneride bulunmuştur. Antonio Guterres konuşmada kurulmasına ihtiyaç bulunan yeni organın sadece terörizmle mücadele için yasal mekanizmalarının oluşturulmak için değil bununla birlikte terörizmin niteliğini ve var olma nedenlerinin analize etmek, terörün önlenmesini ve bu alanında devletlerin potansiyellerinin artırılması ile terörizmle ve aşırılıkçılıkla mücadelede insan haklarının belirlenmesi bakımından çalışmalarını yürütülmesi için yetkili kılınması gerektiğine vurgulanmıştır.⁶⁸

15 Haziran 2017 Güvenlik Kurul 71/291 sayılı kararıyla Terörle Mücadele Ofisi kurmuştur. Bu organın beş temel fonksiyonu bulunmakta olup, bunlardan ilki BM sisteminin Genel Sekretere tevdi ettiği terörle mücadele misyonlarda Genel Kurulun direktiflerini yönetmek, ikinci olarak BM Terörle Mücadele Küresel Stratejisinin dört başlığın⁶⁹ uygulanmasının sağlanması için 38 Terörle

⁶⁶ Yalçınkaya, Haldun, “İŞİD’in Yabancı Savaşçıları ve Yarattığı Tehdit: Türkiye’nin Tecrübesi (2014-2016)”, Uluslararası İlişkiler, Cilt 14, Sayı 53, 2017, s. 23-43.

https://www.uidergisi.com.tr/source/JUI_2017_53_23_43.pdf (erişim tarihi 21.05.2019)

⁶⁷ BM Güvenlik Konsey 2014/2178 sayılı Karar URL: <http://dokuments-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N14/548/01/PDF/N1454801.pdf?OpenElement> (erişim tarihi 21.05.2019)

⁶⁸ URL: <http://www.un.org/ru/sc/meeting/records/2017.shtml> (erişim tarihi 20.04.2019)

⁶⁹ Terörle Mücadele Küresel Stratejinin eylem planı ; 1. Terörizmin yayılmasına sebebiyet veren koşulları ele almak,2. Terörizmi önlemek ve terörizme karşı savaşmak,3. Terörle Mücadele konuyla ilgili olarak BM sisteminin rolünü güçlendirmek ve terörizmi önleme ve savaşmada devletlerinin kapasitesini artırmak,4. İnsan haklarına saygı duyulmasının ve hukukun üstünlüğünün, terörizmle mücadelede temel kabul

Mücadele Uygulama Görev Gücü arasında koordinasyonu sağlamak, üçüncüsü, üye devletlere terörle mücadele kapasitelerini güçlendirmeye destek olmak, dördüncüsü, BM'nin terörle mücadele çabalarının görünürlüğü artırmak, savunuculuğu yapmak ve kaynak mobilizasyonunu geliştirmek, son olarak tüm BM sistem içinde terörle mücadeleye öncelik verilmesini garanti altına almak. Terörle mücadele stratejisinde aşırılıkçı şiddetin önlenmesini sorunun yer almasını sağlamak için böyle bir organın kurulmasına ihtiyaç doğmuştur.⁷⁰

Görüldüğü üzere hem BM Genel Kurulu hem de Güvenlik Konseyi düzeyinde terörle mücadele hususunda sürekli çalışmalar yürütülmektedir. Bu çalışmalar neticesinde kabul edilen kararlarda terörizm devletlerin güvenliğine ve uluslararası düzene en tehlikeli meydan okumalardan biri olarak kabul edilmiştir. BM terörizme karşı kurduğu bir çok sayıda yapılanmayla bu tehdidi bertaraf etmek için gerekli önlemleri almaya çalışmıştır. Ancak genel olarak BM'nin terörizmle mücadele amacıyla alınan kararları incelendiğinde, bu kararlar gerçekleşen terör eylemlerine karşı uluslararası toplumun tepkisi olarak ortaya çıkmış, daha önce alınan kararlarda ortaya çıkan sorunlar bir sonraki kararıyla giderilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda bulunan sorunları bütüncül bir şekilde gidermeye yönelik reform yapılmadığı halde terörle mücadele konusunda uluslararası normların çerçevesinde etkili bir sonuç almayı zor olmaktadır.⁷¹

Uluslararası sözleşmelerde ortak terörizm tanımının olmamasıyla birlikte, terörizm suçunun niteliğini belirleyen eylemlerinin karakteristik özellikleri belirtilmiştir. Örneğin 1963 Tokyo, 1970 Haag, 1971 Montreal, 2010 Pekin sözleşmelerde ve bu sözleşmelere ek yapılan protokollerde hava trafiği ciddi bir şekilde ihlal eden, sivil havacılığın güvenliğine, insanların mal ve can güvenliğine karşı yapılan eylemleri suç olarak sayılmaktadır. 1973 "*Uluslararası Korunan Kişilere Karşı İşlenen Suçların Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesinde*" uluslararası korunan kişilere karşı işlenen suçlar devletler

---

edilmesini temin etmek. URL: <http://www.unicankara.org.tr/language/tr/birlesmis-milletlerin-terorle-mucadelesi-terorle-mucadele-eylem-plani/#.XWEUe-gzaUk> (erişim tarihi 03.05.2019)

⁷⁰ URL: <https://www.bmdergi.org/language/tr/bm-terorle-mucadele-ofisinin-kurulmasi-genel-kurulda-onaylandi/> (erişim tarihi 14.06.2019)

⁷¹ HALATÇI ULUSOY Ülkü; " Ortadoğu'da Terörizmle Mücadele Kapsamın da BM'nin Rölü" URL: https://tasam.org/Files/Icerik/File/Pages_from_4_ortadogukit_pdf_905318b5-764b-490a-baf7-29383bb8f482.pdf (erişim tarihi 20.05.2019)

bakımından uluslararası ilişkileri sürdürülmesi için ciddi bir tehdit oluşturmakta olup bu eylemleri suç olarak sayılmaktadır. 1979 “*Rehin Alma Olaylarına Karşı Uluslararası Sözleşmesinde*” rehin alma eylemleri uluslararası terörizm olarak görülmektedir. 1980 “*Nükleer maddelerin Fiziksel Korunması hakkında Sözleşmesinde*” nükleer maddelere yasadışı şekillerde sahip olunmasının, bu maddelerin çalınması, kullanımı, nakli, can kaybına, yaralanmaya ve/ya mülke zarar verecek şekilde nükleer maddelerin kullanması tehdidine bulunulması eylemlerinin suç olarak sayılmıştır.⁷²

BM Güvenlik Kurulu sürekli tüm devletleri uluslararası terörizmle mücadele sözleşmelerine taraf olmak, terör saldırıların önlemek ve bastırmak için birlikte çalışmak ile uluslararası terörizme ilişkin ortak olarak kapsamlı bir sözleşmesi hazırlanmak için çağırıda bulunmaktadır.⁷³ Bununla birlikte sürekli artan hem ulusal hem uluslararası terörizm tüm dünyayı tehlike altında tutmaktadır, bu nedenle çalışmanın en yakın zamanında tamamlanmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Terörizmin uluslararası boyut alması öncelikle uluslararası düzene, devletlerarası ilişkilere, uluslararası güvenliğe, devletlerin bütünlüğüne, insanların hayatına ve sağlığına büyük bir tehlike arz etmekte olup, bu sorunla tek veya birkaç devletin baş etmesi mümkün görülmemektedir.

1.2.3. Güncel Durumun Değerlendirilmesi

Terörizme karşı günümüze kadar geniş ve kapsamlı çalışmalar yürütülmüştür. Uluslararası terörizmle mücadele alanında devletlerarası ortaya çıkan ilişkilerin düzenlenmesi öncelikle BM tarafından geliştirilen ve kabul edilen uluslararası sözleşmelere göre yapılmaktadır. Şüphesiz terörizmle mücadele etmesi ve önlemesi hususu hem BM'nin üye devletleri ilgilendirilen, hem de tüm dünya için sürekli dikkat çeken bir sorundur. BM'nin terörizmle mücadele sözleşmelerinin evrenselliği bu sorunla küresel mücadele mekanizmasının oluşturulması için bir

⁷² KAYA İ.,age,s.31-32.

⁷³ 08.10.2014 tarihli 1566 sayılı BM Güvenlik Kurulu Kararı
<http://unscr.com/en/resolution/1566>. (erişim tarihi 25.06.2019)

zemin oluşturmaktadır. Günümüze kadar 13 tane uluslararası sözleşmesi ve bunlara ek 4 tane protokolü yapılmıştır⁷⁴. Halen de BM nezdinde evrensel kapsamlı bir sözleşme hazırlanması için çalışmaları devam etmektedir.

Uluslararası terörizme karşı sözleşmeler rehin alma, uçak kaçırma, terörizmi finanse edilmesinin yasaklanması, nükleer silah kullanma, hava ve deniz ulaşımıyla işlenen suçlar, diplomatlara karşı işlenen suçlar, kıta sahanlığı üzerinde platformların güvenliğine karşı işlenen suçların terör eylemler olarak kabul temekte olup, çok yönlü terörle mücadele politikasının yasal dayanağı oluşturulmaktadır. Tüm bu sözleşmelerde terörizmi kınamakla birlikte bu olgunun uluslararası barış ve güvenliğe en büyük tehdit olduğu belirtilmektedir.

Terörizmle mücadele için hazırlanan uluslararası sözleşmelerde her ne kadar terörizmin açık bir tanımı yapılmamış ise de bu sözleşmelerde bulunan terörizm suçuna ilişkin unsurları ortaya koymak mümkündür. Buna göre; bütün sözleşmelerde şiddeti terörizmin unsuru olarak belirtilmektedir, hatta bazı sözleşmeler şiddeti kullanacağı tehdidi de suçunun kapsamına dâhil etmektedir. Örneğin; 1970 Haag Sözleşmesi,1963 Tokyo,1979 New York,1988“*Kıta Sahanlığı Üzerinde Bulunan Sabit Platformlarının Güvenliğine Karşı Kanunsuz Eylemlerin Önlenmesi*”,1988 “*Denizcilik Seyrüsefer Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlenmesi*”,2010 Pekin Protokolünde şiddet kullanma tehdidinde bulunması suç sayılmaktadır. 1963 tarihli Tokyo sözleşmesi, 1970 tarihli Haag sözleşmesi, 1988 “*Denizcilik Seyrüsefer Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlenmesi*”, 1980 “*Nükleer Maddelerin Fiziksel Korunması*” hakkında sözleşmesi, 2005 “*Nükleer Terörizm Faaliyetlerinin Önlenmesine Dair*”

⁷⁴ **1.)**1963 Tokyo sözleşmesi, **2)**1970 Haag Sözleşmesi, **3)**1971 Montreal Sözleşmesi, **4)**1973 “Uluslararası Koruma Altında Bulunan Kişilere Karşı İşlenen Suçların Önlenmesi ve Cezalandırılması”dair sözleşmesi **,5)**1979 “Rehine Alınması Karşı” sözleşmesi **,6)**1980 “Nükleer Maddelerin Fiziksel Korunması Hakkında” sözleşmesi,**7)** 1971 Montreal sözleşmesine Ek 1988 tarihli Protokol, Sivil **,8)**1988 Roma “Deniz Seyir Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlenmesine Dair” sözleşmesi,**9)**1988 Roma sözleşmesine 2005 tarihli Protokolü,**10)**1998 “ Kıta Sahanlığında Bulunan Sabit Platformların Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlenmesi” sözleşmesi,**11)** Kıta sahanlığının güvenliğine ilişkin sözleşmesine 2005 tarihli Protokolü,**12)**1991 “Plastik Patlayıcıların Teşhisi Amacıyla İşaretlenmesi” sözleşmesi,**13)**1997 “Terörist Bombalamaların Önlenmesine Dair” sözleşmesi,**14)**1999 “Terörizmin Finansmanının Önlenmesine dair”sözleşmesi **,15)**2005 “Nükleer Terörizm Faaliyetlerinin Önlenmesine Dair” sözleşmesi.,**16)** 2010 Pekin sözleşmesi **17)** 2010 Pekin Protokolü.

sözleşmesi, 2010 Pekin protokolünde korkutma ve/veya diğer fiziksel olmayan zorlama eylemleri de suç olarak sayılmıştır.

Hemen hemen tüm uluslararası sözleşmelerde bulunan terörizmin diğer unsuru yasadışı eylemlerin neticesinde oluşan zarardır. Bu zarar insanlara veya malvarlığına karşı maddi/ fiziksel şiddetin uygulanması sonucu ortaya çıkmaktadır. Örnek olarak 1988 “*Uluslararası Sivil Havacılığa Hizmete Veren Havaalanlarında Kanunsuz Şiddet Eylemlerinin Önlemesine*” ilgili protokolde 1’ci maddesinde,1988 “*Denizcilik Seyrüsefer Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlemesi*” 3’cü maddesinde,1971 Montreal “*Sivil Havacılığının Güvenliğine Karşı Kanunsuz Hareketlerin Önlenmesi*” hakkında sözleşmesi 1’ci maddesinde,1980 “*Nükleer Maddelerin Fiziksel Korunması*” hakkında sözleşmesi 6’ci maddesinde ve b. Burada terörizmin objesi/ mağduru ancak fiziki olarak zarar görenler olabilir, örneği malvarlığı veya vücut bütünlüğü / yaşam hakkı konusunda zarar görenlerdir.

Vücut bütünlüğüne ve/veya malvarlığına zarar verebileceğini tehdidi 1979 “*Rehin Alma Olaylarına Karşı*” sözleşmesi, 1980 “*Nükleer Maddelerin Fiziksel Korunması*” hakkında sözleşmesi, 2005 “*Nükleer terörizm Faaliyetlerinin Önlemesine Dair*” sözleşmelerde suç olarak belirtilmiştir. Bu sözleşmelerde belirtilen suçun oluşması için bizzat fiziki zararın meydana gelmesine gerek yoktur, zararın meydana geleceği tehdidin oluşması halinde suç gerçekleşmiş olacaktır. Böylece uluslararası sözleşmelerde terör eylemlerin neticesinde oluşan zarara farklı bir bakış bulunmaktadır. Çoğu sözleşmeler netice bakımından gerçek/maddi bir zarar aranmakta olup sadece 3 sözleşmede zararın oluşacağını tehdidi de suçun kapsamına alınmıştır.

Terörizme karşı uluslararası sözleşmeler yukarıda denildiği gibi spesifik karakterleri taşımaktadır. Bu bağlamda terör saldırıların mağdurları da sözleşmelerde belirtilen “belli bir kişilerdir”. Bu durum hukuki açıdan bir boşluk yaratmaktadır, zira terör saldırılarında sözleşmelerde belirtilmeyen kişiler de mağdur olabilirler. Bu konuda Birleşmiş Milletler, terör saldırılardan kaynaklanan mağdur haklarının uluslararası toplumunun yükümlülükler çerçevesinde korunması ve desteklenmesi gerektiğini vurgulanmıştır. Nitekim BM Genel

Kurulunun 29 Kasım 1985 yılında çıkarılan “Suçtan ve Yetki İstismarından Mağdur Olanlara Adaletin Temel Prensipleri” deklarasyonu bunun bir örneğidir.⁷⁵

Ayaklanma, İhtilal, Ulusal Kurtuluş Hareketi ve Terör saldırısı gibi yasal dışı eylemlerinin ortak noktası siyasi şiddeti, ancak aralarında ayırım noktası yasal dışı eylemlerinin neticesinde ulaşmasına istenilen nihai amaçtır. Uluslararası sözleşmelerde terörizmin amaç ve/ veya motif hakkında fikir birliği bulunmamaktadır, hatta bir çoğunda amaç ve/veya motifi belirtilmemiştir, örnek olarak: 1963 tarihli “Uçaklarda İşlenen Suçlar ve Diğer Eylemlere İlişkin” uluslararası Tokyo sözleşmesidir.1970 tarihli “Uçakların Yasadışı Olarak Ele Geçirilmesinin Önlemesi” Haag sözleşmesi,1971 Montreal “Sivil Havacılığının Güvenliğine Karşı Kanunsuz Hareketlerin Önlenmesi” hakkında sözleşmesi Montreal,1988 “Uluslararası Sivil Havacılığa Hizmete Veren Havaalanlarında Kanunsuz Şiddet Eylemlerinin Önlemesine” ilişkin Protokolde, 2010 tarihli “Uluslararası Sivil Havacılığa İlişkin Yasadışı Eylemlerin Önlemesi Hakkında” Pekin Sözleşmesi ve 2010 Pekin Protokolünde terörizmin amacı belirtilmemiştir.

Terörizmin amacı belirtilen sözleşmelerde amaç hususunda farklı yaklaşımları olmuştur. Örneğin; 1979 “Rehin Alma Olaylarına Karşı” sözleşmesi 1 maddesinde, “Denizcilik Seyrüsefer Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlemesi” 3’cü maddesinde, 6. Ve 2. Maddesi “Kıta Sahaneliği Üzerinde Bulunan Sabit Platformlarının Güvenliğine Karşı Kanunsuz Eylemlerin Önlemesi” protokolünde , “Nükleer Maddelerin Fiziksel Korunması ” sözleşmesi 7. Maddesi 1. (ii) fıkrasında “bir gerçek veya tüzel kişiyi, bir devleti veya uluslararası örgütü bir şey yapmayı zorlamak ve/veya bir şey yapmaktan kaçınmayı zorlamak” suçun amacı olarak gösterilmiştir. “Terörizmin Finansmanının Önlemesine Dair” sözleşmesinde 2’ci maddesi 1-6 fıkrasında yukarıda belirtilen amaca “halkı korkutmak amacıyla ” ibaresi dâhil edilerek terörizmin amacı genişletilmiştir. 1997 “Terörist Bombalamaların Önlemesi” sözleşmesi 5 maddesinde ve 2005 “Nükleer Terörizmin Önlemesine İlişkin”

⁷⁵ BM 1985 “Suçtan ve Yetki İstismarından Mağdur Olanlara Adalet Temel Prensipleri URL: http://www.un.org/ru/dokuments/decl_conv/declarations/power.shtml (erişim tarihi 04.04.2019)

sözleşmesi 6 maddesinde yasadışı eylemlerin amacı “ toplumda terör halini tahrik etmek ”olarak belirtilmiştir.⁷⁶

Görüldüğü üzere uluslararası sözleşmelerde terörizmin amacı hakkında ortak bir fikir bulunmamakta olup terörizmin motifi hakkında negatif/olumsuz tanım biçimi kullanılmıştır Örneğin; 1997 “*Terörist Bombalamaların Önlemesi*”, 2005 “Nükleer Terörizmin Önlemesine İlişkin”, 2010 Pekin Sözleşmesi ve Protokolde belirtilen suçları “*siyasi motifle/gerekçeyle yapıldığına kabul edilemez*” (Dolayısıyla bu tür bir suça dayalı iade veya karşılıklı hukuki yardım talebi, sadece siyasi suça veya siyasi suç ile bağlantılı suça veya siyasi güdülerden esinlenmiş suça ilişkin olduğu gerekçesiyle reddedilemez)⁷⁷ buna benzer bir ibaresi 1999 “*Terörizmin Finansmanının Önlemesine Dair*” sözleşmesinde de kullanılmıştır.

Her ne kadar uluslararası sözleşmelerde terörizmin amacı ve motifi açık olarak belirtilmemiş ise de terörizmin ortaya çıkışı ve evrilmesi sürecinin bu olgusu başlangıçta siyasi güdüğü taşıdığını göstermektedir. Son zamanlarda siyasi amacı açıkça belirtmeksizin işlenen terör eylemlerinde artış olduğu görünmekte, bu husus da teröristlerin motivasyon kaynaklarının sadece siyasi hedefiyle sınırlı olmadığını göstermektedir. Günümüzde teröristler her hangi bir devlete, uluslararası kuruluşa, etnik, sosyal ya da dini gurubuna karşı saldırıları düzenlemektedir. Bu saldırıların gerçekleşme faktörü teröristlere göre devletin “yanlış” politiği, uluslararası örgütün “yanlış “varlık amacı, etnik, sosyal veya dini grubun teröristlerle göre farklı bir bakış açısında bulunması ve yanlış bir yaşam tarzı sürdürülmesi, dolayısıyla teröristlere göre bu kişiler kendi varlığıyla saldırıların sebebi yaratmaktadır.⁷⁸ Bu tür saldırıla siyasi güdüyle yapıldığını söylemesi doğru olmayabilir, çünkü bu gibi durumlarda teröristler ideolojik motivasyonla saldırıları düzenlenmektedir. Bu nedenle bu tür saldırıların amacı

⁷⁶ BM 2005 yılı “Nükleer Terörizmin Önlemesine İlişkin” uluslararası sözleşmesi http://www.taek.gov.tr/attachment/article/999/nukleer_terorizm_onlemesi.doct (erişim tarihi 04.04.2019)

⁷⁷ Pekin Sözleşmesi m.13.URL: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/08/20170824M1-19.pdf> (erişim tarihi 05.04.2019)

⁷⁸ METE/IEB C. (METELEV S.), age c. 137

hükümeti, halkı, uluslararası toplumu korkutmak, toplumunun düzeni bozmak ve panik yaratmaktır.

Terörizm olgusunu inceleyen bazı bilim adamlarına göre terörizmde iki seviyeli amaç bulunmaktadır. Buna göre; birinci seviyesinde bulunan “*taktik*” amaç, terör saldırıların gerçekleşmesiyle ulaşmaya istenilen amacdır. İkinci amaç ise terörizm olgusunun hukuki niteliğini belirtilen stratejik – nihai amacdır. Bu tasnifi kullanıldığı halde terörizmin amaçlarında bulunan değişkenliği ortadan kalkmaktadır. Stratejik amacının belirlenmesi, terörizm ile diğer ve ona yakın olan siyasi – yasadışı eylemlerin arasında bir ayırım yapılmasına olanak sağlayacaktır. Taktik amacının belirlenmesi terörizm olgusunun subjektif yönünün daha da net olarak ortaya koymasını sağlayacaktır. Bu bağlamda terörizmin stratejik amaçları; siyasi (siyasi sürecin süjelere belirli bir davranışa zorlamak) ve ideolojik (toplumda panik, korku, terör iklimi yaratmak) amaçlarıdır. Terör saldırıların taktik amaçları siyasi /ideolojik olarak belirlenmiş güdülerin çok çeşitli şekilde ortaya çıkmaktadır örneğin; güç gösterilmesi ile, provokasyonu, intikam, objelerin fiziksel olarak yok edilmesi, dini veya etnik çatışmaların yapılmasıdır.⁷⁹

Sonuç olarak uluslararası hukukun terörizme karşı mücadelesi yüz yıldan fazla bir süreci bulunmaktadır. Bu süreçte terörün önlemesi için çeşitli mekanizmalar oluşturulmaya çalışılmıştır. Terör kavramı birçok uluslararası toplantıda tartışılmış ve çeşitli sözleşmelerde yer almıştır, fakat günümüzde terörizmin ortak bir tanımı yoktur. Zira diplomatik savaşın görünen yüzü olan terörizm, geniş içerikli bir kavramdır ve her kavram gibi görece değerlendirmelerin ve algıların konusudur.⁸⁰

Günümüzün şartlarına göre terörizmin genel kabul gören evrensel bir tanımına ulaşılmasının zor olacağı görülmektedir. Siyasal düzenlerdeki ve ahlaki yaklaşımlardaki farklılıklar, terör suçlarıyla siyasal suçları birbirinden ayırmada yaşanan güçlükler yüzünden “terör” kelimesinin anlamı ülkeden ülkeye

⁷⁹ ГОРБУНОВ Ю С; «Об определении понятий Террор и Терроризм», Журнал Российского права, 2010, No :2(158) ,с.31-45 (GORBUNOV YU.S; “Oö opredilenii ponyatyi Terror i Terrorizm” Jurnal Rossiyskogo prava, 2010, No:2 ,s.31-45) aynı yönde МЕТЕЛЕВ С. (METELEV S.), age c. 137-148.

⁸⁰ KAVLAK Ahmet; Terör ve Meşru Terör, Doğu Batı, Kasım ,Aralık, Ocak 2007-2008,sayı 43,s.221-222.

değişiklik göstermektedir.⁸¹ Terörizm olgusunun sosyo-politik değişkenliği, değişik tezahürleri, dünyanın siyasi durumunun karmaşıklığı ve “çifte standart” politisinin uygulanması terörizme karşı başarılı olabilecek uluslararası normlarının oluşturulmasına engel olmaktadır.

Evrensel düzeyde terörizmle mücadele edilmesi hususunda BM düzenleyici bir rolü almaktadır. BM Güvenlik Konseyi ve Genel Kurulu'nun çıkarıldıkları kararları küresel terörizmle mücadele kapsamında ihtiyaç duyulan uluslararası mekanizmaların oluşmasında önemli bir rol almaktadır. Günümüze kadar BM nezdinde 17 tane uluslararası sözleşmesi (onlardan 4' ü sözleşmelere Ek protokolleri) hazırlanmıştır. Halen de BM uluslararası terörizme karşı evrensel kapsamlı bir sözleşme hazırlanması için çalışmalarına devam etmektedir. Bu çalışmaların en önemli sorun olan uluslararası terörizm kavramının ortak bir tanımını bulmak sorunu halen çözülmemiştir. Uluslararası hukukta terörizmin ortak tanımının bulunamaması terör eylemlerinin net olarak belirlenmesi ve cezalandırılması bakımından problemler doğurmakta birlikte günümüze kadar düzenlenen terörizme karşı uluslararası normlarının sistematığının yapılmasına da engellemektedir.

Terörizmle mücadelede olumlu bir sonuç alabilmek için tüm devletlerin ve uluslararası örgütlerin işbirliği çerçevesinde hareket etmesi gereklidir. Terör faaliyetlerine katılan devletler, kişiler ve örgütler hakkında yaptırımlar uygulamaya yetkili olan BM Güvenlik Konsey, terörizme karşı yasal temelinin oluşturulmasına önemli bir rol almaktadır. Nitekim BM Güvenlik Konseyi terörizmle mücadelede ana belgesinde 2001 yılı ve 1373 sayılı kararında terörizmi önleme ve mücadele bakımından tüm devletlerin başrolü üstlenmesini gerektiğini vurgulanmaktadır.⁸² Böylece tüm devletler teröristlerin ve onları saklayanlar, destekleyenler ve teröristlere yardım edenlerinin cezalandırılması için önlemler almak ve yaptırımlar uygulanmak yükümlülüğü altındadır.

---

⁸¹ Zafer, age, s. 51,52

⁸² BM Güvenlik Konsey 28 Eylül 2001yılı ve 1373 sayılı Kararı

URL:http://www.unodc.org/pdf/crime/terrorism/res_1373_english.pdf (erişim tarihi 23.05.2019)

Hem ulusal hem uluslararası alanında terörizmle hukuki yönüyle etkili bir şekilde mücadele etmesi ve terör saldırıların önlenmesi için bu olgunun niteliğini anlamak ve doğru bir tanımla yapmak gerekmektedir. Uluslararası hukukta terörizme karşı mücadele bütün devletler tarafından önemli bir sorun olarak kabul edilmektedir. Günümüze kadar terörizme karşı yapılan çalışmalar ve düzenlenen mekanizmalar uluslararası hukukta terörizmin hukuki niteliği hakkında “*opinio juris*” kuralları oluşturmaktadır. Terörizmi yenmek aklına her ne kadar ütöpik gelse de, bunu gerçekleştirebilmesi için uluslararası alanında terörizme karşı hukuki mücadele “*jus cogens*” kurallar çerçevesinde yapılması ve terörle mücadele kapsamında devletler arasında oluşan uluslararası hukuki ilişkiler bakımından özel normlar getirilmesini gerektirmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

ŞİÖ ANLAŞMASI KAPSAMINDA TERÖRİZMİN DÜZENLENMESİ

20. yüzyılın ortalarından 21. Yüzyılın başlarına kadar dünya politikasında bölgesel örgütlerin kurulması ile bölgesel işbirliğin geliştirilmesinin dönemi olarak karakterize edilebilir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında bir dizi bölgesel örgütler kurulmuştur; Güney Doğu Asya Birliği (ASEAN), Arap Devletleri Ligi (AL), Afrika Birliği Örgütü (AU), Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO), Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) vb. Bu dönemde soğuk savaş ve dekolonizasyon süreci bölgeselcilik (regionalism) gelişiminde önemli faktörler olmuştur. Soğuk savaşın sonu bölgeselciliğe yeni bir ivme kazandırmıştır. Böylece Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması (NAFTA), Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü (KGAÖ), Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği (APEC), Şangay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) gibi örgütler kurulmuştur. Bir çoğu bölgesel örgütleri geleneksel sorunlara ek demokrasi, insan hakları, çevre ve ekonomi gibi sorunlarını içeren genişletilmiş bir güvenlik anlayışı kabul etmektedir.⁸³

Modern Uluslararası ilişkiler sisteminde bölgesel örgütler giderek daha da belirgin rol almakta olup bu husus devletlerin iktisadi gelişim ve güvenliğinin sağlanması konusunda birbirlerine bağlılığı eğiliminin bir yansımasıdır. Bu bağlamda, Şangay İşbirliği Örgütü'nün kurulması Sovyetler Birliğinin dağılmasından sonra Orta Asya'nın bölgesel güvenlik sisteminde artan tehditler ve jeopolitiğin değişime uğraması karşısında kendisini gösteren tepki olarak ortaya çıkmıştır. 11 Eylül 2001'den sonra Orta Asya için mücadeleler küresel boyutu almıştır. Orta Asya'nın dünya ekonomisine ve jeopolitik ilişkilere entegrasyonu için yeni bir dönemi başlanmıştır. Küresel güçlerinin stratejileri Orta Asya'da karşı karşıya gelmişlerdir. Ana "aktörler" olan ABD ve Rusya farklı amaçlara ulaşmaya çalışmaktaydılar. Rusya'nın eski Sovyet devletlerinin kendi

⁸³ ТОПЫЧКАНОВ П. В.; «Трансформация Регионального сотрудничества в области безопасности», Вестник Московского Университета, С.12, Политические Науки, 2013, No:4, с.84 (ТОПЫЧКАНОВ.П.В.; «Transformatsiya Regionalnogo sotrudnichestva v oblasti bezopasnosti», Vestnik Moskovskogo Universiteta, S.12, Politicheskiye Nauki, 2013, No:4, s.84)

etrafında birleştirmeye yönelik girişimlerini önlemekle birlikte Amerika Orta Asya bölgesinin zengin enerji kaynakları kontrol altına almaya çalışmıştır. Bunu üzerine yüz yıldan fazla gibi süreçte Orta Asya ülkeleri ile doğrudan ilişkilerde bulunmayan Çin, ABD ve Rusya'nın arasına bulunan mücadele ve çelişkiler üzerinden kendi "oyununu" sürdürmeye çalışmıştır. Orta Asya'da Rusya- ABD – Çin etkileşiminde menfaatler çatışması, benzer amaçlar, aşılmaz çelişkiler Küresel Dünyanın "Küçükler" üzerinde hâkimiyeti kurmak için "Büyüklerin" rekabeti yaratmıştır.⁸⁴

90'lı yıllarda Orta Asya bölgesinde ABD'nin etkileri güçlü iken, günümüzde bu bölgenin hammadde kaynaklarına ve geniş pazarlama imkânlarına büyük ilgi gösteren Çin Orta Asya bölgesinde, öncelikle kendi inisiyatifiyle kurulan Şangay İşbirliği Örgütü aracılığıyla siyasi ve iktisadi etkilerini artırmaktadır. Şangay İşbirliği Örgütü'nün üye devletleri kendi ilişkilerini uluslararası çok kutuplu sistem çerçevesinde yürütmekte ve uluslararası hukukunun güncel sorunlar çözmesi ve mekanizmalar üretilmesi için hukukun üstünlüğü çerçevesinde uluslararası ilişkilerin demokrasileştirme konusunda çabalar göstermektedir.⁸⁵

Bugün Şangay İşbirliği Örgütü'nün içinde 8 üye devlet bulunmaktadır. Bunlar; Çin , Rusya , Kırgızistan, Tacikistan , Kazakistan, Özbekistan, Pakistan ve Hindistan'dır. Bu bağlamda Şangay İşbirliği Örgütü Asya'nın ekonomik ve güvenlik alanında belirgin rolü üstlenmesine aday duruma gelmiştir. Nitekim Şangay İşbirliği Örgütü'nün üye devletlerin toprakları dünyanın dörtte biri gibi yer almakta olup ayrıca Şangay İşbirliği Örgütü nüfus bakımından en büyük bölgesel örgütüdür.⁸⁶

⁸⁴ ВАСИЛЬЕВ Л.Е.; «Проблемы безопасности в Восточной Евразии. Борьба с терроризмом, сепаратизмом и экстремизмом», Учреждение Российской Академии Наук Институт Дальнего Востока РАН, Москва, 2009 ,с.57-61 (VASİLİEV L.E.; «Problemı bezopasnosti v Vostočnoy Evrazii. Borba s terrorizmom, separatizmom i ekstremizmon», Uçrejdeniye Rossiyskoy Akademii Nauk İstitut Dalnego Vostoka RAN, Moskva,2009,s 57-61) [URL:www.ifes-ras.ru/attaches/books_texts/problem_bezopasnosti_vasiliev.pdf](http://www.ifes-ras.ru/attaches/books_texts/problem_bezopasnosti_vasiliev.pdf) (erişim tarihi 14.03.2019.)

⁸⁵ КОММИСИНА Ирина ,КУРТОВ Александр ; «Шанхайская Организация Сотрудничества Становление Новой Реальности», РИСИ ,Москва,с. 45 (КОММИСИНА İrina,KURTOV Aleksandr; Shangkayskaya Organizatsiya Sotrudnichestva: Stanovleniye Novoy Realnosti, RİSİ,Moskva2005,s.45).

⁸⁶ ŞİÖ resmi sitesi -URL: <http://www.sectso.org./RU/brief.asp> (erişim tarihi 16.05.2019)

Her ne kadar Batılı bazı yazarlar Şangay İşbirliği Örgütü hakkında yapılan eleştirilerde Şangay İşbirliği Örgütü'nün NATO'ya veya doğrudan ABD' ye karşı olarak kurulduğunu değerlendirilmekte ise, örgütün kurulduğu zamanda üye devletlerin bulunduğu tarihsel olaylara bakılırsa örgütün kuruluş amacının daha net olarak belirlenmesi mümkün olacaktır. Ayrıca ŞİÖ'nün kurucu üye devletleri sürekli örgütün askeri blok olmadığını, NATO' ya veya herhangi başka bölgesel veya uluslararası örgütüne karşı kurulmadığını belirtmektedir.⁸⁷ Şangay İşbirliği Örgütü bölge güvenliği ve ekonomi geliştirme konularında Birleşmiş Milletler ve Bağımsız Devletler Topluluğu tarafından kurulan Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütleri ile aktif işbirliğinde bulunmaktadır.

Örgütün kuruluş nedenlerinden biri o dönemdeki Orta Asya bölgesinde özellikle Özbekistan, Tacikistan, Kırgızistan devletlerinde ayrılıkçı ve aşırılıkçı güçlerin eğilimlerinin ciddi biçimde yoğunlaşmasıdır. Şangay İşbirliği Örgütü'nün kurulması ile devletlerarası ilişkilere yeni bir yapıcı katkı sağlamak ile ortak problemlere ve üye devletlerin güvenlik tehditlere karşı direnç sağlanması amaçlanmıştır. Örgütün üye devletleri uluslararası terörizme, ayrılıkçılığa ve aşırılıkçılığa karşı mücadelelerin verimlilik düzeyini artırmak ve işbirliği çerçevesinde bu tehditlere karşı durmak için büyük çabalar göstermektedir.⁸⁸

Bölgesel güvenlik işbirliği geliştirmesi ile birlikte Şangay İşbirliği Örgütü üye ve gözlemci statüsünde bulunan ülkelerin arasında ticari, ekonomik ve yatırım alanlarda çok taraflı işbirliğinin güçlendirilmesi hedefleri koymaktadır. Şangay İşbirliği Örgütü'nün kuruluşundan itibaren örgütün belirlenen amaçlarına ulaşması, bölgede barış ve istikrarın sağlanması, yeni sorunlar ve tehditlerin önlenmesi için uygun bir hukuksal tabanı hazırlanması bakımından özenli bir çalışma yürütülmüştür. Bu çalışma sürecinde çeşitli bildirme, sözleşme ve deklarasyonlar hazırlanmış olup kabul edilen belgeler çerçevesinde üye devletlerinin ulusal mevzuatları uyarlanmıştır.

⁸⁷ URL: <https://eurasia.expert/vostochnoe-nato-5-mifov-o-shankhayskoy-organizatsii-sotrudnichestva/> (erişim tarihi 21.03.2019)

⁸⁸ КУРАМШИНА Д. ; «История Становления и Развития Отношений Стран Шанхайской Организации Сотрудничества», Студенческий Научный Форум ,2014 (KURAMSHINA D. " İstoriya Stanovleniya i Razvitiya Otnosheniy Stran Shanhayskoy Organizatsii Sotrudnichestva,Studenchiskiy nauchniy Forum 2014) <https://scienceforum.ru/2014/article/2014002094> (erişim tarihi 02.04.2019)

Tezin bu bölümünde Şanghay İşbirliği Örgütü'nün tarihsel gelişimi, kuruluş amacı ve kuruluştan bu günümüze kadar terörizme karşı yapılan hukuksal mekanizmaları anlatılacaktır. Bölümün ikinci kısmında Şanghay İşbirliği Örgütü'nün terörizm, aşırılıkçılık ve ayrılıkçılığa karşı konvansiyonlar ele alınacak olup bu konvansiyonlarda terörizme ilişkin olan hükümleri irdelenecektir. Bölümün sonunda Şangay İşbirliği Örgütü'nün bünyesinde bulunan teşkilatların terörizm, ayrılıkçılık ve aşırılığa karşı yapılan önleyici yöntemler, mücadeleler ve pratikte yapılan operasyonlar açıklanacaktır.

2.1. TARİHSEL GELİŞİM

Ekonomik krizler, Amerikan hegemonyası ve küreselleşme süreci bölgesel örgütlerin önemini arttırmıştır. Ekonomik krizlere karşı yapılan mücadeleler kapsamında bölgesel entegrasyonlarla gümrüklerin açık tutulması koruyucu mekanizma sağlanmasını vazgeçilmez hale getirmiştir. Bu dönemlerde Orta Asya'da çok taraflı kurumlar ve sistemler kurulmaya başlanmıştır. Sovyetler birliğinin dağılmasından sonra Orta Asya, Doğu Asya'dan, Doğu Avrupa ve Orta Doğu'ya kadar uzanan bir alanda uyuşturucu ticareti, kaçakçılık ve terörizm gibi yeni güvenlik sorunlarının hem geçiş hem de yerleşme alanı olarak görülmeye başlamıştır.⁸⁹ Tüm bu sorunlar Asya bölgesinde bulunan devletleri örgütlenmeye sevk etmiştir.

Şangay İşbirliğini Örgütü'nün kurulması üç aşamada gerçekleşmiştir. Birinci aşama Kasım 1988 - Aralık 1991 yılları arasında geçmiştir. Bu dönemde dağılmaya başlayan SSCB ve Çin arasında sınır güvenliğinin sağlanması ile sınır sorunlarının çözümü hakkında yapılan görüşmeler "teke tek" yapılmaktaydı. 1988 yılı Kasım ayında Çin ve Sovyetler Birliği arasında sınır bölgelerinde karşılıklı askeri güçlerin azaltılmasına ve askeri alanda güvenin artırılmasına ilişkin görüşmeler başlamıştır.⁹⁰ Görüşmeler iki tarafça da olumlu bir şekilde

⁸⁹ KARABULUT B.; "Küreselleşme Sürecinde Güvenliği Yeniden Düşünmek", Barış Kitabevi ,Ankara 2015 s.247-248.

⁹⁰ КОММИСИНА И. ,КУРТОВ А .,age,c. 27 (KOMMISINA İ.,KURTOV A. age,s.47)

karşılanmış olup 24 Nisan 1990'da Çin Halk Cumhuriyeti'nin hükümeti ile Sovyet hükümeti arasında bu konular hakkında bir sözleşme imzalanmıştır. Taraflar Sovyet – Çin sınır bölgesinde bulunan askerlerin sadece savunma görevlerinin yapılması ve askeri operasyon ile ani saldırıların gerçekleşmemesi için gerekli önlemlerin alınması için birbirilerine taahhüt vermişlerdir. Bu sözleşme taraflar arasında ilişkilerin düzeltilmesi ve Çin-SSCB sınır bölgelerinde sorunların çözülmesi gibi karşılıklı çıkarlarının göstergesidir. Bu aşamada “Şangay Beşlisinin” işbirliğine ilişkin temel ilkeler oluşmaya başlanmıştır.⁹¹ “Şangay Beşlisi” tarafından oluşturulan devletlerarası ilişkilerin yeni modeli iyi komşuluk, karşılıklı güven, eşitlik, karşılıklı yarar, dayanışma, işbirliği ve ortak kalkınma arzularına dayanmaktaydı.⁹²

İkinci aşaması Aralık 1991- Nisan 1997 arasında gerçekleşmiştir. Bu dönemde görüşmeler iki taraflı olarak yapılmaktaydı. Görüşmelerin bir tarafını Çin diğer tarafını ise dört devlet; Rusya, Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan temsil ediyordu. Sovyetler dağılımından yani Aralık 1991 tarihinden sonra Çin, bağımsız olan ülkeleri diplomatik olarak tanımıştır ve devletler Çin ile sınır bölgelerde askeri alanda güven artırılması hakkında görüşmelerin yapılması için müşterek bir heyet oluşturmuşlardır. Sınır bölgelerde bulunan sorunların çözülmesi hakkında sık sık yapılan görüşmeler neticesinde ülkeler arasında ortak faaliyetler ve işbirliği artmıştır. Şangay'da 1996 ve Moskova' da 1997 yıllarında Çin Halk Cumhuriyeti, Rusya Federasyonu, Kırgızistan Cumhuriyeti, Tacikistan Cumhuriyeti ve Kazakistan Cumhuriyeti tarafından imzalanan Sınır Bölgelerinde “Askeri Alanda Güven Artırılmasına” ve “Sınır Bölgelerinde Karşılıklı Silahsızlanmaya” dair sözleşmeler Orta Asya' da yeni bir yapının

---

⁹¹ АЛИМОВ Рашид ; «Роль Шанхайской Организации Сотрудничества в Противодействии Угрозам Мира и Безопасности», 2017 (ALİMOV Rashid, Rol Shangkayskoy Organizatsii Sotrudnichestva v protivodeistvii Ugrozam Mira i Bezopasnosti”,2017) <http://unchronicle.un.org/ru/article/4449>.(erişim tarihi 05.04.2019)

⁹² ЛУКИН Александр ; «Шанхайская Организация Сотрудничества: проблемы и перспективы», Международная жизнь, Москва,2004 ,No:3 ,с.8-10.(LUKİN Aleksandr; “Şanhayskaya Organizatsiya Sotrudnichestva : problemi i perspektivi”,Mejdunarodnaya Jizn, Moskva,2004,No:3,s.8-10)

oluşmasına yol açmıştır. Bu sözleşmelerin taraflarına dünyada “Şangay Beşlisi” denmekte başlanmıştır.⁹³

Üçüncü aşamada 1997 yılından 2000 yılına kadar taraflar arasında sınır bölgelerde karşılaşılan sorunlar ile Orta Asya’da terörizmin artması nedeniyle askeri alanda güvenin artırılması hakkında görüşmeler devam etmiştir. Bu görüşmeler neticesinde 1998 yılında sınır güvenliği sorunlara etnik ayrılıkçılık, dini aşırılık ve terörizm sorunları dâhil ederek “Almatı Bildirgesi” çıkarılmıştır, 1999 yılında terörizme karşı bölgesel merkezi kurulması için “Bişkek Deklarasyon” düzenlenmiştir, 2000 yılında “Şangay Beşlisi’ne” giren devletlerinin karşılıklı saygı ve dostluk çerçevesinde çok taraflı devletlerarası ilişkilerin geliştirilmesi ile devletlerinin işbirliği güçlendirme açısından ileride bölgesel örgütün kurulmasına ihtiyaç olduğunu belirtilerek “Duşanbe Deklarasyon” imzalanmıştır.⁹⁴ Bu belgeler çerçevesinde örgütün amaçları ve işbirliğinin alanları ana hatlarıyla belirlenmiştir.

14-15 Haziran 2001 yılında Şanghay’da düzenlenen Devlet Başkanlar Zirvesinde uluslararası alanında gelişmeler ve üye ülkelerin yaşanan sorunlar bakımından terörizm, aşırılıkçılık ve ayrılıkçılıktan kaynaklanan tehditlerle mücadeleye gerçekleştirmesine yönelik işbirliğinin etkin bir halde yürütülmesi için “*Şanghay Beşlisi’nin*” bölgesel bir örgüte dönüştürülmesi karar alınmıştır. Bu bağlamda Şanghay’da yapılan toplantıda Özbekistan’ın de “Şanghay Beşlisi’ne” katılımına ilişkin ortak deklarasyon düzenlenmiş olup bunun üzerine altı devlet tarafından imzalanan “*Şanghay İşbirliği Örgütü’nün Kurulmasına Dair Deklarasyonu*” ile örgüt resmi olarak hayata geçirilmiştir. Ayrıca aynı toplantısında Şangay İşbirliği Örgütüne üye ülkeler arasındaki “Terörizm, Aşırılık ve Ayrılıkçılığa Karşı Mücadele Konvansiyonu” 6 ülke tarafından imzalanmıştır, böylece örgütün güvenlik işbirliğine ilk adımı atılmıştır.⁹⁵

16 Temmuz 2001’de ŞİÖ’nün iki en büyük devleti Rusya ve Çin arasında iyi komşuluk, dostluk ve işbirliği sözleşmesi imzalanmıştır. Bunun ardından 7

⁹³ КОММИСИНА И.,КУРТОВ А.,age,c.30 (КОММИСИНА İ.,age,KURTOV A.,s.30).

⁹⁴ 2000 yılında Tacikistan’da gerçekleşen toplantılara Özbekistan gözlemci ülke olarak katılmıştır.

⁹⁵ Секретариат Шанхайской организации сотрудничества (Sekretariat Şanhayskoy organizatsii sotrudnichestva) <http://rus.sectsko.org/load/43308> (erişim tarihi 21.12.2018)

Haziran 2002 tarihinde St. Petersburg’da düzenlenen ŞİÖ Devlet Başkanları Zirvesi’nde imzalanan ŞİÖ Şartı’nda Örgütün amacı, ilkeleri, yapısı, faaliyetleri, işbirliği alanları, ekonomi, güvenlik ve dış siyasi ilişkileri gibi hususlar ortaya konulmuştur. Buna göre; örgütün amaçları “üye ülkeler arasında karşılıklı güven, dostluk ve iyi komşuluğunun güçlendirilmesi, bölgede barış, güvenlik ve istikrarı korunması ile çok yönlü işbirliğinin geliştirmek amacıyla yeni uluslararası demokratik, adil ve rasyonel siyasi ve ekonomi düzenin kurulmasına katkı sağlanmasıdır. Ayrıca terörizm, aşırılıkçılık ve ayrılıkçılığın tüm tezahürlerine karşı birlikte mücadele etmek, yasa dışı göç, uyuşturucu, silah kaçakçılığı ve diğer uluslararası suçlarla mücadele etmek, siyasi, ticari-ekonomi, savunma, güvenlik, hukuk, ekoloji, kültür, bilimsel- teknik, eğitim, enerji, ulaşım, kredi- finansman ve diğer ortak menfaatler olan alanlarda etkili bölgesel işbirliği güçlendirmek, üye devletlerinin vatandaşların yaşam düzeyi sürekli artırmak için eşit ortaklık temelinde sürdüren müşterek çalışmalarıyla her yönden ekonomi büyümelerinin ile bölgenin sosyal ve kültürel kalkınmanın sağlamak, dünya ekonomisine entegrasyon yaklaşımları koordine etmek, üye devletlerinin iç hukuku ve uluslararası yükümlülükler çerçevesinde insan hakları ve temel özgürlüklerinin sağlanmasına yardım etmek, diğer devletler ve kuruluşlar ile uluslararası ilişkilerin devam etmesini ve geliştirilmesini sağlamak, uluslararası çatışmaların önlenmesi ve her türlü ihtilafların barışçıl yoluyla çözmesi için katkıda bulunmak, 21’ci yüzyılda ortaya çıkan sorunlara müşterek çözümleri bulmaktır.”⁹⁶

ŞİÖ üye devletleri “ egemenliklere karşılıklı saygı, bağımsızlık, toprakların bütünlüğü ve sınırların ihlal edilmezlik, saldırmazlık, uluslararası ilişkilerde askeri güç veya tehdit kullanmama, bitişik alanlarda tek taraflı üstün askeri güç kullanmama, iç işlerine karışmama, eşitlik, karşılıklı anlayış ve saygı çerçevesinde ortak bakış açısını bulmak, ortak menfaat alanlarında aşamalı işbirliğinde bulunması, üye devletleralarında çıkan anlaşmazlıklarınının barışçıl çözümlenmesi, ŞİÖ’ nün diğer devletlere ve uluslararası örgütlere karşı durmaması, ŞİÖ menfaatlere karşı herhangi bir yasal dışı eylemleri önlenmesi,

⁹⁶ ŞİÖ Şartı 1’ci maddesi, <http://rus.sectesco.org/load/43573/> (erişim tarihi 05.01.2019)

ŞİÖ Şartında ve örgütün kabul ettiği diğer belgelerde belirtilen yükümlülüklerini iyi niyetle yerine getirilmesi” ilkeler çerçevesinde işbirliği sağlamaktadır.⁹⁷

Şanghay İşbirliği Örgütü'nün yedi temel organı bulunmaktadır. Bunlar; Devlet Başkanları Konseyi(m.5), Hükümet Başkanları Konseyi(m.6), Dış İşler Başkanları Konseyi(m.7), Bakanlar ve/veya Kurum Başkanların Toplantısı(m.8), Ulusal Koordinatörler Konseyi(m.9), Bölgesel Anti-Terör Kuruluşu/RATS(m.10) ve Sekretarya(m.11).⁹⁸ Pekin'de Sekretarya ve Taşkent'te RATS daimi olarak çalışmakta olup, diğer organları yılda bir veya birkaç kez toplantı yapmaktadır. Devlet Başkanları Konseyi örgüt organlarının (RATS hariç) fonksiyonlar ve işleyişi belirlenmektedir ve Konseyin kararlarıyla ŞİÖ'nün ihtiyaç duyulan yeni organlar kurulabilmektedir. Örgütün resmi dilleri Çince ve Rusçadır.

2003 yılında yapılan Zirve'de, o dönemdeki Moskova'da Çin'in büyük elçi görevini üstlenen Zhang Deguang örgütün ilk Genel Sekreteri olarak atanmıştır.⁹⁹ ŞİÖ başlangıçta sınır güvenliği, aşırılıkçılığa, ayrılıkçılığa ve terörizme karşı müdahale etmek için dar bir gündemle kurulmuştur, ancak 2003 yılında Çin'in önerisi ile “Çok Taraflı Ticaret ve Kalkınma Programını” kabul ederek örgüt gündeminin kapsamı resmi olarak genişlemeye başlamıştır.¹⁰⁰

Nisan 2005'te söz konusu örgüt, Rusya'nın önderliğinde olan Bağımsız Devletler Topluluğu ve Güneydoğu Asya'da on ülkeden oluşan ve ekonomik birliği olan ASEAN ile işbirliği kurmuş, ayrıca ŞİÖ, Rusya'nın inisiyatifinde olan Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü ile bölgesel güvenlik işbirliğine yönelik ilişkiler tesis etmiştir.¹⁰¹ 2005 yılında Astana'da gerçekleşen Devlet Başkanların Zirvesinde daha çok ekonomik işbirliğine yönelik anlaşmalar ön

⁹⁷ ŞİÖ Şartı 2'ci maddesi, <http://rus.sectsc.org/load/43573/> (erişim tarihi 05.01.2019)

⁹⁸ ŞİÖ Şartı <http://www.kremlin.ru/supplement/3450> (erişim tarihi 15.01.2019)

⁹⁹ ГУАНЧЕН Син; «Шанхайская Организация Сотрудничества в борьбе с Терроризмом Экстремизмом и Сепаратизмом», СА&СС Pres AB Издательский дом , Швеция (GUANÇEN Sin; “Şanhayskaya Organizetsiya Sotrudničestva v borbe s Terörizmom, Separatizmom i Ekstremizmom”, СА&СС Pres AB İzdatelskiy Dom, Şvetsiya) [URL:http://www.ca-c.org/jornal/2002/jornal_rus/cac-04/02.cinru.shtml](http://www.ca-c.org/jornal/2002/jornal_rus/cac-04/02.cinru.shtml) (erişim tarihi 11.03.2019)

¹⁰⁰ ÇALIŞ Şaban H., ÖZLÜK Erdem (Editörler),“Küresel İlişkiler Çağında Uluslararası Örgütler”, DOĞAN Fazlı; Şangay İşbirliği Örgütü, Çizgi Kitabevi, 2018, s.476.

¹⁰¹ КЛИМЕНКО А. Ф.; « ШОС Стратегия Развития: Проблемы Защиты и Безопасности», (KLİMENKO A.F.; “ŞOS Strategiya Razvitiya: Problemi Zaşiti Bezopasnosti”),2009 [URL:\(www.ifes-ras.ru/attaches/books_text/strategiya_razvitiya.pdf.\)](http://www.ifes-ras.ru/attaches/books_text/strategiya_razvitiya.pdf)(erişim tarihi 15.12.2018)

planda tutulmuştur. Bu Zirvede ayrıca ABD'nin Orta Asya devletlerinde bulunan üslerin kapatılması için çağrısında bulunulmuştur. Çağrılarının üzerine Özbekistan'da bulunan Qarşı-Hanabad (2001-2005) ve Kırgızistan' da ki Pentagon'un antiterör üssü Manas (2001-2009) kapatılmıştır.¹⁰²

Rusya, 2005 yılının başında İran'ın talebi üzerine İran'ın Şanghay İşbirliği Örgütü'ne katılmasını önermiştir. Buna Çin'in karşı çıkması ile Moskova Çin' e "karşı çıkması halinde" örgütün büyümesinin duracağı konusunda uyarıda bulunmuştur. Nitekim ŞİÖ Şartına göre Şangay İşbirliği Örgütü bölgedeki tüm devletleri üyeliğine kabul etmeye açıktır. ŞİÖ Şartında belirtilen amaca ve ilkeler ile ŞİÖ tarafından kabul edilen değer uluslararası belgeler ve antlaşmalara uymayı taahhüt eden devlet veya uluslararası örgütler ŞİÖ üyeliği için başvurabilir.¹⁰³

2005 yılında ŞİÖ üye devletlerin ortak görüşmeleri sonucunda İran, Pakistan ve Hindistan'ın örgüte gözlemci üye olması konusunda uzlaşmışlardır. 14 Haziran 2005'te gerçekleşmiş olan ŞİÖ Dışişleri Bakanları toplantısında söz konusu üç ülkenin örgütün gözlemci üyesi oldukları resmî olarak beyan edilmiştir. Böylece 2004'te gözlemci statüsünü ilk olarak alan Moğolistan ile birlikte örgüt altı resmî ve dört gözlemci üye ile toplam on ülkeden oluşan bir oluşum hâline gelmiştir. ŞİÖ' nün genişlemesiyle birlikte örgütün coğrafi kapsama alanı Doğu Asya, Orta Asya, Batı Asya ve Güney Asya'ya açılmıştır ve Asya bölgesini geniş temsil etme özelliğini kazanmıştır.¹⁰⁴

ŞİÖ üye devletlerinin, küresel güç unsurları olan NATO ve ABD'nin Orta Asya bölgesindeki etkisinin azaltılması ve hatta uzaklaştırılması, örgütün hedefleri arasında sayılabilir. Örgütün dış politikası ele alındığında, ABD'nin dünyanın tek süper güç olduğu düşüncesine karşılık, çok kutuplu bir dünya düzeninin gerekliliğine yönelik çalışmaları sürdürmektedir. Bu nedenle zaman zaman,

¹⁰² РЫБКИН Ю.Р. ; “ Стратегия США в Центральном- Азиатском регионе”, Управленческое Консультирование , N:4,2018. (ПИБКІН Y.R.; “Strategiya ŞŞA v Tsentralno – Aziatskom regione”, Upravlençeskoe Konsultirovaniye, N:4, 2018)

URL: <https://www.acjornal.ru/jour/article/download/829/828> (erişim tarihi: 04.05.2019)

¹⁰³ ŞİÖ Şartı 14'cü maddesi, URL: <http://rus.sectesco.org/load/43573/> (erişim tarihi 05.01.2019)

¹⁰⁴ ŞİÖ Devlet Başkanları Zirvesinde gerçekleşen toplantıların sonuçları açıklanması, URL: <http://kremlin.ru/supplement/5095/print> (erişim tarihi 13.12.2018)

özellikle ABD- Rusya ve ABD-Çin ilişkileri gerginleşmektedir. Bu gerginlikler kendini en çok ABD tarafından, Avrupa'nın Rusya sınırına yakın bölgelerinde ve Asya-Pasifik bağlamında "blok/ittifak" temelli füze savunma sistemleri konuşlandırma teşebbüslerinde göstermektedir.¹⁰⁵

2006 yılında yapılan Zirve'de üye devletlerin ortak projelerinin finansmanı için Şanghay İşbirliği Örgütü İnterbank'ın kurulmasına karar almıştır. Bunun ardından 2008 Tacikistan Duşanbe Zirvesinde, Örgütle irtibat kurmaya isteyen ve gözlemci konumunda olmayan üçüncü ülke ve uluslararası kuruluşlarla ilişkilerin kurumsal bir çerçeveye oluşturulması amacıyla, ŞİÖ Şartı 14 maddesinde öngörülen " Diyalog Ortaklığı" statüsü adı altında bulunan mekanizması kurulmuştur. "Diyalog ortaklığı" statüsü, gözlemci statüsüne sahip olmayan üçüncü ülkelerin Örgütle belirli alanlarda sınırlı işbirliği yapmalarına olanak sağlamaktadır. Bu statü ŞİÖ ile kurumsal bağın derecesi bakımından "gözlemci ülke" statüsünün altında "misafir katılımcılar"¹⁰⁶ olarak katılan ülkelerdir.¹⁰⁷

Üyeliğe kabul prosedürü daha şeffaf haline getirmesi için Haziran 2010 da Taşkent'te yeni üyelerin örgüte kabul prosedürüne ilişkin düzenlenmeler yapılmıştır. Bu düzenlemeler yeni üyenin yerine getirmesi gereken kriterleri içermektedir. Buna göre; ŞİÖ üyesi olmak isteyen devletin Avrasya bölgesinde bulunması ve ŞİÖ'nin tüm üye ülkeleriyle diplomatik ilişkiler sürdürmesi, ŞİÖ'nün gözlemci üye veya diyalog ortağı statüsüne sahip olması gerekmektedir. ŞİÖ üyeliğini isteyen devlet aktif olarak ŞİÖ üye ülkeleriyle ticari ve ekonomik ilişkileri geliştirilmesi, uluslararası hukuk normlarına riayet etmesi, BM Güvenlik Konseyin yaptırımlar (sanctions) altında bulunmaması birlikte başka bir devlet veya devletlerle silahlı çatışma halinde bulunmaması

¹⁰⁵ ZEYREK Can ; Orta Asya'da Etkin Bölgesel Bütünleşme Çabaları : Şanghay İşbirliği Örgütü, Ege Akademik Bakış Dergisi, 2010 ,C.10,sayı 3,s.876

¹⁰⁶ Türkiye 6-7 haziran 2012 tarihlerinde Pekinde düzenlenen ŞİÖ Devlet Başkanları Zirvesinde oybirliğiyle Diyalog Ortaklığına kabul edilmiştir.26.04.2013 tarihinde imzalanan "Türkiye Cumhuriyeti'ne ŞİÖ'nün Diyalog Ortağı Statüsü Tanınmasına İlişkin Muhtıra" 01.05.2017 tarih ve 2017/10196 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile onaylanmış ve 24.05.2017 tarih ve 30075sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Söz konusu belge, Diyalog ortağı Türkiye ile ŞİÖ arasında , başta bölgesel güvenlik, teröre mücadele, uyuşturucu kaçakçılığı ve organize suçların önlemesi ile ekonomik ve kültürel alanlar olmak üzere çeşitli konularda işbirliğinin geliştirilmesini öngörmektedir.

¹⁰⁷ ŞİÖ Şartı m.14. <http://rus.sectso.org/load/43573/> (erişim tarihi 06.01.2019)

gerekmektedir. Üyelik kabulü hakkında karar Devlet Başkanlar Konseyi tarafından alınmaktadır.¹⁰⁸

2012 yılında Pekin’de yapılan Devlet Başkanlar Zirvesinde terörizm, ayrılıkçılık, aşırılıkçılık, uyuşturucu ve silah kaçakçılığı, sınır ötesi organize suçlara karşı strateji işbirliğinin geliştirilmesini, İran’ın nükleer politika sorununun siyasi diplomasi yoluyla çözmesi gerektiği hususları kararlaştırılmıştır. Ayrıca ŞİÖ üyesi devletler enerji ve uzay alanlarında güvenliği sağlaması gerektiğini vurgulayarak Afganistan, Kuzey Afrika, Yakın Doğu ve Suriye’deki sorunlarının rejim değişikliği dayatılmasına, tek taraflı yaptırımların uygulanmasına veya bağımsız ülkelere dış müdahalede bulunmasına karşı olduklarını bildirmişler. Örgütün tüm üye devletleri Suriye topraklarında hangi taraftan olursa olsun her türlü şiddetin sona erdirmesine, Suriye’nin egemenliği ve torak bütünlüğü korunmasını gerektiğini vurgulayarak, sorunu barışçıl yollarla çözülmesi için derhal siyasi diyalogun başlatılmasına gerektiğini beyan etmişlerdir.¹⁰⁹

8-10 Temmuz 2015 tarihleri arasında ŞİÖ Devlet Başkanları Zirvesi Rusya’nın Ufa şehrinde yapılmış olup örgütünün 2016-2018 dönemine “Terörizm, Aşırılıkçılık ve Ayrılıkçılıkla Mücadele Programı” ile ŞİÖ’nün 2025 yılına kadar Kalkınma Stratejisi onaylanmıştır. Bu Zirvede Pakistan ve Hindistan’ın örgüte tam üyelik süreci başlatılmıştır. Ermenistan, Kamboçya, Nepal ve Azerbaycan’a diyalog ortağı statüsü Belarus’ a gözlemci statüsü verilmesine kabul edilmiştir.¹¹⁰

23-24 Haziran 2016 tarihlerinde Özbekistan Taşkent’te yapılan ŞİÖ Devlet Başkanları Zirvesinde birçok yeni belge imzalanmıştır. ŞİÖ’nün hukuki altyapısının geliştirilmesi, siyasi, ekonomik, ticari, kültürel ve insani alanlarda

¹⁰⁸ Положение о Порядке Приёма Новых Членов в ШОС (Polojenie o Poryadke Priema Novih Çlenov v ŞOS) URL: rus.sectso.org/load/204187 (erişim tarihi 22.05.2019.)

¹⁰⁹ Декларация глав государств членов Шанхайской организации сотрудничества о построении региона долгосрочного мира и совместного процветания (Пекин 6-7 июня 2012) Deklaratsiya flav gosudarstv çlenov Şanhayskoï organizatsii sotrudniçestva o postroyenii regiona dolgosroçnogo mira i sovместного protsvetaniya(Pekin 6-7 iyunya 2012) URL : rus.sectso.org/load/47415 (erişim tarihi 22.05.2019.)

¹¹⁰ Стенограмма заседания Совета глав государств - участников Шанхайской организации сотрудничества в расширенном составе.(Stenogramma zasedaniya Soveta glav gosudarstv – uçastnikov Şanhayskoï organizatsii sotrudniçestva v rasshirinnom sostave) URL: www.kremlin.ru/events/president/transcripts/49908.(erişim tarihi 22.05.2019.)

işbirliğinin artırılması, terör, aşırılıkçılık, ayrılıkçılık, uyuşturucu ve silah kaçakçılığı, insan ticareti, kitle imha silahların yayılmasının önlenmesi, bölgesel güvenlik ve istikrarın pekiştirilmesine ilişkin konular konuşulmuş, ayrıca Afganistan'daki son durumu ve Özbekistan'ın Termez' de olan sınır güvenliği gibi mevzular ele alınmış olup Pakistan ve Hindistan'ın örgüte tam üye olmasını için yükümlülükleri içeren memorandum imzalanmıştır. Örgüt üye aday ülkelerin yükümlülükleri yerine getirildiği halde 2017 yılında yapılan Zirvede üyeliklerinin kabul edeceğini belirtilmiştir.¹¹¹

8-9 Haziran 2017 yılında Kazakistan'ın başkenti o zamanki adıyla Astana şimdiki adıyla Nur-Sultan' da¹¹² gerçekleşen Zirve'de dünyada terör olayların artması nedeniyle üye devletlerin sınır bölgelerindeki güvenliğin artırılması ve terör konuları ön planda tutulmuştur. Zirvenin en önemli noktası da Hindistan ve Pakistan'ın ŞİÖ'ye yeni üye olarak kabul edilmesidir.¹¹³ Bu Zirve örgütün "en büyük genişleme dalgası" olarak kayıtlara geçmiştir.¹¹⁴

Güney Asya'nın iki büyük ve güçlü devletinin örgüte katılması ile örgütün geleneksel ve yeni tehditlere karşı müşterek mücadele alanında çalışma fırsatlarının kapasitesi ve kapsamı genişletilmiştir. Nükleer güce sahip olan Hindistan ve Pakistan gibi devletlerin örgüte resmi giriş kaydı yapılmasıyla ŞİÖ'nün bölgelerarası alanını önemli ölçüde genişleterek örgütü dünyanın en büyük bölgesel örgüte dönüştürülmüştür.¹¹⁵

2018 yılında Çin'in Çindao şehrinde yapılan Devlet Başkanlar Zirvesinde 2018-2022 yılları kapsayan gelişim planı ve 2018 - 2023 Uyuşturucuya Karşı Stratejisi kabul edilmiştir. Zirvede İran'ın nükleer programı etrafındaki durumu çözmek için ortak bir planın sürdürülebilirliğinin önemi görüşülmüştür, ayrıca üye devletlerarasında ulaşım, enerji, tarım, çevre koruma ve girişimciliğe desteği

¹¹¹ URL: www.infoshos.ru (erişim tarihi 13.12.2018)

¹¹² Kazakistan başkenti olan Astana 23.04.2019 tarihinde Nur-Sultan olarak yeniden adlandırılmıştır.

¹¹³ ŞİÖ resmi sitesi ; <http://rus.sectesco.org/structure/> (erişim tarihi 02.12.2018.)

¹¹⁴ OĞAN Gökçen; "Şanghay İşbirliği Örgütü, Türkiye için bir seçenek mi zorunluk mu?", Aygan Yayıncılık,1. Baskı ,İstanbul 2017. s.49

¹¹⁵ İSMAYIL Elnur; "Büyük Sekizliye Dönüşen Şangay İşbirliği Örgütü", BİLGESAM Analiz/Orta Asya, No:1367, 20 Haziran 2017 URL: <http://bilgesam.org/images/Dokumanlar/0-66-20170619501367.pdf> (erişim tarihi:13.05.2019)

gibi konular konuşulmuştur. Yapılan Zirvede en önemli konulardan birisi genç neslin yetiştirilmesi ve koruması olmuştur. ŞİÖ üye devlet başkanları genç neslin suç faaliyetlerine katılmasını önlemesi için neslin manevi ve ahlaki eğitimi konusunda kapsamlı bir çalışmanın yürütülmesi gerektiğini beyan etmişler. Bu bağlamda BM Genel Kurulunda Özbekistan tarafından teklif edilen “Aydınlanma ve Dini Tolerans” kararının üye devletlerce desteklenmesi ve gençlere bu konularda bir programın hazırlanması kararları alınmıştır. Zirvede devlet başkanları yeni bir tür uluslararası ilişkilerin kurulması ve bu ilişkiler kapsamında insanlığın ortak kaderinin oluşturulması fikrinin vizyonu görüşmüşlerdir. Toplantıda ele alınan diğer konular Afganistan, Suriye, Orta Doğu ve Kore yarımadasındaki güncel sorunlardır. ŞİÖ üyesi devletler BM’nin uluslararası barış ve güvenliği sağlama çabalarına güçlü bir destek vereceğini beyan ederek BM tarafından uluslararası terörizme karşı kapsamlı bir sözleşmenin kabul edilmesi için acilen bir konsensüse varılması gerektiğini vurgulanmışlar.¹¹⁶

Şangay İşbirliği Örgütü’nün 2019 yılında düzenlendiği Devlet Başkanları Zirvesi Bişkek’te gerçekleştirilmiştir. Yapılan Zirvede 2018-2023 yılları arasında Uyuşturucu Karşı Stratejisinin 2019-2020 yılına ait çalışma planı kabul edilmiş olup ayrıca ekonomi, ticaret, çevre, internet ortamında bilgi güvenliği sorunları ele alınmıştır. Toplantıda terör ve aşırılıkçı eylemlerin hiçbir gerekçeyle haklı bulunmayacağını altını çizen ŞİÖ üyesi devletler, uluslararası terörizmi önlemesi için terörizmi ve aşırılıkçılığı yaratan faktör ve nedenlerin belirlenmesi ve ortadan kaldırmasını konusunda bütün devletlerin çabaları göstermesi gerektiğini bir kez daha vurgulanmışlar. “Terörizm ve aşırılıkçılıkla mücadele etmek” bahanesi altında yapılan devletlerin iç işlerine müdahalenin, terörist, aşırılıkçı ve radikal gruplarının devlet çıkarları için kullanılmasının hiçbir şekilde kabul edilemez olduğuna beyan edilerek bu bağlamda Suriye’deki durumunu alternatifsiz olarak ülkenin egemenliğini, bağımsızlığını ve toprak bütünlüğünü koruyarak, siyasi diyalog yoluyla çözülmesini gerektiğini beyan etmişler. Bu

¹¹⁶ Информационное Сообщение по итогам заседания Совета глав государств-членов Шанхайской организации сотрудничества г. Циндао 9-10 июня 2018 года (Informatsionnoye Soobşeniye po itogam zasedaniya glav gosydarstv-çlenov Şanhayskoi organizatsii sotrudničestva g. Tsindao,9-10 iyunya 2018 goda) URL:rus.sectsko.org/load/442994 (erişim tarihi: 15.03.2019)

hususunda Astana formatındaki etkileşimin, BM Güvenlik Konseyin 2254 sayılı kararın uygulanması için gerekli koşullar yarattığını belirtildi.¹¹⁷

ŞİÖ üye devletler, “Kimyasal Silahların Geliştirilmesinin, Üretiminin, Stoklanmasının ve Kullanımının Yasaklanması ve Bunların İmha Edilmesi Sözleşmesine” sıkı bir şekilde uyulmasını gerektiğini savunarak, dünyanın kimyasal ve biyolojik terör tehdidinin altında bulundu nedeniyle, Kimyasal ve Biyolojik Terörle Mücadeleye İlişkin Uluslararası Sözleşme hakkında çok taraflı müzakerelerin yapılmasına ve en yakın zamanda bu sözleşmenin hazırlanması gerektiğini vurgulamışlar. Bu bağlamda BM Genel Kurul toplantısında ŞİÖ ile BM’ nin işbirliği konusunda kararın alınmasını gerektiğini belirtilmişler.¹¹⁸

Terörizmin dünya çapında büyümesi ve son derecede şiddetlenmesi hususunda devletlerin terörle mücadele etmesi hem mevcut uluslararası örgütler çerçevesinde hem de bölgesel seviyede yeni örgütlerinin kurulması için ciddi bir ivme oluşturmuştur. Dünyanın çeşitli bölgelerinde oluşan bölgesel uluslararası örgütler ile üye devletler da etkin ve verimli işbirliği sağlanmaktadır. Görüldüğü üzere ŞİÖ’nün 18 yıllık faaliyetinde bu konuda birçok çalışmalar yapılmıştır. Başlangıçta Amerika ve Batı tarafından eleştirilen, güçsüz, zayıf, hatta geleceği olmayan bir örgüt olarak değerlendirilen kuruluş günümüzde uluslararası arenada önemli aktör haline gelmiştir.

Yakın zamanlarına kadar ŞİÖ Batıda çok bilinen örgüt olmadığından, Batılı uluslararası ilişkilerin uzmanlarda dahi bu örgüt konusunda bilgi eksikliği bulunmaktadır. ŞİÖ üzerinde yapılan araştırmalarda genellikle örgütün amaç ve faaliyetlerini yanlış anlaşılmasından yola çıkarak yorumlar yapılmaktadır. Bazıları ŞİÖ’ yü ulusal menfaatleri doğrudan tehdit eden bir örgüt olarak görmekteydi¹¹⁹, “daha bilgili” olan diğer uzmanlar ŞİÖ’yü zayıf ve etkisiz bir

¹¹⁷ BM Güvenlik Konseyin 2254 sayılı karar [URL: http://dokuments-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N15/443/37/PDF/N1544337.pdf?OpenElement](http://dokuments-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N15/443/37/PDF/N1544337.pdf?OpenElement) (erişim tarihi:27.05.2019)

¹¹⁸ Информационное Сообщение по итогам заседания Совета глав государств-членов Шанхайской организации сотрудничества.(Informatsionnoye Soobşeniye po itogam zasedaniya Soveta Glav Gosudarstv- çlenov Şanghaiyskoy organizatsii sotrudničestva) [URL: http://rus.sectsko.org/load/550909/](http://rus.sectsko.org/load/550909/) (erişim tarihi 13.95.2019)

örgüt olarak sunmaya çalışmışlar¹²⁰, hatta bazıları örgütü “ ABD tarafından bilinen en tehlikeli örgüt olarak “değerlendirilmişlerdir.¹²¹ Yakın zamana kadar Batıda bilimsel alanında ŞİÖ'nün performans ve faaliyetleri olumsuz olarak değerlendirilmekteydi.¹²² Öte yandan son zamanlarda önemli küresel olayların ardından ŞİÖ'nün uluslararası arenada artan etkileriyle birlikte uluslararası toplumun örgütün konusunda ilgileri önemli bir şekilde artmaya başlamıştır.

ŞİÖ'nün en önemli faaliyetleri güvenlik ve ekonomi alanlarında işbirliğidir. Her iki alanı da geliştirirken ŞİÖ güvenlik alanına öncelik vermektedir. Bununla birlikte bu iki alanı birbirine bağlıdır ve bir birinin olmazsa olmazıdır, çünkü güvenlik iktisadi kalkınmayı sağlayabilen bir unsurdur. Ekonomik gelişme ise güvenlik ve istikrarın sağlanmasına katkıda bulunmaktadır. Bugün ŞİÖ üye devletler arasında siyasi ve askeri alanlarda tam bir güven ilişkisi sağlamış olup bu bağlamda örgütün üyeleri renkli devrimler, uyuşturucuyla mücadele, bilgi güvenliği alanında uluslararası işbirliğin güçlendirilmesi, silahların yayılmasının durdurulması, terörizmin finansmanının önlenmesi, biyolojik, toksik ve siber terörizmin yayılmasının önlenmesi alanlarında sıkı bir işbirliğinde bulunmaktadır.

Günümüzde Şangay İşbirliği Örgütünde sekiz üye Rusya Federasyonu, Çin Halk Cumhuriyeti, Kazakistan Cumhuriyeti, Tacikistan Cumhuriyeti, Özbekistan Cumhuriyeti, Kırgızistan Cumhuriyeti, Pakistan İslam Cumhuriyeti ve Hindistan Cumhuriyeti, altı diyalog ortağı Ermenistan Cumhuriyeti, Azerbaycan Cumhuriyeti, Kamboçya Krallığı, Nepal Federal Demokratik Cumhuriyeti, Türkiye Cumhuriyeti, Sri Lanka Demokratik Sosyalist Cumhuriyeti ve dört İran İslam Cumhuriyeti, Moğolistan Cumhuriyeti, Belarus Cumhuriyeti, Afganistan İslam Cumhuriyeti gözlemci statüsüne sahip olan devletler bulunmaktadır. Şangay İşbirliği Örgütü'nün gözlemci statüsünde bulunan devletler ile birlikte

¹¹⁹ MURPHY T.; “East of the Middle East: The Shanghai Cooperation Organization and U.S. Security Implications. 2006. URL: <http://www.ciaonet.org/wps/cdi1000/index.html> (erişim tarihi:12.04.2019)

¹²⁰ YOM S.L.;Power Politics in Central Asia, Harvard Asia Quarterly,Vol.6 N 4 ,Autumn 2002 ,URL: http://projects.iq.harvard.edu/files/har/files/vol_6.4_fall_2002.pdf. (erişim tarihi 20.05.2019)

¹²¹ BLANK S.; “The Shanghai Cooperative Organisation: Post-Mortem or Prophecy”,The Journal of the China and Eurasia Forum Quarterly, Vol 3, N 2,Summer 2005.p.13-18.

¹²² Bailes A. & Dunay, P. The Shanghai Cooperation Organization as a regional security institution // The Shanghai Cooperation Organization. — Stockholm International Peace Research Institute. Policy Paper ,May 2007 p.27^{SEP}

coğrafi alan olarak Avrasya'nın % 80 ini teşkil ettiği görülmektedir. Dünya nüfusunun neredeyse yarısını ve küresel GSYİH'nin yaklaşık üçte biri kapsamaktadır. Örgütün kapsadığı nüfus ise yaklaşık üç buçuk milyardır ve bu sayı da dünya nüfusunun % 45'ini oluşturmaktadır. Örgüt bu haliyle dünyanın en büyük ticarî pazarına ve en büyük ordusuna sahip olmuştur. Yine dünyanın en büyük enerji üreten ülkesi Rusya ile dünyanın en çok enerji tüketen ülkeleri örgüt içinde bulunmaktadır.¹²³ Günümüzde ŞİÖ en büyük hükümetler arası (inter–governmental) bölgesel uluslararası örgütüdür.

2.2. ŞİÖ KONVANSİYONLARDA TERÖRİZME İLİŞKİN HÜKÜMLER

Şangay İşbirliği Örgütü geleneksel güvenlik tehditlerine nazaran terörizm, dini aşırılık ve etnik ayrılıkçılıkla mücadele sorunu ön plana çıkarmıştır, terörizmle mücadele ŞİÖ'nün var oluş gerekçesidir. 11 Eylül saldırılardan daha önce imzalanmış bir sözleşmeyle kurulmuş olması aslında diğer ülkelerden daha önce bu geleneksel olmayan tehditlere işbirliği çerçevesinde mücadele etmenin bir örneği olarak görülebilir.¹²⁴

15 Haziran 2001 tarihinde Kazakistan, Çin Halk Cumhuriyeti, Kırgızistan, Rusya, Tacikistan ve Özbekistan tarafından, Haziran 2017 yılında Hindistan ve Pakistan tarafından Şanghay İşbirliği Örgütü'nün “ *Şangay Terörizm, Aşırılık ve Ayrılıkçılığa Karşı Mücadele Konvansiyonu*” imzalanmıştır. Bu konvansiyon terörizmle mücadelede güçlenmeye başlayan önleyici stratejinin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Şanghay İşbirliği Örgütü'nün teröre karşı anlaşması temelinde sınır güvenliği ve ortaya çıkan bölgesel terör gruplarına karşı işbirliğidir. Bu sözleşme çerçevesinde terörizm, aşırılıkçılık ve ayrılıkçılık kavramları net olarak belirlenmiş ve üye devletler tarafından kabul edilmiştir.

¹²³ TEMUR Ferit; “Yükselen Asya’da Şanghay İşbirliği Örgütü ”SDE, Ankara 2015, s.36-50. ШЕВЕЛЕВА М.; «ШОС : Актуальные проблемы- Энергитический Клуб» (SHEVELEVA M. ;“ŞOS: Aktualniye problemi – Energitiçeskiy Klub) http://elib.bsu.by/bitstream/123456789/108342/1/sheveleva_2014_Actual_prob1_İR_V2.pdf (erişim tarihi 15.10.2018)

¹²⁴ DOĞAN F.,a.g.e.,s.483.

Konvansiyonda terörizmle birlikte daha çok siyasi anlamda kullanılan *separatism* - ayrılıkçılık ve *ekstremizm*- aşırılıkçılık kavramları ele alınmıştır. Nitekim terörizm, aşırılıkçılık ve ayrılıkçılık olguları bir birine yakın olup birçok ortak yönü içermektedir.

Aşırılıkçılık - ekstremizm; (Latince'den "*extremus*"- aşırı kelimedenden oluşmaktadır) genel anlamıyla bir probleme /soruna sınırlı veya dar bir bakış açısıyla yaklaşımıdır. Terörizm olgusu aşırılıkçılıkla ve onun bir dalı olan radikalizm ile bağlantılıdır. Radikalizm genel olarak mevcut olan siyasi ve sosyal kurumların kökten değiştirmeye yönelik sosyo politik fikir ve eylemler olarak tanımlanabilir. Radikalizm başta belirli bir fikirler üzerinde sabitlenmekte olup, ancak sonra ki aşamada bu fikirlerin uygulanmasına yönelik yöntemleri belirlenmeye başlar. Radikalizm tamamen ve sadece ideolojik olabilir, aşırılıkçılık ise sırf ideolojiden ziyade hep eylemlerle bağlıdır. Aşırılıkçılık ideolojisinde mücadele eylemlerinin yöntemleri ve araçları ön planda tutulmaktadır. Terörizm aşırılıkçılıktan ortaya doğmaktadır, hatta bazı bilim adamlar terörizmi aşırılıkçılığın bir parçası " büz dağının görünen uçu" olarak değerlendirmektedir, çünkü aşırılıkçılığın tezahürlerinin geniş bir yelpazesinden (isyen, iktidara paralel güçlerin oluşturması, ultiमतоларın konulması v.b.) teröristler kendi hedeflere ulaşmak için, insanların yaşamından mahrum etmeye dahi, en acımasız yöntemleri almışlar. Aşırılıkçılık, hukuktan ziyade daha çok siyasi bir terimdir.¹²⁵ Bu kavramı uluslararası seviyede ilk olarak normatif haline getirmesini Şangay İşbirliği Örgütü tarafından yapılmıştır.

Ayrılıkçılık – separatism: bir devlet topraklarından belli bir bölümü ayırmak suretiyle yeni bir bağımsız devlet kurmak veya çok geniş yetkili otonom bölge statüsünü edinmek amacıyla yürütülen bölgesel siyasi hareketidir. Bu hareketin altında çeşitli sosyo-ekonomik, siyasi, etnik, dini, tarihsel nedenleri bulunmaktadır.¹²⁶ Ayrılıkçılık da terörizmle sıkı olarak bağlıdır. Modern dünyada en büyük ayrılıkçılık olayların odakları bölgesel niteliği taşımakta ve coğrafi

¹²⁵ МЕТЕЛЕВ С.(METELEV S.), a.g.e.,s.131

¹²⁶ КОШЕРБАЕВ Д. В., БУЛУМБАЕВ О. П.; « Предпосылки, Причины Возникновения и Методы Борьбы с Сепаратизмом», 2017(КОШЕРБАЕВ Д.В., БУЛУМБАЕВ О.П. "Predposilki, Priçini Vozniknoveniya i Metodi Borbi s Separatizmom",2017) URL: <http://publikacia.net/archive/2017/4/2/39> (erişim tarihi 03.04.2019.)

bakımından yakın bölgeler arasında sınırlarda yapılan çatışmalara benzemektedir. Bu benzerlik; coğrafi yakınlık, etno- kültür yakınlığı, tarihsel gelişim özelliklerinin benzerliği, ayrılıkçılık oluşum faktörlerinin benzerliği, siyasi istikrarın seviyesi, çatışma yoğunluğu gibi kriterlerinden oluşmaktadır.¹²⁷

Terörizm dünyada en çok ses getiren ve dikkat çeken eylemlerden biridir, bu nedenle ayrılıkçı/aşırılıkçı güçler tarafından terör yaklaşımları tercih edilmektedir ve bu sebeple her biriyle ayrı ayrı mücadele etmenin başarısız olacağı aşikârdır. Uluslararası alanda bu husus ilk olarak Şangay İşbirliği Örgütü "*Terörizm, Aşırılıkçılık ve Ayrılıkçılığa Karşı Mücadele Konvansiyonu*"nda yansımıştır. Konvansiyonda aşırılıkçılık ve ayrılıkçılık eylemleri tanıtılmakta olup terörizmle aynı seviyede tutulmaktadır. Uluslararası hukuk pratiklerde BM Genel Kurul 09.12.1994 tarih ve 49/60 sayılı kararında terörizm temelinde aşırılıkçılığa dayandığını bildirmiştir. Benzer bir şekilde 28 Eylül 2001 tarih 1373 sayılı BM Güvenlik Konseyin kararında aşırılıkçılık terörizmin motifi olarak belirtilmiştir.¹²⁸

ŞİÖ 'nun aşırılıkçılık ve ayrılıkçılığın konvansiyonun kapsamına dahil edilmesi daha çok örgüte üye devletlerinin jeopolitik durumu ve iç düzeniyle ilişkindir. Çin Halk Cumhuriyeti'nde ayrılıkçı hareketlerin yoğunlaştırılması nedeni Sovyetler dağılımından kaynaklanan Orta Asya'da bir dizi devletlerinin bağımsızlıkların kazanmasıdır.¹²⁹ Sovyet Birliğinden ayrılan Orta Asya devletler bir anda birçok sorunla karşı karşıya olmuştur, bunlardan en önemlisi Afganistan'ın yakınlığı, ayrıca ekonomi krizler, işsizlik, sosyal belirsizlik, iktidarın yetki kaybı ayrıca devletlerinin dini ve etnik benzerlikleri aşırılıkçılık ve ayrılıkçılık gibi tehlikeli olgularının gelişmesine elverişli bir zemin oluşturmuşlardır.¹³⁰

¹²⁷ ГУДЖАТУЛЛАЕВ Р. А.; "Сепаратизм и его последствия в условиях этнополитического конфликта", Учёные Записки Казанского Университета, Том 157, Серия Гуманитарные Науки, Книга 1, 2015, с.223 (GUDJATULLAEV R.A.; " Seperatizm i ego posledstviya v usloviyah etnopolitičeskogo konflikta", Uçeniye Zapiski Kazanskogo Universiteta, Tom 157,Seriya Gumanitarniye Nauki, Kniga 1, 2015,s.223)

¹²⁸ Security Council resolution 1373(2001) (on thereats to internetal peas by terrorist acts) <http://www.refworld.org.ru/docid/475fcae42.html> (erişim tarihi 24.05.2019.)

¹²⁹ ВАСИЛЬЕВ Л.Е.(VASİLEV L.E.) age s.41

¹³⁰ ТОКТОМУШЕВ Айбек ; "Центральная Азия: Коллективные Усилия Государств в Противодействии Угрозе Международного Терроризма", Ядерный Контроль , No :2(79), Том 11, 2004, с.81-96 (ТОКТОМУШЕВ Айбек; «Tsentrlnaya Aziya : Kollektivniye Usiliya Gosudarstv v protivodeistvii Ugroze

Etnik grup kavramı özellikle Soğuk Savaş bittikten sonra uluslararası ilişkiler çalışmalarında önemli bir yer almaya başlamıştır. Soğuk savaş sonrası dönemde, uluslararası arenada etnik gruplar tarafından yapılan çatışmaların sayısı artmıştır, bu çatışmaların birçoğu savaşın tetikleyici faktörü olmuştur. Yugoslavya'nın bölünmesi sürecinde yaşanan faciayı anlatmak için kullanılan “*etnik temizlik*”, köktenci ulusçuluk anlayışı yansıtan “*etnik/mikro milliyetçilik*” ve günümüzde dünyanın hemen hemen her bölgelerde yaşanan farklı etnik gruplar arası çatışmaları tanımlamakta kullanılan “*etnik çatışma*” gibi kavramlar da Soğuk Savaş sonrası döneminde belirgin olarak ortaya çıkmış ve güncellik kazanmıştır. Sorun olma niteliğini aslında ulus devletlerin doğuşuyla kazanan etnik olgusu birçok devletler için en önemli güvenlik tehdididir.¹³¹

2001 tarihli “*Şangay Terörizm, Aşırılıkçılık ve Ayrılıkçılığa Karşı Mücadele Konvansiyonu*” 1. maddesinde yasaklanan eylemleri şöyle tanımlanmıştır:

1. “Terörizm:

a) *İş bu konvansiyonda tanımlanan ve konvansiyonun EK’ inde bulunan uluslararası sözleşmelerde suç sayılan eylemlerdir;*

b) *Halkı sindirmek, kamu güvenliğini bozmak veya hükümeti ya da uluslararası örgütü bir eylemi gerçekleştirmeye ya da gerçekleştirmekten kaçınmaya zorlamak amacıyla yapılan, silahlı çatışma durumunda savaş eylemlerinde aktif pozisyonda bulunmayan her hangi bir sivil veya diğer kişilere karşı ve bu kişilerin ölüm veya ağır bedensel zarar vermeye, ayrıca herhangi bir maddi nesnede ciddi bir zarar oluşturulmasına yönelik her hangi bir eylemdir, bu eylemlerini organize etmek, planlamak, yardım etmek, azmettirmek ve taraf devletlerinin ulusal mevzuatında suç sayılan fiillerdir.*

2) **Ayrılıkçılık:** *Devlet bütünlüğüne yönelik; devletin bölünmesi ya da devlet yapısının bozulması amacıyla, zor ve şiddet yoluyla gerçekleşen eylemleri, aynı*

Mejdunarodnogo Terrorizma», Yaderniy Kontrol, No:2(79), Tom 11, 2004,s.81-96) URL: http://nup-центр.рф/kosdata/page_doc/p1529_1.pdf (erişim tarihi 21.05.2019)

¹³¹ KOÇER Gökhan, “Etnik Gruplar”, Uluslararası İlişkiler : Giriş, Kavram ve Teoriler”, Haydar Çakmak (Ed.), Ankara, Platin Yayınları, 2007,s.107. aktaran; KARABULUT Bilal; “Küreselleşme Sürecinde Güvenliği Yeniden Düşünmek”, Barış Kitapevi Ankara 2015,s.209-210.

amaçla yapılan eylemlere destek, yardım, planlanması ve hazırlanması, azmettirmesi ve taraf devletlerinin ulusal mevzuatında suç sayılan fiillerdir.

3) Aşırılıkçılık: İktidarı zor ve şiddet yoluyla ele geçirilmesi veya iktidarı elinde zorla tutması, zorla anayasal düzenin değiştirilmesi yani şiddet yoluyla kamu güvenliğini bozma girişimleri, ayrıca belirtilen amaçlarla yasal dışı askeri hareketleri oluşturmak veya bu hareketlere katılmak ve taraf devletlerinin ulusal mevzuatında suç sayılan fiillerdir.

2. Bu maddesinde açıklanan kavramlarının tanımı, iş bu kavramları daha geniş açıklanan herhangi bir uluslararası antlaşmaya veya tarafların ulusal mevzuatında belirtilen ya da belirtileceği iş bu terimlerin daha geniş kullanılmasına engel olmamaktadır.”¹³²

Konvansiyonun 1’ci maddesi a) bendinde terörizm iki aşamalı olarak tanımlanmıştır. İlk olarak terörizmin tanımı konvansiyonun ekinde bulunan “Uçakların Yasadışı Olarak Ele Geçirilmesinin Önlemesi” hakkında sözleşmesi (1970), “Sivil Havacılığının Güvenliğine Karşı Kanunsuz Hareketlerin Önlenmesi” hakkında sözleşmesi (1971) , “Uluslararası Korunan Kişilere Karşı İşlenen Suçların Önlenmesi ve Cezalandırılması” hakkında sözleşmesi (1973), “Rehin Alma Olaylarına Karşı” sözleşmesi (1979), “Nükleer Maddelerin Fiziksel Korunması” hakkında sözleşmesi (1980), “Uluslararası Sivil Havacılığa Hizmete Veren Havaalanlarında Kanunsuz Şiddet Eylemlerinin Önlemesine” ilgili protokolü (1988), “Denizcilik Seyrüsefer Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlemesi” hakkında sözleşmesi(1988), “Kıta Sahanlığı Üzerinde Bulunan Sabit Platformlarının Güvenliğine Karşı Kanunsuz Eylemlerin Önlemesi” protokolü (1988), “ Terörist Bombalamaların Önlemesine dair Sözleşmesi”(1997), “ Terörizmin Finansmanının Önlemesine dair Uluslararası Sözleşmesi”(1999) uluslararası antlaşmalara gönderme yoluyla tanımı yapmaktadır. Bu tanım *Terörizmin Finansmanının Önlemesine dair Uluslararası Sözleşmesi” 2. maddesinde belirtilen “Ekte tadat olunan antlaşmalarının herhangi biri*

¹³² “ Şangay Terörizm, Aşırılıkçılık ve Ayrılkçılıkla Mücadele Konvansiyonun” URL: www.kremlin.ru/supplement/3405 (erişim tarihi 21.10.2018)

kapsamında ve vazettiği tanım çerçevesinde suç teşkil eden eylem” ¹³³ tanımına benzer bir şekilde yapılmıştır. Uluslararası sözleşmelerde böyle bir tanım yöntemi kullanırken tanımlanan kavram konusunda karmaşıklığına yol açılabilecek bir durumu yaratmaktadır. Nitekim “gönderme yoluyla tanım ” benimseyen sözleşmesine olan taraf “asıl tanımı” içeren sözleşmeye taraf olmayabilir, dolayısıyla bu sözleşmenin hükümleri taraf olmayan devlet bakımından hukuki sorumluluğunu doğurmayacaktır. Bu konuda Şangay Konvansiyonunun 21. maddesinde şöyle belirtilmiştir; bir taraf devlet iş bu Konvansiyonuna yasal gücünü kazandırması için gerekli prosedürlerinin uygulandığına dair tebligatı depozitöre teslim edildikten sonra Ekte belirtilen sözleşmelerden herhangi birine taraf olmadığını beyan ederse, bu taraf bakımından Şangay Konvansiyonu uygulanırken, taraf olmayan sözleşmenin hükümleri uygulanmayacaktır. ¹³⁴

Terörizm tanımının ikinci aşması konvansiyonda belirtilen olan fiillerden oluşmakta olup ayrıca terörizmin konvansiyonel tanımlara ek olarak tarafların ulusal mevzuatlarda suç sayılan fiillere de atıf yapılmıştır. Konvansiyonun 1. maddenin son fıkrasında maddede belirtilen suçlar bakımından konvansiyonun benimsemiş olduğu tanımların terörizm, aşırılıkçılık ve ayrılıkçılık için asgari tanımlar olduğunun belirtilmektedir. Yani ŞİÖ üye ülkeleri bu tanımları her hangi bir uluslararası sözleşmeyle ya da iç mevzuat kapsamında daha geniş tutabilirler. Belirtilen eylemler bakımından böyle bir yaklaşım benimsenmesi, dünyanın teknolojik gelişmesi üzerine terörizm, aşırılıkçılık ve ayrılıkçılık suçlarının hızlı bir şekilde evrilmesine ve yeni formların almasına karşı normatif bir tedbirdir. Bu bağlamda hem konvansiyon dışında yapılan hukuki mekanizmalarla hem konvansiyonun 20. maddesinde belirtilen düzeltme yoluyla bu kavramların tanımları genişletilmesi mümkün olacaktır. ¹³⁵

¹³³ Terörizmin Finansmanının Önlemesine Dair Uluslararası Sözleşmesi

URL: <https://www.uhdiqm.adalet.gov.tr> (erişim tarihi 22.04.2019)

¹³⁴ “Şangay Terörizm, Aşırılıkçılık ve Ayrılıkçılıkla Mücadele Konvansiyonu” m.21/1 *URL: www.kremlin.ru/supplement/3405 (erişim tarihi 21.10.2018)*

¹³⁵ Şangay Konvansiyonu m.20 “ İş bu Konvansiyonun metninde, tüm üye devletler kabulüyle düzeltmeler yapılabilir. Bu düzeltmeler Konvansiyonun ayrılmaz bir parçası olan Protokoller düzenlenmesiyle yapılmalıdır.”

Terörizmin konvansiyonel tanımına göre suçun amacı da iki yönlü olarak belirtilmiştir. Buna göre; birincisi, halkı korkutmak ve kamu güvenliğini bozmak, diğer amaç; hükümetin ya da uluslararası kuruluşun özgür iradesini etkilemek suretiyle bir şey yapmak ya da yapmaktan kaçınmaya zorlamak olarak belirtilmiştir. Bu bağlamda terörizmin motifi, siyasi motif dâhil, herhangi bir motif olabilir.

Suçun diğer unsuru hareket; zarar vermeye yönelik herhangi bir eylem olarak kabul edilmiştir. Burada birçok uluslararası sözleşmelerde bulunan terörizmin şiddet unsurundan bahsedilmemiştir. Zira hukuki açıdan irade özgürlüğünün etkilemesi için yapılan yasadışı eyleminin yöntemi suçun nitelendirilmesi bakımından önem taşımamaktadır. Yasadışı eylemiyle süjenin irade özgürlüğünün kısıtlaması veya engellemesi kamu güvenliği bakımından tehlikeli bir durumu oluşturmaktadır, dolayısıyla bu eyleminin önlenmesi gerektirmektedir.¹³⁶

Birçok uluslararası sözleşmede terörizm suçunun mağduru gerçek ve belli kişiler olarak kabul edilmektedir. Örneğin: 1963 Tokyo Sözleşmesinde “..uçanın veya içindeki şahısların veya malların güvenliğini tehlikeye düşürülebilecek veya düşüren” eylemler, 1973 New York Sözleşmesinde “...Uluslararası korunmaya sahip kişilerin şahıslarına veya hürriyetlerine karşı” , 1979 New York Sözleşmesinde “..rehinen kişileri,.. cebren tutan veya hapsedeni öldürmek, yaralamak veya hapsetmeye devam etmekle...”, 1988 Roma sözleşmesinde “..Gemide bulunan bir şahsa karşı.. 2010 Pekin Sözleşmesinde “Uçuş halinde bulunan bir kimseye karşı...şiddet hareketinde bulunmak...” , Şangay Konvansiyonunda ise “silahlı çatışma durumunda savaş eylemlerinde aktif pozisyonda bulunmayan (silahlı çatışmalarda aktif pozisyonda bulunanlar kişiler için farklı bir hukuk normları bulunmaktadır) herhangi bir sivil ya da diğer kişilere karşı..” ibaresi kullanarak terörizm suçunun mağduru terör saldırılardan dolayı zararı gören bütün şahısların mağdur statüsünde

¹³⁶ AWOTOYE Tobiloba O. “State responsibility as a panacea to international terrorism”, Humanites and Social Sciences, Vol.1, No1,2013,p.32. URL: <http://article.sciencepublishinggroup.com/pdf/10.11648.j.hss.201130101.15.pdf> (erişim tarihi 21.06.2019)

tutmaktadır. Benzer bir şekilde mağdurlarının tanımı 1997 “*Terörist Bombalamaların Önlenmesine Dair*”, 1999 “*Terörizmin Finansmanının Önlenmesine Dair*” , 2005 “*Nükleer Terörizmin Önlenmesi ile İlişkin*” sözleşmelerde benimsemiştir. Bu husus uluslararası hukuk bakımından mağdur haklarının kullanması için önem arz etmektedir. Evrensel bakımından mağdur haklarının korunmasına ilişkin fazla olmayan belgelerden birisi BM Genel Kurulu 24.10 1985 tarih ve 40/30 sayılı kararla alınan “ Suçtan ve Yetki İstismardan Mağdur Olanlara Adaletin Temel Prensipleri” deklarasyonudur. Buna göre; mağdurlar, bireysel veya toplu olarak zarar görenler, bedensel yaralanan veya manevi zarar görenler dahi, duygusal ıstırap çekenler, maddi zarara uğrayanlar ve temel haklarını önemli ölçüde kısıtlananlarıdır.¹³⁷

Zarar konusuna gelince bütün evrensel terörizme karşı sözleşmelerde maddi ya da fiziksel bir zararı belirtilmektedir, Şangay Konvansiyonu da aynı yönünde görüş benimsenmiştir. Bu bağlamda sözleşmelerde zarar konusunda bir eksik olduğunu söylenebilir, zira terörizm suçunun kural tanımazlığı, ağırlığı ve boyutu göz önünde bulundurulursa terör saldırıların mağdurları sadece fiziksel değil manen de olarak büyük bir zarar görebilirler.

“*Şangay Terörizm, Aşırılıkçılık ve Ayrılıkçılığa Karşı Mücadele Konvansiyonu*” nda , taraf devletler, konvansiyonda belirtilen eylemlerinin siyasi, ideolojik, felsefi, etnik, ırksal, dini veya diğer herhangi bir gerekçeyle hiçbir şekilde haklı görülmeyeceğini, gerektiğinde ulusal mevzuat çerçevesinde gerekli olabilecek tedbirleri alarak yasaklanan eylemlere, niteliği ve ağırlığına göre cezai takibat yapılacağını ve devletlerarası ilişkileri bakımından yasaklanan eylemleri iadesi gerektiren suçlar olduğunu kabul edeceğini belirtilmiştir.¹³⁸ Dolayısıyla Şangay Konvansiyon suçlarının iade bakımından taraflar için “çekince müessesesi” ön görülmemiştir.

Şangay Konvansiyonu üye devletlerinin yetkili ve görevli organlar tarafından konvansiyonun hükümleri yerine getirmesi için gerçekleşen soruşturma-

¹³⁷ Suçtan ve Yetki İstismardan Mağdur Olanlara Adaletin Temel Prensipleri Deklarasyonunun URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/power.shtml (erişim tarihi:12.03.2019)

¹³⁸ Şangay Terörizm, Aşırılıkçılık ve Ayrılıkçılıkla Mücadele Konvansiyonu m.3

araştırma yöntem ve metotları, özel güçlerinin karakteristikleri, sağlanan materyaller ve bir birilere verilen yardımların hakkında sır saklama yükümlülüğü hususunda hükümleri içermektedir.¹³⁹ ŞİÖ' nün terörizmle mücadele konusunda üye devletlerin işbirliğinin yasal temelini oluşturan diğer bir belgesi 2002 yılında imzalanan ŞİÖ Şartıdır. Bu belgede ŞİÖ üye devletlerinin etkileşim mekanizmaları, işbirliğinin yönleri, terörizmle mücadele konusunda tüm devletlere yardım eden organın (RATS) kurulması konusunda hükümleri içirmektedir.¹⁴⁰ Ayrıca 5 Temmuz 2005 yılında terörizm, aşırılıkçılık ve ayrılıkçılıkla mücadelede üye devletler arasındaki temel hedefleri, amaçları, ilkeleri, uygulanacak yöntemleri ve işbirliğinin biçimleri içeren ŞİÖ “İşbirliği Anlayışı” belgesi kabul edilmiştir.

2.2.1 Şangay İşbirliği Örgütünün Terörizmle Mücadele Konvansiyonu

Bir devletin egemenliği, en başta güvenlik meseleleri olmak üzere, devletin kendisi tarafından ve bağımsız olarak iç ve dış politikasını belirleyebilmesiyle ortaya çıkar. Devlet bir eylemin birey, toplum, devlet ve kamu güvenliği için bir tehdit oluşturduğu kanaatine varırsa, bu eylemi yasaklayarak sorumluluk ve cezai takibat hakkında hükümler getirir. Bir eylemin uluslararası barış ve güvenlik için bir tehdit olarak algılanması durumunda, devletler bu tür eyleme karşı uluslararası normlar ve mekanizmalar geliştirilmesi için diyalogu ve işbirliği kurmasına çabaları gösterirler.

Dünyada artan terör eylemlerinin ve terörizmin sürekli evrilmesiyle meydana gelen değişiklikler, terör eylemlerin boyutu göz önünde alınarak 2009 yılında Yekaterinburg şehrinde gerçekleşen ŞİÖ Devlet Başkanlar Konseyinde 2001 tarihli Şangay terörizme karşı konvansiyonun hükümleri geliştirmek amacıyla

¹³⁹ Şangay Terörizm, Aşırılıkçılık ve Ayrılıkçılıkla Mücadele Konvansiyonu m.2, m.9/4.

¹⁴⁰ ŞİÖ Şartı ; URL: <http://rus.sectesco.org/documents/> (erişim tarihi 10.04.2019)

yeni bir sözleşmesi kabul edilmiştir. ¹⁴¹ 16.06.2009 tarihli “Şangay İşbirliği Örgütü’nün Terörizmle Mücadele Konvansiyonu”nda terörizm, terör eylemi, terör örgütü gibi kavramların tanımı yapılarak bu sorunlara karşısında devletlerarası işbirliğini güçlendirmek ve artırmak amacıyla yeni hükümler getirilmiştir. Konvansiyonun 2 maddesinde kavramlar şöyle açıklanmıştır;

m.2-1/1 “Terörizm”- *“ Halkı yıldırmaya ilişkin ve bireye, kamuya, devlete zarar vermeye yönelik şiddet eylemlerinin gerçekleştirilmesi ve gerçekleştirileceğini tehdit etmesi yoluyla yetkili organlarının veya uluslararası kuruluşlarının karar almaya etkileyen uygulama (pratik) ve şiddet ideolojisidir.*

1/3 “Terör eylemi”- *Yetkili organlarının veya uluslararası kuruluşlarının karar almaya etkileyecek suretiyle siyasi, dini, ideolojik veya diğer hedeflere ulaşmak için halkı yıldırmaya ilişkin ve insanların yaşama ve sağlığına tehlike arz eden, önemli maddi zararlara veya ekolojik felaketine ya da diğer ağır sonuçlarını getirmesine yönelik eylemlerdir.”*

1/4 “Terör örgütü” – a) *İşbu konvansiyonda belirtilen suçları işlemek amacıyla kurulan ve /veya bu suçları işleyen suç gurubu, yasadışı silahlı teşkilatı, çete, suç topluluğudur.*

b) *Bu Konvansiyonun kapsamına giren suçlardan en azından birinin planlanması, organize etmesi, hazırlanması ve gerçekleşmesini için kendi adından talimat veren veya menfaati sağlayan bir tüzel kişidir.*

1/5 “ Tüzel Kişilik”- *Taraflarının ulusal mevzuatın öngörüldüğü şekilde kurulan ve faaliyetinde bulunan kuruluştur.”*

ŞİÖ bu Konvansiyonunda terörizm ve terör eylemleri ayırarak, terörizmi 2001 Konvansiyonu’ndan daha geniş bir şekilde tanımlamıştır. Buna göre terörizm uygulamaları (pratikleri) içeren bir şiddet ideolojisidir. Burada önemli olan husus, terörizmin sırf bir ideoloji olarak değil eylemli bir ideoloji olarak belirtilmesidir.

¹⁴¹ Екатеринбургская декларация глав государств-членов Шанхайской организации сотрудничества [URL:http://rus.sectsc.org/documents/](http://rus.sectsc.org/documents/) (erişim tarihi 10.04.2019)

Nitekim ideoloji genel anlamıyla belirli bir düşünceler bütünüdür. Bu düşünceler şiddeti dahi içerse da , kişinin iç dünyasından dışarıya yansıtılarak çıkartılmadığı müddetçe, sırf düşünce olduğu için cezalandırılmaz.

Bu konvansiyonda suçun amacı ikili olarak belirtilmiştir; birincisi halkı yıldırarak, ikincisi yetkili organlarının veya uluslararası kuruluşların karar almalarını etkilemektir. Suçun motifi ya da gerekçesi siyasi, ideolojik, dini veya diğer bir hedeflerine ulaşmak olarak belirtilmiştir. Suçun konusu; tüm insanların yaşam ve sağlığı, kamu güvenliği ve (*önemli maddi zararlara veya ekolojik felakete ya da diğer ağır sonuçlarını getirmeye yönelik eylemler*) çevre güvenliğidir. Bu bağlamda terörizm suçunun mağduru dünyanın tüm insanlarıdır. Suçun hareketi; şiddet eylemi, şiddetin gerçekleşeceğini dair tehdit ve diğer yasadışı eylemlerdir. Netice bakımından terörizm genel tehlike yaratan suç olduğundan, suçun oluşması için zararın gerçekleşmesi aranmamaktadır.

“Terör örgütünün” konvansiyonel tanımında a) bendinde suçu işlemek amacıyla kurulan/organize edilen veya konvansiyonunda belirtilen eylemleri işleyen kuruluşları belirtilmiştir, b) bendinde taraflarının ulusal mevzuatlarına göre kurulan ve faaliyeti gösteren tüzel kişinin terör örgütü sayılması için şartları sayılmıştır, buna göre; konvansiyonda belirtilen suçlarının en az birinin organize eden, planlayan, bu suçun gerçekleşmesi için kendi adından talimat veren veya bu suçun işlenmesiyle kendine menfaat sağlayan tüzel kişi, terör örgütü sayılacaktır. Ayrıca konvansiyonun 2. maddesinin son fıkrasında 2001 Şangay Konvansiyonu’ nda gibi, taraflar ulusal mevzuat bakımından ve /veya herhangi bir uluslararası sözleşmeyle açıklanan tanımları daha geniş bir şekilde kabul edebilir olarak belirtilmiştir.

2009 yılında kabul edilen “*ŞİÖ Terörizmle Mücadele Konvansiyonu*” önce kabul edilen belgelerinin geçerliliği korunmakta birlikte ŞİÖ üye devletlerinin işbirliği çok geniş ve ayrıntılı bir biçimde düzenlenmektedir. Bu konvansiyonda; üye devletlerin yargılama yetkileri (m.5), görevli ve yetkili organlarının işbirliğinin yürütülmesi hakkında (m.6), terörizmin finansmanının önlemesi için gereken tedbirleri (m.8), suçluların iade ve hukuki yardım talepleri hakkında (m.11) delillerin ispat gücü ve hukuki geçerliliği(m.19), üye devletlerarasında yargı

kararların tanınması(m.20), malların müsadere (m.24-27), suçlulara mülteci/sığınmacı statüsü verilmemesini (m.23), tanıkların, mağdurların ve kovuşturmalarda yer alan diğer kişilerin korunması (m.7/8),konvansiyonun hükümleri uygulanmasından kaynaklanan icrayı veya ihmali suretiyle işlenen yasadışı eylemler neticesinde oluşan zararın tazmini hakkında(m.28-29) hükümleri getirilmiştir. Konvansiyonun 9. maddesinin son fıkrasında üye devletlerinin yükümlülükleri içeren emredici nitelikli hüküm bulunmaktadır .Buna göre; taraflar, terörizm suçunun özel görünüş şekilleri olan iştirak ve teşebbüs ile yasaklanan eylemlerinin hazırlık aşaması için ceza hukuku kapsamında gerekli yasal tedbirlerinin almak yükümlüdür.

2001 yılında kabul edilen“ *Şangay Terörizm, Aşırılıkçılık ve Ayrılcılıkla Mücadele Konvansiyonu*”nda belirtilen terörizmin tanımı bakımından 2009 tarihli “*Terörizmle Mücadele Konvansiyonu*” terörizm suçu daha da ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Bu konvansiyonu ’nda terörizmi, eylemli şiddet ideolojisi olarak kabul edilmesi terörizm olgusunun niteliğini daha da net ortaya koymaktadır. “*Terörizmle Mücadele Konvansiyonu*” ceza hukuku bakımından yasaklanan eylemlerin nitelendirilmesi için gerekli temel içermekte olup taraf devletlere işbirliği bakımından geniş alanları öngörmektedir.

Dünyanın çeşitli bölgelerde artan terör faaliyetleri bu sorunla mücadele yöntemleri ve teknikleri geliştirme ihtiyaçlarını ortaya koymaktadır. 2009 yılında kabul edilen “*ŞİÖ Terörizmle Mücadele Konvansiyonu*” teorik açıdan olarak ele alındığında bu belgesi ŞİÖ’ nün bölge güvenliğinin sağlanması bakımından terörle mücadele politikasının ciddi bir şekilde uygulandığı ve bu meseleye büyük bir önem verildiğine işaret etmektedir.

2.2.2. Şangay İşbirliği Örgütü'nün Aşırılıkçılıkla Mücadele Konvansiyonu

Aşırılıkçılık hem küresel hem ulusal düzeyde bütün devletler için ölümcül bir tehdit oluşturmaktadır. Modern dünya şartlarında toplumda yıllardır oluşan değerleri değişikliğe uğramaktadır, bunun nedeni kamusal yaşamın modernleşmesidir. Kültür, siyasi, ekonomi alanlarında küreselleşme süreci çeşitli devletlerinin nüfusları farklı bir sebeplere dayalı göç etmeye zorlamaktadır bu durum belirli topluluklarının ve bir bütün olarak toplumun kültürel bağların karmaşıklaştırmaktadır. Bu süreçler toplumda etnik, ırk, dini ilişkilerde saldırganlığını artırmaktadır, bu nedenle kendi amaçlarına ulaşmaya çalışan terörizmi ve aşırılıkçı araç olarak kullanan çeşitli gruplar ortaya çıkmaktadır.¹⁴²

15 Ocak 2016 tarihinde BM Genel Sekreteri Ban Kİ Moon şiddet içeren aşırılıkçılıkla mücadele etmesi amacıyla devletlerinin ulusal programları geliştirmek için tüm BM üye devletlere çağrıda bulunmuştur. Ona göre bu sorunun boyutu o kadar büyük oldu ki, bununla mücadele etmesi için artık kolluk kuvvetlerin ve güvenlik güçlerinin faaliyetleri yetersiz kalmaktadır. Bu bağlamda Genel Sekreter BM üye devletlerin şiddet içeren aşırılıkçılığı önlemesi için yeni bir devlet politikanın üretmesini ve bu sorunla etkili mücadele etmesi için yerel, ulusal ve bölgesel düzeylerde sıkı çalışmaların yapılması gerektiğini söylemiştir.¹⁴³ Böylece uluslararası arenada aşırılıkçılıkla mücadele sorunun uluslararası diyalogu gerektiren ve öncelik taşıyan bir sorun olduğunu bir kez daha teyit edilmiştir.

Dünyada aşırılıkçılığın artması hakkında derin endişe duyarak, aşırılıkçılığın terörizm için ciddi bir üreme alanı olarak nitelendirilen Şangay İşbirliği Örgütü aşırılıkçılığı bakımından genel hükümleri içeren “Şangay Terörizm, Aşırılıkçılık

¹⁴² ИЛЬЯСОВ Ф.Н.; «Терроризм-от социальных оснований до поведения жертв», СОЦИОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ, No: 6, 2007 с.78-86. (İLYASOV F.N.; «Terrorizm- ot sotsialnih osnovaniy do povedeniya jertv», SOTSIOLOGİÇESKİYE İSSLEDOVANİYA, No: 6, 2007 s.78-86)

¹⁴³ BM Genel Sekreteri Ban Kİ Moon'un aşırılıkçılık hakkında konuşması; [URL: //news.un.org/ru/story/2016/01/1278351](https://news.un.org/ru/story/2016/01/1278351), [URL: thhp://webtv.un.org/watch/mogens-lykketoft-qa-president-presentation-of-the-plan-of-action-to-prevent-violent-extremism-general-assembly/4706643486010](http://webtv.un.org/watch/mogens-lykketoft-qa-president-presentation-of-the-plan-of-action-to-prevent-violent-extremism-general-assembly/4706643486010).(erişim tarihi 13.05.2019)

ve *Ayrılkçılıkla Mücadele Konvansiyon*’u tamamlayacak şekilde 9 Haziran 2017 yılında Astana’da “*Aşırlıkçılıkla Mücadele Konvansiyonu*” kabul edilmiştir. Bu Konvansiyonda aşırılıkçılık, aşırılıkçı eylemi, aşırılıkçı örgütü, aşırılıkçı materyalleri, aşırılıkçılık finansmanı kavramları açıklanmıştır. Buna göre;

m.1/2)“Aşırlıkçılık” : Şiddet ve diğer anayasal dışı eylemlerle siyasi, sosyal, ırksal, ulusal ve dini ihtilaflarını çözmeye yönelik uygulama (pratik) ve ideolojisi.

3) “Aşırlıkçı eylemi” : 15 Haziran 2001 Şanghay İşbirliği Örgütü’nün Terörizm, Aşırlıkçılık ve Ayrılkçılıkla Mücadele Konvansiyonu’nun 1’nci maddesi 3’cü fıkrasında belirtilen eylemler;

Silahlı ayaklanmasını organize etmek ve aşırılıkçı amaçla ona katılmak;

Aşırlıkçı örgütü kurmak, yönetmek ve ona katılmak;

Siyasi, sosyal, ırksal, ulusal, dini ayrımcılıkları veya düşmanlıklarını kışkırtmak;

Siyasi, sosyal, ırksal, ulusal, dini konusunda münhasırlık, üstünlük veya aşağılık konusunda propagandası yapmak;

Yukarıda belirtilen eylemlerini gerçekleştirmek için aleni çağırılarda bulunmak, aşırılıkçılığı propaganda yapmak amacıyla aşırılıkçı malzemelerin seri üretmek, depolamak ve dağıtmaktır.

4) “Aşırlıkçılığın finansmanı”: İş bu Konvansiyonunda belirtilen eylemlerinden en az birinin hazırlanması ve gerçekleştirilebilmesi için veya aşırılıkçı örgütünün faaliyetlerine destek sağlamak amacıyla kasten para toplamak ve/veya fon sağlamak ya da finansal hizmetleri sağlanmasıdır.

5) “Aşırlıkçı materyalleri ”: Aşırlıkçılık ideolojisini içeren ya da aşırılıkçı eylemlerinin gerçekleştirilmesi çağrı eden, gerçekleşmesinin gerekliliği gerekçelendirilen veya haklı kılan, her hangi bir bilgi aktarma yoluyla dağıtılması için tasarlanan bilgiler.

6) “Aşırılıkçı örgütü”: İş bu Konvansiyonunda belirtilen suçları işlemek amacıyla oluşturulan bir grubudur;

*Tarafların ulusal mevzuatı gereğince aşırılıkçılık faaliyetlerinde bulunması nedeniyle hakkında faaliyetlerinin yasaklanması ve/veya kuruluşu kapatılmasına ilişkin kesinleşen yargı kararın bulunan kamu veya dini dernek ya da diğer kuruluşlarıdır.*¹⁴⁴

2017 “ŞİÖ Aşırılıkçılıkla Mücadele Konvansiyonunda” aşırılıkçılığının temeli terörizm olgusunun temeli gibi, bir ideolojisinden kaynaklanmakta olduğunu belirtilmiştir. Bu konvansiyonda suçun amacı iki seviyeli olarak belirtilmiştir; birincisi(2001 Şangay Konvansiyonuna göre) iktidarı zorla olarak ele geçirilmesi ve elinde zorla tutması, anayasal düzeninin zorla değiştirmesidir. İkinci amaç ise (2017 Konvansiyonuna göre) siyasi, sosyal, ırksal, ulusal ve dini ihtilaflarının çözmesidir. Suçun hareketi; şiddet veya diğer anayasa dışı eylemleri, yasa dışı silahlı oluşumları kurmak, silahlı ayaklanmasını organize etmek ve/veya aşırılıkçı amaçla ona katılmak, aşırılıkçı örgütü kurmak, yönetmek ve ona katılmak, siyasi, sosyal, ırksal, ulusal, dini ayrımcılıkları veya düşmanlıklarını kışkırtmak, siyasi, sosyal, ırksal, ulusal, dini konusunda münhasırlık, üstünlük veya aşağılık propagandası yapmak, aşırılık eylemlerinin gerçekleştirilmesi için çağırılar yapmak, aşırılıkçı malzemelerin seri üretmek, depolamak ve dağıtmaktır. Suçun motifi konvansiyonun m.2/8 belirtilmiştir, buna göre aşırılıkçılığın motifi yani gerekçesi; siyasi, sosyal, ırksal, ulusal, dini ayrımcılık ve düşmanlıktan oluşmaktadır. Suçun konusu; insan hakları ve özgürlükleri, anayasal düzeni, kamu güvenliğidir. Bu bağlamda aşırılıkçılık suçun mağduru tüm insanlarıdır. Netice bakımından aşırılıkçılık suçu terörizm suçu gibi genel tehlike yaratan suç olduğundan suçun tamamlanması için zararın gerçekleşmesini aranmamaktadır.

¹⁴⁴ 2017 ŞİÖ Aşırılıkçılıkla Mücadelenin İşbirliği Konvansiyonu URL:

[http://ecrats.org/upload/iblock/349/Конвенция%20по%20экстремизму%20\(русский\).pdf](http://ecrats.org/upload/iblock/349/Конвенция%20по%20экстремизму%20(русский).pdf) (erişim tarihi: 21.05.2019).

“Aşırıılıkçılıkla Karşı Konvansiyonu” 2. maddesinin son fıkrasında konvansiyonunda açıklanan kavramlarının tanımları taraf devletler iç yasalarla veya herhangi bir uluslararası anlaşmayla daha geniş bir şekilde yorumlayabilirler belirtilmiştir. Dolayısıyla aşırıılıkçılığın konvansiyonel tanımı asgari tanımıdır.

Konvansiyonu’nda “Aşırıılıkçı örgütü ” aşırıılıkçı suçlarını gerçekleştiren veya gerçekleştirmesi için kurulan, taraflarının ulusal hukuku bakımından aşırıılıkçılık faaliyetlerinde bulunması nedeniyle hakkında faaliyetlerinin yasaklanması ve/veya kuruluşunun kapatılmasına ilişkin kesinleşmiş yargı kararı bulunan kamu veya dini dernek ya da diğer kuruluşları olarak tanımlanmıştır. Konvansiyonun başlangıç (preamble) kısmında taraf devletlerin aşırıılıkçılık nitelikli suçları hiç bir gerekçe ve hiç bir şart ile haklı görmeyecekleri belirtilmiştir.

ŞİÖ üye devletler tarafından aşırıılıkçılığın tanımının şiddet ve diğer anayasal olamayan eylemleriyle siyasi, sosyal, ırksal, ulusal ve dini ihtilaflarının çözmesini amaçlayan pratiği ve ideolojisi olarak kabul edilmesi, yasaklanan eylemleri bakımından taraflara iç yasalarında özel, idari ve ceza hukuku bakımından sorumluluk getirmek sonuçlarını doğurmuştur. *“ŞİÖ Aşırıılıkçılığa Karşı Konvansiyonu”* taraf devletlerinin iç hukukunun idari, ceza, ceza usulü gibi çeşitli hukuk dalları etkileyen ve işbirliği bakımından geniş kuralları içeren önemli bir belgedir. Bu belge tarafların işbirliği, insan haklarına saygı, konvansiyonundan doğan yükümlülüklerinin iyi niyet ilkesi çerçevesinde yerine getirilmesi gibi uluslararası hukukun temel ilkelerine dayanmaktadır.

Konvansiyon, aşırıılıkçılığın ve aşırıılıkçı eylemlerinin ceza hukuku bakımından nitelendirilmesi için temel kavramları içermekte olup ayrıca taraf devletlerinin aşırıılıkçılığın finansmanının önlemesi bakımından işbirliği çerçevesinde yapılacağı işlemleri, aşırıılıkçı niteliği taşıyan suçlarının soruşturması, kovuşturması ve önlemesi, yurtdışında aşırıılıkçı suçlara ilişkin delillerin toplanması, suçluların iadesi ve cezai kovuşturmanın sağlanması için yapılması gereken usul işlemleri içermektedir. Bu konvansiyonel yenilikleri dikkate alınırca, *“ŞİÖ Aşırıılıkçılığa Karşı Konvansiyonu”* mümkün olan en geniş işbirliği kapsamını sağlayan hükümleri içermektedir. Bu bağlamda taraf devletleri

aşırılıkçılık niteliğini taşıyan herhangi eylemlerinin soruşturma ve kovuşturma aşamalarında işbirliğinde bulunacaklar (m.4). ŞİÖ üye devletleri konvansiyonunda belirtilen eylemleri cezai sorumluluğu taşıyan, iade gerektiren, ceza davalarında karşılıklı adli yardımlaşmayı gerektiren suçlar olarak kabul etmektedir (m.11). Konvansiyonu'nda taraf devletlerinin talep üzerine veya kendiliğinden gizlilik ilkesi çerçevesinde bilgi aktarma konusunda yükümlülüklerini içeren hükümleri bulunmaktadır, ayrıca diğer taraf devletlerinin görevli organlarının bizzat bulunmasıyla birlikte araştırma ve soruşturma işlemlerinin yapılması, aşırılık suçları işleyen tüzel ve gerçek kişilerin bakımından uluslararası arama, tutuklama, mallarının müsadere etme, yabancı tüzel kişilerle ilişkin tedbirleri uygulamak için olanaklarını sağlayan hükümleri vardır.(m.19, 22, 24, 25). Taraf devletleri uluslararası işbirliği çerçevesinde aşırılık niteliği taşıyan suçlarının önlemesi, aşırılıkçılığın nedenlerin ve faktörlerin tespit etmesi ve bu eylemleri hem devletlerarası hem ulusal seviyelerde kaldırmak için gerekli olan tüm önlemleri alacağını taahhüt etmişler.

Günümüzde aşırılıkçılık, sadece bazı devletlerin değil, tüm bölgelerin güvenliğini, hatta bütün dünya için de gerçek bir tehdit haline gelmiştir. Aşırılıkçılığın tezahürlerinden korunma gerekliliği tüm uluslararası toplum tarafından kabul edilmektedir. Aşırılıkçılık, uluslararası barış ve güvenliğini ihlal eden, silahlı çatışmaların yaratılmasına neden olan, etnik, ırksal, sosyal, dini düşmanlıkları ve çelişkileri kışkırtan bir olgudur. Bu bağlamda modern dünyada aşırılıkçılığın en önemli tehlikesi, birilerin onu jeopolitik veya siyasi araç olarak kullanılması üzerine kendine yeni etki alanlarının yaratılmasıdır.

Uluslararası güvenliğine yönelik ortaya çıkan yeni tehditler, onlarla mücadele etmesi için zamanında gelişmiş yöntemlerinin alınmasını gerektirir. 2017 yılında Astana Zirvesinde imzalanan "*ŞİÖ Aşırılıkçılıkla Mücadele Konvansiyonu*" önceki belgelerinin geçerliliği korunmakta birlikte, ŞİÖ bölgesinde aşırılıkçılıkla mücadele mekanizmalarının iyileştirilmesi ve örgütünün 2025 yılına kadar Gelişme Stratejisini desteklenmesini amaçlanmaktadır. Ele alınan belgenin asıl başarısı, aşırılıkçılıkla mücadele alanında çok çeşitli uluslararası işbirliğinin pratikte uygulanması için bölgesel uluslararası yasal çerçevesinin

oluşturulmasıdır. “Aşırılıkçılıkla Mücadele Konvansiyonu” Şangay İşbirliği Örgütü’nün tüm üye devletlerinin aşırılıkçılık sorunla mücadelenin önem verdiği ve bütün üye devletlerinin aşırılıkçılık olgusunun ile terörizm arasındaki bağlantı konusunda anlayışlarının birleştiğini göstermektedir.

2.3. ŞANGAY İŞBİRLİĞİ ÖRGÜTÜ’NÜN PRATİKLERİNDE TERÖRİZM

Şanghay İşbirliği Örgütü’ nün 18 yıllık faaliyet neticesinde örgütün başlangıçta askeri işbirliği, istihbarat bilgilerin alışverişi ve terörizme mücadele görevlerinin sorumluluk alanları önemli ölçüde genişletilmiştir. Örgütün güvenlik alanında öncelik verilen ve ana hedefi olan “uç kötülük” aşırılıkçılık, ayrılıkçılık ve terörizmle mücadele etmesidir. Bu hedefi gerçekleştirilebilmesi için 7 Haziran 2002 tarihinde Bölgesel Teröre Karşı Yapılanmasının (*RATS- Agreement on Regional Anti -Terrorist Structure*) oluşturulmasına karar verilmiştir.¹⁴⁵

29 Mayıs 2003 yılında Moskova’da yapılan ŞİÖ Devlet Başkanları’nın Zirvesi’nde RATS merkezinin Taşkent’te kurulması kararı alınmıştır. 2004 yılında Taşkent’te RATS merkezinin kurulması ile Bölgesel Teröre Karşı Yapılanmasının ana görevi belirlenmiştir. Buna göre RATS’ n görevleri; ŞİÖ üye devletlerin terörizm, aşırılıkçılık ve ayrılıkçılık ile ilgili verilen bilgilerin düzenli toplanması ve analizlerin yapılmasını, ayrıca bu konularda teklif ve tavsiyelerin üretilmesi ile terör eylemlerin önleminde işbirliğinin geliştirilmesine yönelik çalışmaları yapılmasıdır. Buna ilave olarak ŞİÖ üye devletlerinin silahlı güçlerin ve güvenlik kuvvetlerinin ortak terörizme karşı eğitimlerinin düzenlenmesi ve bu mevzuda pratiklerin geliştirilmesi konusunda görev almaktadır.¹⁴⁶

¹⁴⁵ ŞİÖ üye devletlerinin RATS’n oluşturulması hakkında anlaşmasının metni

URL: ecrats.org/upload/iblock/d83/8.pdf (erişim tarihi 15.05.2019)

¹⁴⁶ВАСИЛЕНКО Владимир ; «Шанхайская Организация Сотрудничества: Региональная Система Безопасности», Проспект ,Москва ,2014 с.35-36 (VASILENKO Vladimir ; Şanhayskaya Organizatsiya Sotrudnışçestva Regionalnaya Sistema Bezopasnosti, Prospekt , Moskova 2014, s.35-36.)

RATS'ın görevleri ve finansmanı prensipleri Şangay İşbirliği Örgütü'nün üye devletlerin aralarında yapılan sözleşmeler ve diğer belgelere bağlı olarak oluşmaktadır. İhtiyaca göre ŞİÖ Devlet Başkanları Konseyi üye devletler topraklarında RATS'ın yeni ofisleri kurabilir. RATS Şangay İşbirliği Örgütü'nün üye devletlerinin terörizmle aşırılıkçılıkla ve ayrılıkçılıkla mücadele etme konusunda yetkili ve görevli olan organlarının koordinasyonu sağlanması ve işbirliğinin kolaylaştırılması için kurulmuştur. Bu bakımında RATS geleneksel uluslararası güvenlik tehditlere veya devletlerarası çatışmalara değil, ŞİÖ'nün Teröre karşı Konvansiyonlarda açıklanan güvenlik anlayışına yaklaşmaktadır.¹⁴⁷ RATS iki organdan oluşmaktadır; İcra Kurulu ve ŞİÖ üye devletlerden oluşan RATS Konseyi. Konsey sürekli faaliyet gösterilen organ olduğundan RATS'ın bulunduğu yerde her üye devletin temsilcilerinin bulunması gerekmektedir. Konsey mali konular dahil olmak üzere RATS'ın tüm sorunlarına ilişkin kararlar almaktadır.

2002 ŞİÖ üye devletler arasında terörle mücadele yapılanmasının kurulması hakkında sözleşmesinde RATS'ın ana görevler ve fonksiyonları şöyle belirtilmiştir;

- 1) Terörizm, ayrılıkçılık ve aşırılıkçılıkla mücadelede üye devletlerinin işbirliğini güçlendirilmesi için teklif ve tavsiyelerin geliştirilmesi, ayrıca tarafların talebi üzerine üye devletlerinin yetkili ve görevli organlara konvansiyon hükümlerine uygun olarak terörizm, ayrılıkçılık ve aşırılıkçılıkla mücadelede yardım etmesi.
- 2) ŞİÖ üye devlet taraflardan terörizm, ayrılıkçılık ve aşırılıkçılıkla mücadeleyle hakkında RATS' a gelen bilgilerin toplanması ve analize etmesi.
- 3) RATS veri bankasının oluşturulması.
- 4) Tarafların yetkili ve görevli organlarının talebi üzerine bilgi sağlaması.
- 5) İlgili tarafların talebi üzerine terörizmle mücadele kapsamında yapılan operasyonlarının taktiksel tatbikatların hazırlanmasında ve yürütülmesinde yardım etmek.

---

¹⁴⁷ DOĞAN F., a.g.e., s.483.

- 6) Tarafların talebi üzerine terörizm, ayrılıkçılık ve aşırılıkçılıkla mücadele bakımından araştırma, soruşturma ve diğer tedbirlerinin hazırlanmasında ve yürütülmesinde yardım etmek.
- 7) “ŞİÖ Terörizm, Aşırılıkçılık ve Ayrılıkçılıkla Mücadele Konvansiyon” unda 1. maddesinin belirtilen eylemlerinin gerçekleştiren şüphelilerin uluslararası aramaları sağlamak için yardım etmek.
- 8) Terörizm, ayrılıkçılık ve aşırılıkçılıkla mücadele hakkında hazırlanan uluslararası belgelerin düzenlenmesine ve hazırlanmasına katılmak.
- 9) Terörle mücadele birimleri için uzman ve eğitimcilerinin yetiştirmesi için yardım etmek.
- 10) Terörizm, ayrılıkçılık ve aşırılıkçılıkla mücadele konusundaki tecrübelerin paylaşmak ile bilimsel ve uygulamalı konferans ve seminerlerin hazırlanmak ve onlara katılmak.
- 11) Terörizm, ayrılıkçılık ve aşırılıkçılıkla mücadelede eden uluslararası kuruluşlarla çalışma temaslarının kurması ve sürdürülmesi.

RATS' in hukuki statüsünün özelliği; ŞİÖ Şartı 4. maddesine göre ŞİÖ' nün bir organı olmasıyla birlikte kendi tüzel kişiliğe sahip olmasıdır. Dolayısıyla RATS kendi adına sözleşmelerde taraf olmak, menkul ve gayri menkul malların alış ve satışı yapmak, bankalarda hesap açmak, kullanmak ve kapatmak, mahkemelerde dava açmak ve taraf olmak gibi işlemleri, RATS icra kurulunun yöneticisi tarafından yapılmaktadır. RATS'ın finansmanı ŞİÖ bütçesi hakkında düzenlen belgeler çerçevesinde yapılmaktadır.¹⁴⁸ Faaliyetlerin yürütülmesi konusunda RATS, ŞİÖ nün terörizm, ayrılıkçılık ve aşırılıkçılığa karşı mücadele için kabul edilen belgeler ve kararlar çerçevesinde hareket etmektedir.

Faaliyete geçtikten sonra ve bu yana kadar RATS terörizm, ayrılıkçılık ve aşırılıkçılığın önlenmesi konusunda çok çabalar göstermektedir. RATS tarafından terörle ilişkin ortak bir veri tabanının oluşturulması çerçevesinde terör, ayrılıkçı ve aşırılıkçı eylemlerinden dolayı uluslararası düzeyde aranan kişilerin

¹⁴⁸ RATS sözleşmesi URL: <http://www.kremlin.ru/supplement/3864> (erişim tarihi :11.04.2019)

listeleri yapılmıştır.¹⁴⁹ Bu listelere yönelik ŞİÖ üye devletlerinin Anti-Terör çerçevesinde ortak güvenlik, arama ve araştırma merkezi ile ortak özel hizmetler oluşturulmuştur. Yapılan çalışmalar çerçevesinde ŞİÖ üye devletlerinin topraklarında faaliyeti yasaklanan terör örgütlerine ilişkin operasyonlar düzenlenmiştir. Terör örgüt üyelerin yakalanması ve etkisiz hale getirilmesi amacıyla yapılan ŞİÖ üye devletlerin arasında hızlı bilgi ve görüş alışverişlerinin yapılması kapsamında 36 terör örgütünün elebaşı etkisiz haline getirilmiştir. RATS tarafından gerçekleştirilen faaliyetleri ile 2004 yılından itibaren 6 ülkenin topraklarında 1500 den fazla terör eyleminin gerçekleşmesinin önlenmiştir.¹⁵⁰

Terörizme mücadele çalışmaları yürütmek için tüm ŞİÖ üye devletlerde terörle mücadele merkezleri açılmıştır. ŞİÖ üye devletleri terör örgütlerini etkisiz hale getirmek ve ortadan kaldırmak için her yıl askeri tatbikatları yapmaktadır. Örgüt içinde onlarca askeri tatbikat yapılmıştır. Bu tatbikatlar Çin, Özbekistan, Rusya, Tacikistan ve Kazakistan'da gerçekleşmiştir. 6 Aralık 2017 yılında Çin Halk Cumhuriyetinde gerçekleşen ortak Anti-Terör eğitimlerine Hindistan, Kazakistan, Çin, Kırgızistan, Pakistan, Rusya, Tacikistan, Özbekistan devletleri katılmıştır. Eğitim İnternet ortamında terörizm, aşırılıkçılık ve ayrılıkçılığı öven bu eylemlere azmettiren ve terör örgütlere üyeleri toplanan tehlikeli yayınların önlemesi ile uluslararası terör örgütlerinin tespit edilmesi ve nötralize etmesi gibi konular içermekteydi. Eğitim sonucunda üye devletlerin yetkili organları siber terörizme ilişkin bilgilerin arama, toplama ve elektronik ortamda kanıt bulma ve kaydetme gibi çalışmalarda deneyim kazanmıştır. Tüm katılanlar çok yüksek hazırlık seviyesi gösterilmiş ve ev sahiplik eden tarafa Çin'e misafirperverlik ve çalışmaları sürdürmesi için iyi bir ortam hazırladığından dolayı teşekkürlerini iletmiştir.¹⁵¹

Bu yıl 17-21 Haziran tarihlerinde Şangay'da, terörle mücadele bakımında ŞİÖ üye devletlerinin yetkili organları arasında terörizmle mücadele ve güvenlik

¹⁴⁹ "ŞİÖ Üye Devletlerin Terörizme İlişkin Ortak Veri Bankasının Oluşturulmasına Dair (17.06.2004 tarihli) Anlaşması" - <http://www.agentura.ru/infrastructure/sharing/rats/bd/> (erişim tarihi:13.12.2018)

¹⁵⁰ URL : <http://ecrats.org/ru/news/7431> (erişim tarihi: 21.03.2019)

¹⁵¹ Daha detaylı bilgi için RATS resmi sitesi www.ectats.org Bkz.

sağlama hususunda bilgi alışverişi ve tecrübeler paylaşımı konusunda seminer gerçekleştirilmiştir. Seminer, Çin Halk Cumhuriyeti'nin Kamu Güvenliği Bakanlığı tarafından düzenlenmiş olup ŞİÖ'nün Uluslararası Hukuki Eğitim ve İşbirliği Merkezi (Çin) ve ŞİÖ Kamu Güvenliği Departmanı (Şangay) tarafından ortak organize edilmiştir. Seminerde ŞİÖ RATS İcra Komitesi Başkan Yardımcısı Barçuk V. "ŞİÖ üye devletlerinin RATS formatında terörle mücadelede deneyimleri" konulu bir sunum yapmıştır. Etkinlik sırasında katılımcılar uluslararası ve bölgesel durum hakkında bilgi alışverişinde bulunarak uluslararası terör ve aşırılıkçı örgütlerin faaliyetleri hakkında bilgi ve terörizmle mücadele kapsamında uluslararası toplantıların güvenliğini sağlanması konusunda tecrübeleri paylaşmışlardır.¹⁵²

27 Haziran 2019'da, ŞİÖ RATS himayesinde Kazakistan Cumhuriyeti'nin Karaganda bölgesinde "Spassk" askeri poligonunda Kazakistan, Özbekistan, Kırgızistan ve Tacikistan'ın yetkili organlarının terörle mücadele eğitimleri başarılı bir şekilde tamamlanmıştır. Eğitimler sırasında, ŞİÖ üye devletlerde ortak şüpheliler bakımından yapılan araştırma soruşturmada işbirliğinin koordine edilmesi için tarafların özel hareket, kolluk kuvvetleri ve soruşturma organlarının arasındaki çıkan sorunları konuşulmuştur. ŞİÖ üye devletlerin güvenlik organlarının, özel hareket ve kolluk kuvvetlerinin terör eylemlerinin önlenmesi, tespiti ve bastırılmasında konusunda mesleki eğitim seviyesini arttırmaya yönelik eğitimleri yapılmış olup özel terör mücadele birimlerinin personelleri teröristleri etkisiz hale getirme konusundaki pratik becerileri geliştirilmiştir. Yapılan tatbikatlarda terör saldırıların sonuçlarının en aza indirmek ve ortadan kaldırmak için eğitimleri yapılmıştır. Tatbikatlar neticesinde eğitime katılanlar etkili bir işbirliğinin ve belirli tehdit türlerine karşı koyabilme kabiliyetine sahip olduklarını gösterilmiştir. Bu etkinliğe ŞİÖ üye devletlerinin delegasyonlarına ek olarak, ŞİÖ' deki gözlemci statüsünde bulunan devletlerinin

---

yetkili organlarının temsilcileri ile BDT'nin Anti- Terör Merkezi ve KGAÖ da katılmıştır¹⁵³.

19 Temmuz 2019'da New York'ta BM merkezinde, ŞİÖ Sekreteriyat ve BM Terörle Mücadele Komitesinin (TMK) temsilcilerinin bir araya geldiği toplantıda, iki organlarının arasındaki işbirliğinin meseleleri konuşulmuştur. ŞİÖ Sekreteriyasının müsteşarı Habib Munir, terörle mücadele işbirliği için Şangay İşbirliği Örgütü hem siyasi, hem de pratik düzeyde gerekli yasal temelinin geliştirdiğini, ayrıca “ŞİÖ ve Bölgesel Terörle Mücadele Yapılanması (RATS) ilgili kuruluşlarla ve terörle mücadele merkezler ile diyalog ve işbirliğine açık olduğunu, ŞİÖ nün Ekim 2018'de ŞİÖ RATS ile BM TMK aralarında imzalanan memorandum kapsamında yakın işbirliğine çok önem verdiğini ” belirtilmiştir.¹⁵⁴

Şangay İşbirliği Örgütünün uluslararası güvenlik alanında işbirliği üye devletler başkanlarının düzenli toplantıların yapılması ve bu toplantılar sonucuyla imzalanan belgeleri küresel terörizmle mücadele stratejisinin geliştirilmesine önemli bir rol almaktadır. ŞİÖ üye devletlerinin savunma ve güvenlik alanlarında kolektif ana faaliyetleri anti -terör eğitimleridir. Ayrıca üye devletler Terörizmle Mücadele Konvansiyonlar çerçevesinde ulusal düzeyde ciddi bir terörizmle mücadele çalışmaları yürütmektedir. ŞİÖ üye devletleri Anti-Terör programı çerçevesinde tehlikeli İnternet sitelerinin engellenmesi, halkın bilgilendirilmesi, kamuoyunun basın organları aracılığıyla terör saldırılarının halinde hangi önlemlerin alınması gerektiği öğretilmektedir. Sadece 2017 yılında Kırgızistan'da, Cumhuriyet Başsavcılığı'nın basın servisi bilgilere göre 159 aşırılıkçılık propagandasının yapan internet siteleri kapatılmıştır.¹⁵⁵ Teorik açıdan ŞİÖ' nün terörizme karşı yapılan mücadele ve önlemleri değerlendirilirse örgüt bu meselelere büyük maddi harcamaları ve tüm gücünü vermektedir. Yapılan tatbikatlar ve uygulamalar bölgede terörizm, ayrılıkçılık ve aşırılıkçılığın azalması ve etkileri bakımından değerlendirme yapmak zordur, çünkü ŞİÖ'nün terörizme karşı yapılan operasyonlar, yöntemler, metotlar ve bunların sonuçları

¹⁵³ Daha detaylı bilgi için RATS resmi sitesi bkz URL : <http://ecrats.org/ru/news/7431> erişim tarihi 20.06.2019)

¹⁵⁴Şangay İşbirliği Örgütü resmi sitesi: <http://rus.sectesco.org/news/20190719/566196.html> (erişim tarihi 22.07.2019)

¹⁵⁵ URL: http://russian.news.cn/2018-01/09/c_136880913.htm (erişim tarihi: 21.05.2019)

bakımından gizlilik esası kabul edilmiş olup bu hususta yapılan uygulamaların ne kadar etkili olduğunu ancak ŞİÖ'nün basına yansıdığı ve izin verdiği kadar öğrenmek mümkündür.

SONUÇ

Uluslararası alanda terörizmle mücadele yüz yıl önce başlamış olmasına rağmen henüz uluslararası toplum, devletler ve hukuk sistemleri tarafından kabul edilebilir bir terörizm olgusunun tanımı ortaya konamamıştır. Uluslararası hukukta genel kabul görmüş terörizm kavramının eksikliği aynı şiddet eylemlerinin bir devlet tarafından terör eylemleri olarak nitelendirilirken diğer bir devletin ulusal egemenliğini korumak için uluslararası hukuka uygun olarak gerçekleşen eylemler olarak değerlendirilmesine yol açmaktadır. Bu bağlamda şiddet içeren eylemler, genellikle siyasi sempati, dini görüş veya ulusal/etnik kimliğe göre değerlendirme yapan ve “çifte standart” olarak adlandırılan politikalar çerçevesinde değerlendirilmektedir.¹⁵⁶

Modern dünyada terörizmle mücadele ulusal ve uluslararası alanlarda iki seviyede gerçekleşmektedir. Ulusal düzeyde yapılan mücadelelerin yeterli olmadığını tüm devletler yıllar önce anlamışlardır. Bu nedenle uluslararası normların oluşturulması girişimde bulunmuşlardır. Uluslararası alanında terörizme karşı yapılan mücadeleler evrensel ve bölgesel düzeylerde iki veya çok taraflı sözleşmeler çerçevesinde yapılmaktadır.

Evrensel seviyede normatif terörle mücadelenin oluşturulması bakımından BM düzenleyici bir rol almaktadır. Günümüze kadar BM tarafından hazırlanan sözleşmelerin birçoğu dünyada gerçekleşen terör saldırılarına karşı bir tepki olarak hazırlanmıştır. Bütün sözleşmelerde terörizmin tanımı spesifik ve sektörel olarak yapılmıştır. Yani sözleşmelerde genel terörizm tanımını yer almamakla beraber belirli kişilere karşı suç oluşturacak belirli eylemler belirtilmiştir. Sözleşmelerin benzer yönleri; şiddetin terörizmin unsuru olarak belirlenmesi ve “*aut dedere aut judicare*” prensibi içermesidir¹⁵⁷. Hukuki açıdan önemli bir husus olan terörle mücadele konusunda “iade et ya da yargıla” ilkesinin kabul edilmesi suçluların cezasız kalmasını önlemektedir. Ancak bazı

¹⁵⁶ БЕГЛОВА Н.С.; «Терроризм поиск решения проблемы», журнал США : экономика политика идеология, 1991,N 1, с.36 (Beglova N.S. “Terrorizm poisk reşeniya problemı”,jurnal SŞA: ekonomika politika ideologiya, 1991, N:1, s.36) URL : <http://elibrary.ru/defaultx.asp> (erişim tarihi 21.04.2019.)

¹⁵⁷ 1963 “ Uçaklarda İşlenen Suçlar ve Diğer Eylemlere İlişkin Sözleşmesi” nde “*aut dedere aut judicare*” ilkesi öngörülmemiştir.

uluslararası sözleşmelerde örneğin: 1963 “*Uçaklarda İşlenen Suçlar ve Diğer Eylemlere İlişkin Sözleşmesi*” ,1979 “*Rehin Alma Olaylara Karşı Sözleşmesi*”,1997 “*Terörist Bombalamaların Önlemesi*” ve “*Terörizmin Finansmanının Önlenmesine dair Sözleşmesi*”nde suçluların iade bakımından çekince hükümlerinin bulunması terörle mücadeleyi etkisiz pozisyonda bırakmaktadır.¹⁵⁸

Terörizm olgusunun doğasının ve hukuki niteliğinin doğru olarak tespit edilmesi ve anlaşılması, bu olgunun benzer yasadışı eylemlerden ayırt edilebilmesi terörizmle etkili bir mücadelenin gerekli ön koşuludur. Terörizme karşı uluslararası sözleşmelerin karmaşık ve sektörel yaklaşımı ileride ortaya çıkabilecek terör çeşitleri kapsamayacaktır. Uluslararası terörizme karşı sözleşmelerde terörizmin amacı konusunda ortak bir görüşü bulunmaması hukuki açıdan terörizmin nitelendirilmesi için zorlukları yaratmaktadır. Ayrıca terörizmi oluşturan faktörler ve nedenlerin belirtilmemesinin terörizmle mücadele bakımından ağır bir ihmal olduğu söylenebilir.

Bu tezin birinci bölümünde terörizm olgusunun evrilmesi üzerinde durulurken terörizmi yaratan birçok neden olduğu tespit edilmiştir. Hatta bazı nedenler bizzat devletler tarafından yaratılmaktadır. Terörle mücadele sözleşmeler devlet dışı aktörleri kapsamakta olup devletlerin doğru ve dolaylı faaliyetleri sözleşmelerin kapsamı dışında kalmaktadır. Dolayısıyla devlet destekli terörizmin örneği vekâlet savaşlarının gizli aktörleri uluslararası terörizme karşı sözleşmelerin kapsamı dışında bırakmaktadır.¹⁵⁹ Bu bağlamda evrensel düzeyde terörizme karşı etkili bir mücadele verilmesinin terörizme karşı mevcut uluslararası hukuk normları çerçevesinde mümkün olmayacağı görülmektedir. Bu nedenle terörizmle mücadele alanında uluslararası hukuk sükülterinin davranışları belirtilen özel uluslararası kuralların düzenlenmesini gerektirmektedir. Bu kurallarının bütün devletler için “erga omnes” niteliğinde olduğu halde, uluslararası hukuk sükülterinin bu normların ihlal etmesi durumunda en etkili kontrol mekanizması kuşkusuz uluslararası hukuku olacaktır.

---

¹⁵⁹ Kaya İ.; a.g.e., s.41

Uluslararası alanda bölgesel seviyede işbirliğinin daha etkili ve verimli olduğu birçok örneklerle ispatlanmıştır. Bölgesel örgütler bakımından terörizmle mücadelede konusunda ŞİÖ'nün etkili sonuçlara ulaştığı söylenebilir. Nitekim ŞİÖ'nün varoluş sürecinde üye devletler terörizm ve aşırılıkçı ideolojilerin varlığının ve yayılmasının nedenlerini araştırarak, bunların önlenmesi konusunda çok sayıda çalışmalar gerçekleştirmişlerdir. Bu çalışmalar neticesinde aşırılıkçılıkla ve terörizmle bağlantılı olan internet siteleri, dernek ve vakıf gibi kuruluşlar kapatılmıştır ve ŞİÖ üye devletlerinin topraklarında birçok terör saldırılı önlenmiştir.¹⁶⁰

ŞİÖ'nün ortaya çıkmasının temel nedeni 21. yüzyılda bu bölgede aktif olan çok tehlikeli ayrılıkçı, aşırılıkçı ve terör eğilimlerine direnme arzusu idi. Elbette, her üye devleti Şangay İşbirliği Örgütüne katılmaya karar verirken siyasi, ekonomi ve diğer nitelikli kendi amaçlarını gözeten karar almışlar. Ancak Rusya, Çin ve Orta Asya'nın devletlerin birleşmesine itekleyen en önemli faktörü devlet bütünlükleri korumak için radikal eğilimlerle mücadele ile kontrolsüz bölgelerde etkinliğin yayılması ortak özendirici bir faktör olmuştur.

ŞİÖ Şartında örgüte üye olan tüm devletlerin eşit olduğu belirtilmektedir. Ancak ŞİÖ'nün etki ve gelişmesinin iki ana merkezi Rusya Federasyonu ve Çin Halk Cumhuriyeti olduğu tüm dünya tarafından kabul edilmektedir. Her iki devlet de ŞİÖ'de ilk önce kendi çıkarları çerçevesinde hareket etmektedir. Dolayısıyla bu iki büyük devleti için ŞİÖ bir yandan kendi menfaatleri elde etmek için bir aracı, diğer yandan birbiriyle stratejik etkileşimi sağlanması için bir platformdur. ŞİÖ'de 8 tam üye bulunmaktadır, ancak kararların alma bakımından Çin ve Rusya belirleyici bir rolünde olduğunu ortadadır. Dünyanın en büyük pazarlarından sahibi olan bu iki devletin örgütte birlikte bulunması "Şangay Bölgesine" çekicilik ve Batıdan siyasi bağımsızlık sağlamaktadır.¹⁶¹ ŞİÖ ya 2017 yılında katılan nükleer güce sahip olan yeni üyeleri Hindistan ve Pakistan örgütü uluslararası arenada daha da güçlü ve etkili haline getirmişler.

¹⁶⁰ Daha detaylı bilgiler için RATS resmi sitesi bkz. URL: www.ectats.org

¹⁶¹ УСМОНОВ Фаррух ; «Шанхайская Организация Сотрудничества :Российский подход к кандидатуре Ирана», Центральная Азия и Кавказ ,Том 17 ,Выпуск 3, 2004 с.18 (USMONOV Farruh; " Sanhayskaya Organizatsiya Sotrudničestva : Possiyskiy podhod k kandidate İrana", Tsentralnaya Aziya i Kavkaz Tom 17 Vıpusk 3, 2014, s 18.)

ŞİÖ'nün 18 yıllık terörizme karşı yapılan mücadelelere bakılırsa örgüte üye devletleri aralarında aktif bir şekilde işbirliğinde bulunurken üye olmayan devletler ve uluslararası örgütlerle de terörle mücadelede işbirliği sağlamaktadır. ŞİÖ tarafından 2001 tarihli *“Terörizm, Aşırılıkçılık ve Ayrılıkçılıkla Mücadele Konvansiyonu”* , 2009 *“Terörizme Mücadele Konvansiyonu”* ,2017’ de *“Aşırılıkçılığa Mücadele Konvansiyonu”* ve 2002 yılında RATS'ın kurulması hakkında kararı, örgütünün terörle mücadele politikasının temelini oluşturmakta olup terörizm, aşırılıkçılık ve ayrılıkçılık kavramlarının tüm üye devletlerinin tarafından tek kabul görmüş tanımları içermektedir. Ayrıca bu belgelerde üye devletlerinin mümkün olduğu kadar geniş bir işbirliğinin alanları düzenlemektedir.

Uluslararası normlarının oluşturulması konusunda en önemli rolü, bu normlarının kendi irade ürünü olduğundan devletlere verilmiştir. Uluslararası hukukta normların oluşturma süreci ulusal normlardan daha karmaşık ve çok yönlü olarak gerçekleşmekte olup zaman bakımından daha uzun bir süre gerektirmektedir. ŞİÖ Şartında örgütün karar alma usulü her hangi bir oylamayı gerektirmeyen uzlaşma ya da karşılıklı anlaşma yöntemi olduğu belirtilmiştir. ŞİÖ'nün karar alma usulü göz önünde bulundurunca örgütün içinde kabul edilen konvansiyonlar uluslararası hukuk normların hazırlama süreci bakımından hızlı bir şekilde kabul edilmiştir.

Konvansiyonel tanımlar ve mekanizmalar bakımından hızlı bir şekilde anlaşması nedeni 2017 yılına kadar Şangay İşbirliği Örgütünün üyeler eski SSCB ülkelerinden ve onlara benzer mantalitesi (devlet felsefesi) olan Çin Halk Cumhuriyetinden oluşmaktaydı. Hindistan ve Pakistan'ın üyeliğinden sonra örgüt içinde karar mekanizmaları nasıl işleyeceği zaman gösterecektir.

Bugün ŞİÖ üye devletlerin arasında siyasi ve askeri alanlarında tam bir güven ilişkileri sağlamış olup bu bağlamda örgütün üyeleri renkli devrimler, uyuşturucuyla mücadele, bilgi güvenliği alanında uluslararası işbirliğin güçlendirilmesi, silahların yayılmasının durdurması, terörizmin finansmanının önlenmesi, biyolojik, toksik ve siber terörizmin yayılmasının önlenmesi alanlarında sıkı bir işbirliğinde bulunmaktadır. ŞİÖ kuruluşundan itibaren yapılan her toplantıda terörizm ve güvenlik sorunları ele almıştır. Örgütün terörle

mücadelede gösterdiği çabaları ve terörizmi önleme bakımından çıkarttığı kararlar ile kabul edilen sözleşmeleri ŞİÖ'nün bu soruna ne kadar önem verdiğini göstermektedir. Ancak terörizm sürekli değişen, karmaşık ve hukuki nitelendirme bakımından zor bir olgu olduğundan terörizme karşı mevcut mücadele normlarını ve pratiklerini içeren sistemleri sürekli iyileştirmek gerektiğini de unutmamalıdır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

BEN Saul; **“Defining Terrorism in International Law”**, Oxford University Press, 2010.

ÇALIŞ Şaban H., ÖZLÜK Erdem (Ed.), **“Küresel İlişkiler Çağında Uluslararası Örgütler”**, Çizgi Kitabevi, 2018.

ЧЕБОТАРЁВ Владимир ; **«Терроризм как социальное явление»**, Тамбов, 2013.
(ÇEBOTAREV Vladimir; **“Terrorizm kak sotsialnoe yavleniye”**, Tambov, 2013,)

ГУДЖАТУЛЛАЕВ Р.А.; **“Сепаратизм и его последствия в условиях этнополитического конфликта”**, Учёные Записки Казанского Университета , Том 157 ,Серия Гуманитарные Науки, Книга 1 ,2015, (GUDJATULLAEV R.A.; **“ Seperatizm i ego posledstviya v usloviyah etnopolitiçeskogo konflikta”**, Uçeniye Zapiski Kazanskogo Universiteta, Tom 157,Seriya Gumanitarniye Nauki, Kniga 1, 2015)

ГОРБУНОВ Константин Г.; **«Терроризм- Социально Психологическое Исследование»**, ОмГУ, Омск, 2010. (GORBUNOV Konstantin; **“ Terrorism – Sotsialno Psihologicheskoe İssledovanie”**, OmGU ,Omsk 2010)

GOLD Dore ; **“Tower of Babble: How the United Nations Has Fueled Global Chaos”**, Grown Publishing Group, 2004 .

HOFFMAN Bruce; **“Inside Terrorism”**, Columbia University Press, 2006.

KARABULUT Bilal ; **“Küreselleşme Sürecinde Güvenliği Yeniden Düşünmek”**, Barış Kitabevi ,Ankara 2015.

KAYA İbrahim; **“Terörle Mücadele ve Uluslararası Hukuk”**, USAK Yayınları, Ankara 2005.

КОММИСИНА Ирина ,КУРТОВ Александр ; **«Шанхайская Организация Сотрудничества Становление Новой Реальности»**, РИСИ ,Москва,2005 (KOMMİSİNA İrina, KURTOV Aleksandr; Shanghayskaya Organizatsiya Sotrudnichestva: Stanovleniye Novoy Realnosti, RİSİ,Moskva2005).

LAQUEUR Walter; **“The New Terrorism : Fanaticism and the Arms of Mass Distruction”**, Oxford, Oxford Univ.Press, October 12, 2000.

ЛУКАШУК И.И., НАУМОВ А.В.; **“Международное Уголовное Право”**, Спарк ,Москва, 1999 (LUKAŞUK İgor ,NAUMOV Anatoliy; Mejdunarodnoye Ugolovnoye Pravo,Spark, Moskova 1999)

MUMFORD Andrew; **“Proxy Warfare”**, Cambrige,Polity Press,2013.

OĞAN Gökçen; **“Şanghay İşbirliği Örgütü Türkiye için bir seçenek mi, zorunluluk mu?”** Aygan Yayıncılık,2017.

ÖRGÜN, Faruk; **“Küresel Terör”**, Okunmuş Adam Yayınları, İstanbul,2001.

PAZARCI Hüseyin; **“ Uluslararası hukuk”**, Turhan Kitabevi ,Ankara 2012.

SAMİ Selçuk ; **“Hukukun Terörle Sınarı”**, TAAD, Cilt:1, Yıl:2,Sayı:5, 2011,

SANDS Philippe; **“Hukuksuz Dünya: Küresel kuralları koymak ve yıkmak”**, Alfa Basım,2015.

ŞEN Osman, **“21 Yüzyılın Başlangıcında Terörizmle Stratejik Mücadele”**, Alfa Basım,2016.

TEMUR Ferit; **“Yükselen Asya’da Şanghay İşbirliği Örgütü: Dünü, Bugünü ve Yarın”** Stratejik Düşünce ve Araştırma Vakfı İkt. İşt, Ankara 2015.

ÜNVER Yener; **“Terör ve Düşman Ceza Hukuku”**,1.Baskı,Seckin Yayınevi, Ocak 2007

ВАСИЛЕНКО Владимир ; **«Шанхайская Организация Сотрудничества: Региональная Система Безопасности»**, Проспект ,Москва ,2014 (VASILENKO Vladimir ; Şanhayskaya Organizatsiya Sotrudnişçestva Regionalnaya Sistema Bezopasnosti, Prospekt , Moskova 2014,)

ВЛАДИМИРОВ Александр И. ; **«Основы общей теории войны. Часть 2. Теория национальной стратегии: Основы теории, Практики и Искусства управления государством»**, Москва, Синергия, 2013, (VLADIMIROV Aleksandr ; “Osnovi obşey teorii voini.Çast 2.Teoriya natsionalnoi strategii: Osnovi teorii, Praktiki i İskusstva upravleniya gosudarstvom”, Moskova, Sinergiya,2013.)

ZAFER Hamide, **“Ceza Hukukunda Terörizm”**, Beta Yayınlar, İstanbul 1999.

Makaleler

АЛИМОВ Рашид ; **«Роль Шанхайской Организации Сотрудничества в Противодействии Угрозам Мира и Безопасности»**, 2017 (ALIMOV Rashid, Rol Shanghayskoy Organizatsii Sotrudnichestva v protivodeistvii Ugrozam Mira i Bezopasnosti”,2017) <http://unchronicle.un.org/ru/article/4449>.(erişim tarihi 05.04.2019)

AWOTOYE Tobiloba O.; **“State responsibility as a panacea to international terrorism”**,Humanites and Social Sciences, Vol.1, No1,2013,p.32. URL: <http://article.sciencepublishinggroup.com/pdf/10.11648.j.hss.201130101.15.pdf> (erişim tarihi 21.06.2019)

Bailes A. & Dunay, P.; **“The Shanghai Cooperation Organization as a regional security institution // The Shanghai Cooperation Organization.”** Stockholm International Peace Research Institute, Policy Paper , May 2007 .

BAKTIAYA Adil; **“19 Yüzyılın Sonlarında Anarşist Terör, Toplumun Anarşistlere Karşı Korunması Konferansı (1898) ve Osmanlı Devlet”**, Bilgi ve Belek, İstanbul Bilgi Üniversitesi Türk Devrim Tarihi Çalışmaları Dergisi,Yıl04, Sayı 08, Yaz 2007.

БЕГЛОВА Н.С.; **«Терроризм поиск решения проблемы»**, журнал США : экономика политика идеология 1991 N 1 с.36 (Beglova N.S. “Terrorizm poisk reşeniya problemi”,jurnal SŞA: ekonomika politika ideologiya, 1991, N:1, s.36) URL : <http://elibrary.ru/defaultx.asp> (erişim tarihi 21.04.2019.)

BLANK S.; **“The Shanghai Cooperative Organisation: Post-Mortem or Prophecy”**,The Journal of the China and Eurasia Forum Quarterly, Vol 3, N 2,Summer 2005.p.13-18.

BİRDİŞLİ Fikret; **“Birleşmiş Milletler (BM)’in Uluslararası Sorunları Önleyebilme Yeteneği”**, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi /The Journal of International Social Research, Volume 3 / 11 ,Spring 2010 URL: http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt3/sayi11pdf/birdisli_fikret.pdf (erişim tarihi 05.04.2019)

DOĞAN Fazlı; **“Şangay İşbirliği Örgütü”**, Küresel İlişkiler Çağında Uluslararası Örgütler ÇALIŞ Şaban H., ÖZLÜK Erdem (*Editörler*),Çizgi Kitabevi, Ankara 2018.

DÖNMEZER Sülhi; **“Milletlerarası Tedhişçilik”**; <https://dergipark.org.tr/download/article-file/96139> erişim tarihi 02.01.2019)

УСМОНОВ Фаррух ; **«Шанхайская Организация Сотрудничества :Российский подход к кандидатуре Ирана»**, Центральная Азия и Кавказ ,Том 17 ,Выпуск 3, 2004. (USMONOV Farruh; “ Sanhayskaya Organizatsiya Sotrudniçestva : Rossiyskiy podhod k kandidate İrana”,Tsentralnaya Aziya i Kavkaz Tom 17 ,Vıpusk 3, 2014)

GROB-FITZGIBON Benjamin, **“Hançerden Bombaya: Karl Heinzen ve Politik Terörüz Evrimi”** çeviri: HAZARYAN Anahit, Terrorism and Political Violence, Vol.16, No1.,2004,s.97-115.

ГУРОВ В.; **«Международный Терроризм: Некоторые аспекты Проблемы в Историческом Контексте»**, Известие Самарского научного центра Российской академии наук м.12 No:6, 2010.(GUROV V.; “Mejdunarodniy Terrorizm: Nekotorie Aspektı Problemi v İstoricheskom Kontekste”, İzvestiya Samarskogo nauchnogo tsentra Rossiyskoi akademii nauk m.12,No:6,2010)

https://kpfu.ru/portal/docs/F114695191/mezhdunarodnyy_terrorizm_nekotorye_aspekty_problemy_v_istoricheskom_kontekste.pdf (erişim tarihi :04.03.2019.)

GÜMÜŞ Tolga; **“Orta Çağ Avrupa’sında Şiddet :Toplumsal Değişim ve Şiddetin Yeniden Yapılanması”**, Doğu Batı, Kasım, Aralık, Ocak 2007-2008, sayı 43.

ГУАНЧЕН Син; **«Шанхайская Организация Сотрудничества в борьбе с Терроризмом Экстремизмом и Сераратизмом»**, CA&CC Pres AB Издательский дом , Швеция (GUANÇEN Sin; “Şanhayskaya Organizetsiya Sotrudniçestva v borbe s Terörizmom, Separatizmom i Ekstremizmom”, CA&CC Pres AB İzdatelskiy Dom, Şvetsiya) [URL:http://www.ca-c.org/jornal/2002/jornal_rus/cac-04/02.cinru.shtml](http://www.ca-c.org/jornal/2002/jornal_rus/cac-04/02.cinru.shtml) (erişim tarihi 11.03.2019)

HALATÇI ULUSOY Ülkü; **“ Ortadoğu’da Terörizmle Mücadele Kapsamın da BM’nin Rölü”** URL:

[https://tasam.org/Files/Icerik/File/Pages from 4 ortadogukit pdf 905318b5-764b-490a-baf7-29383bb8f482.pdf](https://tasam.org/Files/Icerik/File/Pages%20from%204%20ortadogukit%20pdf%20905318b5-764b-490a-baf7-29383bb8f482.pdf) (erişim tarihi 20.05.2019)

ИЛЬИНСКИЙ Игорь; **«О Терроре и Терроризме»**, Сборник статей о терроризме ,Русский интеллектуальный клуб, Московский гуманитарный университет, (İLİNSKIY İgor; “O Terrore i Terrorizme”, Sbornik statiyei o terrorizme , Russkiy intellektualiniy klub, Moskovskiy gumanitarniy universitet,2001)
<http://avkrasn.ru/article-467.html> (erişim tarihi 04.05.2019.)

ИЛЪЯСОВ Ф.Н.; **«Терроризм-от социальных оснований до поведения жертв»**, СОЦИОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ, No: 6, 2007 с.78-86. (İLYASOV F.N.; «Terrorizm- ot sotsialnih osnovaniy do povedeniya jertv», SOTSILOGİÇESKİYE İSSLEDOVANİYA, No: 6, 2007 s.78-86)

İSMAYIL Elnur; **“Büyük Sekizliye Dönüşen Şangay İşbirliği Örgütü”**, BİLGESAM Analiz/Orta Asya, No:1367, 20 Haziran 2017 URL:
<http://bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-66-20170619501367.pdf> (erişim tarihi:13.05.2019)

KAŞIKÇI Tamer; **“Küresel Terörizm ve Birleşmiş Milletler Sistemi”**, The Turkish Yearbook of İnternational Relations, Volume 47(2016),p.1-21. DOI: 10.1501/İntrel_0000000305 URL:
<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/44/2256/23469.pdf>. (erişim tarihi 21.04.2019)

KAVLAK Ahmet; **“Terör ve Meşru Terör”**, Doğu Batı, Kasım, Aralık, Ocak 2007-2008,sayı 43.

KILINÇ Doğan; **“Self Determinasyon İlkesinin Azınlıklar Açısından Değerlendirilmesi”** Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C XII, Y.2008,Sa. 1-2.

КЛИМЕНКО А. Ф.; **« ШОС Стратегия Развития: Проблемы Защиты и Безопасности»**, (KLİMENKO A.F.; “ŞOS Strategiya Razvitiya: Problemi Zaşiti Bezopasnosti”),2009

.URL:(www.ifesras.ru/attaches/books_text/strategiya_razvitiya.pdf.)(erişim tarihi 15.12.2018)

KOÇER Gökhan, **“Etnik Gruplar”**, “Uluslararası İlişkiler : Giriş, Kavram ve Teoriler”, Haydar Çakmak (Ed.), Ankara, Platin Yayınları, 2007.

КОШЕРБАЕВ Д. В., БУЛУМБАЕВ О. П.; **« Предпосылки, Причины Возникновения и Методы Борьбы с Сепаратизмом»**, 2017(KOŞERBAEV D.B., BULUMBAEV O.P. “Predposilki, Priçini Vozniknoveniya i Metodı Borbi s Separatizmom”,2017) URL: <http://publikacia.net/archive/2017/4/2/39> (erişim tarihi 03.04.2019.)

КОЛОБКОВ О. А., ШУЛЬЦ Э. Э.; **«Арабская Весна: Технологии Бунта»**, Парадигмы Общественного Развития, Полития, No:1(72), 2014 (KOLOBKOV O.A., ŞULTS E.E.; Arabskaya Vesna: Tehnologii Bunta», Paradigmi Obşestvennogo Razvitiya, Politiya, No:1(72), 2014. URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/arabskaya-vesna-tehnologii-bunta.pdf>.(erişim tarihi. 22.04.2019)

КУРАМШИНА Д. ; **«История Становления и Развития Отношений Стран Шанхайской Организации Сотрудничества»**, Студенческий Научный Форум ,2014 (KURAMSHINA D. “ İstoriya Stanovleniya i Razvitiya Otnosheniy Stran Shanhayskoy Organizatsii Sotrudnichestva, Studenchiskiy nauchniy Forum 2014) <https://scienceforum.ru/2014/article/2014002094> (erişim tarihi 02.04.2019)

ЛУКИН Александр ; **«Шанхайская Организация Сотрудничества: проблемы и перспективы»**, Международная жизнь, Москва, 2004 , No:3 ,с.8-10.(LUKİN Aleksandr; “Şanhayskaya Organizatsiya Sotrudniçestva : problemi i perspektivi”, Mejdunarodnay Jizn, Moskva, 2004, No:3, s.8-10)

МАКАРОВ В. Г.; **« Эволюция концепций ядерного сдерживания»**, Вестник АГУ , Выпуск 2 (179), 2016, с .142-150 (MAKAROV V.G.; «Evolutsiya kontsepsiy yadernogo sderjivaniya», Vestnik AGU, Vıpusk 2(179), 2016, s.142-150) (URL: [http](http://)

[://cyberleninka.ru/article/v/evolyutsiya-kontsepsiy-yadernogo-sderzhivaniya](http://cyberleninka.ru/article/v/evolyutsiya-kontsepsiy-yadernogo-sderzhivaniya) (erişim tarihi 12.01.2019)

МЕТЕЛЕВ Сергей Е.; **«Современный Терроризм и Методы Антитеррористической Деятельности»**, РГТУ, Омск, 2008. (METELEV Sergey; “Sovremenniy Terrorizm i Metodi Antiterroristicheskoy Deyatelnosti, RGTEU, Omsk, 2008.)

MURPHY T.; **“East of the Middle East: The Shanghai Cooperation Organization and U.S. Security Implications.** 2006. URL:

<http://www.ciaonet.org/wps/cdi1000/index.html> (erişim tarihi:12.04.2019)

ÖZEMİR Ali Murat; **“Egemenlikteki Dönüşüm, Kendi Kaderini Tayin Meselesi ve Sovyet İhtilali”**.

РАБУШ Т.В.; **«Афганский вопрос» в 1980-е годы и резолюции ООН**, Вестн. Сев.(Арктич) федер. Ун-та Гумани. и соц. Науки, 2018 No:5 С.15-24 (RABUŞ T.V. «Afganskiy vopros» v 1980-e godi i rezolutsii OON Vestn. Sev. (Arktiç)feder. Un-ta Gumanit. I sots.nauki.2018 No: 5 s.15-24.) DOI: 10.17238/issn2227-6564.2018.5.15

РЫБКИН Ю.Р. ; **“ Стратегия США в Центрально- Азиатском регионе”**, Управленческое Консультирование , N:4,2018. (РІВКІН Y.R.; “Strategiya SŞA v Tsentralno – Aziatskom regione”, Upravlençeskoe Konsultirovaniye, N:4, 2018)

URL: <https://www.acjornal.ru/jour/article/download/829/828> (erişim tarihi: 04.05.2019)

SARAÇLI Murat; **“Uluslararası Hukukta Terörizm”**, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2007, Cilt 11, sayı 1-2.

TEKEL Suna; **“Birleşmiş Milletler ve Uluslararası Terörizm”** <http://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/TEKEL-Suna-BİRLEŞMİŞ-MİLLETLER-VE-ULUSLARARASI-TERÖRİZM.pdf>(erişim tarihi 24.05.2019)

ТЕПЛЯКОВ О.В.; **«Проблемы в подходе к вопросу классификации современного терроризма.»** Вестник Военного Университета, 2010 , No:4(24)с.12-16. (TEPLYAKOV O.V.; Problemleri b podhode k voprosu klassifikatsii sovremennogo terorizma», Vestnik Voyennogo Universiteta,2010, No:4(24) s.12-16.)

ТОПЫЧКАНОВ П. В.; **«Трансформация Регионального сотрудничества в области безопасности»**, Вестник Московского Университета, С.12, Политические Науки, 2013, No:4, с.84 (ТОПЫЧКАНОВ.П.В.; «Transformatsiya Regionalnogo sotrudniçestva v oblasti bezopasnosti», Vestnik Moskovskogo Universiteta, S.12,Politiçeskiye Nauki,2013, No:4,s.84)

ТОКТОМУШЕВ Айбек ; **“Центральная Азия: Коллективные Усилия Государств в Противодействии Угрозе Международного Терроризма”**, Ядерный Контроль , No :2(79), Том 11, 2004, с.81-96 (ТОКТОМУШЕВ Айбек; «Tsentralnaya Aziya : Kollektivniye Usiliya Gosudarstv v protivodeistvii Ugroze Mejdunarodnogo Terrorizma», Yaderniy Kontrol, No:2(79), Tom 11, 2004,s.81-96) URL: http://nup-центр.рф/kosdata/page_doc/p1529_1.pdf(ерішiм таріхі 21.05.2019)

ТРОШКИНА А., МЕРЕЕВА В.; **«Терроризм Историко-Политический Аспект»**, Молодой Учёный ,2016 ,N:26 ,с.561-564.(TROSHKINA Alina, MEREEVA Veronika; “Terrorizm İstoriko-Politicheskij Aspekt”,Molodoy Ucheniy,2016,No26,s.561-564.) <http://moluch.ru/archive/130/36045/> (ерішiм таріхі 30.12.2018)

ВАСИЛЬЕВ Л.Е.; **«Проблемы безопасности в Восточной Евразии. Борьба с терроризмом, сепаратизмом и экстремизмом»**, Учреждение Российской Академии Наук Институт Дальнего Востока РАН, Москва, 2009 ,с.57-61 (VASILIEV L.E.; «Problemleri bezopasnosti v Vostoçnoy Evrazii. Borba s terorizmom, separatizmom i

ekstremizmon», Uçrejdeniye Rossiyskoy Akademii Nauk İstitut Dalnego Vostoka RAN, Moskva,2009,s57-61)URL:www.ifes-ras.ru/attaches/books_texts/problem_bezopasnosti_vasiliev.pdf (erişim tarihi 14.03.2019.)

YAYLA Atila, «Terör ve Terörizm Kavramlarına Genel Bakış», 1990, Cilt 45,sayı 1,s 343 dergipark.ulakbilim.gov.tr (15.12.2018)

YOM S.L.; “Power Politics in Central Asia”, Harvard Asia Quarterly,Vol.6 N 4 ,Autumn 2002 ,URL: http://projects.iq.harvard.edu/files/har/files/vol_6.4_fall_2002.pdf. (erişim tarihi 20.05.2019)

ZAFER Hamide, “Ceza Hukukunda Terörizm”, Beta Yayınlar, İstanbul 1999.

ZEYREK Can ; “Orta Asya’da Etkin Bölgesel Bütünleşme Çabaları : Şanghay İşbirliği Örgütü”, Ege Akademik Bakış Dergisi, 2010 ,C.10,sayı 3.

İnternet Adresleri

www.ecrats.org (05.12.2018)

<http://kremlin.ru/supplement/5095/print> (13.12.2018.)

<http://www.aqentura.ru/infrastructure/sharing/rats/bd/> (13.12.2018.)

http://www.ecrats.com/content_rus/terr_list/index (13.12.2018.)

www.infoshos.ru (13.12.2018.)

<https://www.un.org/sg/ru/content/sg/declarations-and-messages>. (erişim tarihi 01.12.2018)

<https://eurasia.expert/vostochnoe-nato-5-mifov-o-shankhayskoy-organizatsii-sotrudnichestva/> (erişim tarihi 21.03.2019)

<http://unscr.com/en/resolution/1566>. (erişim tarihi 25.06.2019)

http://www.un.org/ru/dokuments/decl_conv/declarations/power.shtml (erişim tarihi 04.04.2019)

<https://www.un.org/sg/ru/content/sg/declarations-and-messages>. (erişim tarihi 01.12.2018)

<http://rus.sectsko.org/structure/> (02.08.2018.)

<http://dokumentsny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N14/548/01/PDF/N1454801.pdf?OpenElement> (erişim tarihi 21.05.2019)

<http://www.unicankara.org.tr/language/tr/birlesmis-milletlerin-terorle-mucadelesi-terorle-mucadele-eylem-plani/#.XWEUe-gzaUk> (erişim tarihi 03.05.2019)

<https://www.bmdergi.org/language/tr/bm-terorle-mucadele-ofisinin-kurulmasi-genel-kurulda-onaylandi/> (erişim tarihi 14.06.2019)

http://www.unodc.org/pdf/crime/terrorism/res_1373_english.pdf (erişim tarihi 23.05.2019)

<docs.cntd.ru/document/902134343> (erişim tarihi 05.05.2019.)

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/05/20120508-1.htm> (erişim tarihi 21.06.2019)

http://mevzuat.shgm.gov.tr/umevzuat/kanun/Pekin_Sozlesmesi_TR.pdf (erişim tarihi 12.05.2019)

http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/pdf/responsibility.pdf (erişim tarihi 03.04.2019)

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 11/09/2019

Tez Başlığı : ŞANGAY KONVANSYONU KAPSAMINDA TERORİZM SUÇU

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam ....86. sayfalık kısmına ilişkin, 16/09/19. tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı %10 'tür.

Uygulanan filtrelemeler:

- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç
- Kaynakça hariç
- Alıntılar hariç
- Alıntılar dâhil
- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza

Adı Soyadı: Aylin UZEL

Öğrenci No: N15222969

Anabilim Dalı: Kamu Hukuku

Programı: Tezli Yüksek Lisans

Statüsü: Y.Lisans Bütünleşik Dr.

11.09.19

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

Prof.Dr. Ali Murat ÖZDEMİR

(Unvan, Ad Soyad, İmza)

HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
MASTER'S THESIS ORIGINALITY REPORT

HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
PUBLIC LAW DEPARTMENT

Date: 11/09/2019

Thesis Title : THE CRIME OF TERRORISM IN THE SHANGHAI CONVENTION

According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options checked below on 16./09./19 for the total of ....86..... pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled as above, the similarity index of my thesis is ..10.. %.

Filtering options applied:

- Approval and Declaration sections excluded
- Bibliography/Works Cited excluded
- Quotes excluded
- Quotes included
- Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

Date and Signature

Name Surname: Aylin UZEL

Student No: N 15222969

Department: Public Law

Program: Master with Thesis

Status: Masters Combined MA/ Ph.D.

16.09.19

ADVISOR APPROVAL

APPROVED.

Prof. Dr. Ali Murat ÖZDEMİR

(Title, Name Surname, Signature)

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ETİK KOMİSYON MUAFİYETİ FORMU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 11/09/2019

Tez Başlığı: ŞANGAY KONVANSYONU KAPSAMINDA TERORİZM SUÇU

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmam:

1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır,
2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir.
3. Beden bütünlüğüne müdahale içermemektedir.
4. Gözlemsel ve betimsel araştırma (anket, mülakat, ölçek/skala çalışmaları, dosya taramaları, veri kaynakları taraması, sistem-model geliştirme çalışmaları) niteliğinde değildir.

Hacettepe Üniversitesi Etik Kurullar ve Komisyonlarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre tez çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kurul/Komisyon'dan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza

Adı Soyadı: Aylin UZEL
Öğrenci No: N15222969
Anabilim Dalı: KAMU HUKUKU
Programı: Tezli Yüksek Lisans
Statüsü: Yüksek Lisans Doktora Bütünleşik Doktora

11.09.2019

DANIŞMAN GÖRÜŞÜ VE ONAYI

Prof.Dr. Ali Murat ÖZDEMİR

(Unvan, Ad Soyad, İmza)

Telefon: 0-312-2976860

Detaylı Bilgi: <http://www.sosyalbilimler.hacettepe.edu.tr>

Faks: 0-3122992147

E-posta: sosyalbilimler@hacettepe.edu.tr

HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
ETHICS COMMISSION FORM FOR THESIS

HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
PUBLIC LAW TO THE DEPARTMENT PRESIDENCY

Date: 11/09/2019...

Thesis Title: THE CRIME OF TERRORISM IN THE SHANGHAI CONVENTION

My thesis work related to the title above:

1. Does not perform experimentation on animals or people.
2. Does not necessitate the use of biological material (blood, urine, biological fluids and samples, etc.).
3. Does not involve any interference of the body's integrity.
4. Is not based on observational and descriptive research (survey, interview, measures/scales, data scanning, system-model development).

I declare, I have carefully read Hacettepe University's Ethics Regulations and the Commission's Guidelines, and in order to proceed with my thesis according to these regulations I do not have to get permission from the Ethics Board/Commission for anything; in any infringement of the regulations I accept all legal responsibility and I declare that all the information I have provided is true.

I respectfully submit this for approval.

Date and Signature

Name Surname: Aylin UZEL
Student No: N15222969
Department: Public Law
Program: Master with Thesis
Status: MA Ph.D. Combined MA/ Ph.D.

11.09.2019

ADVISER COMMENTS AND APPROVAL

Prof. Dr. Ali Murat ÖZDEMİR

(Title, Name Surname, Signature)

